

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' דברים • א - ו אב

תשפ"ה • שנה כ"ה • גליון מ (אלף רפ"ח)

תוכן הפלפול שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק העעל"ט בקיסריה

והנה בכלי יקר (בפרשתן) כתב דמה שנתרעם מרע"ה על אנשי המלחמה כמ"ש (לא, טו-טז) ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור וגו', דמה שטענו להחיות הנקיבות, לפי שכבר ידעו ציווי דלא יבוא עמוני ומואבי ודרשינן עמוני ולא עמונית (יבמות, דף ס"ט ע"א) לפי שאין דרך הנשים לקדם בלחם ומים, וידוע דטעם ריחוקם היא בעבור שהחטיאו את ישראל בזנות שלכך לא קדמום בלחם ומים כדי שיהיו רעבים וצמאים מטורח הדרך ויאכילום מזבחי אלהיהם ויין נסיכם כדי להרגילם לערוה, ופעולה זו עשו האנשים שהפקידו את בנותיהם והכריחום על הזנות, ומזה יצא להם הטעות לומר דכשם שלא נתרחקו הנשים של עמון ומואב מלכוא בקהל, אע"פ שהם היו אלו שזנו, כך במלחמת מדין לא נצטוו להרוג הנשים. ואמר להם משה דבמדין באו הנשים מעצמם להחטיא את בני"י ולכן יש להורגם כדרך שנאמר ואת הבהמה תהרגו לפי שבא לאדם תקלה על ידם, כך הנשים הן הנה היו לבני"י לאבן נגף ומכשול, וגדול המחטיאו יותר מן ההורגו לכן נתחייבו מיתה, עי"ש באריכות, וכע"ז בחת"ס פר' פנחס (ד"ה צרור).

וציין שם בכלי יקר לדבריו בריש פר' פנחס, שביאר שם שבמדינים נאמר צרור את המדינים כי

בתוה"ק (פר' ל"א, כ"א) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה אך את הזהב ואת הכסף וגו', כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וגו', וברש"י (והוא מהספרי וכ"ה בפסחים דף ס"ו ע"ב) לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, וכבר נתעוררו בזה דמה ענין זה לזה ולמה ע"י שבא לידי כעס נתעלם ממנו דייקא הלכות גיעולי עכו"ם, ואילו הלכות טהרת מתים הגיד להם משה כאמור להלן בפרשה, ובגוף הדבר יל"ב דהרי צדק משה רבנו באמרו החייתם כל נקיבה, וא"כ מדוע נתעלמו בגין כך הלכות הללו.

ואפ"ל בדרך דרוש, בהקדם דהנה באוה"ח הק' (פר' בלק) עה"פ וידקור את שניהם (כה, ח) הקשה מפני מה הרגו את כזבי, בשלמא דקירת איש ישראל הוא כמשפט ההלכה דקנאים פוגעים בו, אבל האשה אינה חייבת מיתה דאינה מצווה, ואם על חששת היותה א"א לא היתה נהרגת על הספק, ואפשר שדן בה משפט הבהמה דכתיב (ויקרא כ טו) ואת הבהמה תהרגו, וכתיב (יחזקאל כג כ) אשר בשר חמורים בשרם, עכ"ד, וכבר ציינו דמה שכתב האוחה"ק בלשון ספק, מבואר ברמב"ם להדיא (פ"ב מאיסו"ב ה"י) וכן ברמב"ן (לא, ו), ויסוד הדברים בפסיקתא (פר' פנחס).

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

תנצב"ה.

גדול המחטיאון, לכך כיון דבנות מדין החטיאו את בני ישראל לדבר עבירה הרגום, אבל אי לא דרשינן טעמא דקרא, ומצות צרור את המדינים הוא רק מחמת שהבא להרגך השכם להרגו, לפי"ז י"ל דהנ"מ בגברי דבני מלחמה נינהו, אבל נשי דלאו בני מלחמה מהיכי תיתי להורגן.

והנה נודע מה שדנו הפוסקים אם עבירה בשוגג פוסל משום מצהב"ע, עיין בשד"ח (כללים מערכת המ"ם כלל ע"ז אות ח' ח"ד עמוד קס"ח) דדעת המהרי"ט אלגאזי (פ"ח דבכורות אות ס"ו) דבשוגג נמי בכלל מצהב"ע והוכיח הכי ממ"ש הרמב"ם (פ"ו מחומ"צ ה"ז) דאין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה האסורה לו כגון שאכל טבל וכו' או שגזלה, זה הכלל כל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא ידי חובתו וכו' ומתבאר מדבריו דדין מצהב"ע שוה לדין ברכה, מעתה כיון שפסק הרמב"ם (פ"א דברכות ה"ט) דכל האוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, יש להוכיח מינה דגם בשוגג הוי בכלל מצהב"ע, וציין עוד למה שהקשו התוס' בסוכה (דף ל' ע"א ד"ה משום) למ"ל קרא בגמ' פסחים (דף ל"ה ע"ב) דבמצה של טבל אין יוצא יד"ח דכתיב לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל עליו חמץ, יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ, אלא משום בל תאכל טבל, תיפוק"ל משום דהוי מצהב"ע, ואם איתא דבשוגג לא שייך מצהב"ע למה הניחו הדבר בתימה, הרי י"ל דאיצטריך קרא לאוכל מצה של טבל בשוגג, דמשום מצהב"ע ליכא כי אם משום איסור טבל, ועכצ"ל דס"ל להתוס' דגם בשוגג שייך טעם דמצהב"ע עי"ש.

אולם החתם סופר בסוכה שם, הביא שיטת ר"ת בספר הישר דבשוגג ליכא משום מצהב"ע, וכתב שבזה שפיר מתורץ קו' התוס' ממצה של טבל דאיצטריך קרא לשוגג, וכן במרדכי בריש לולב הגזול הביא מאן דס"ל דבשוגג ליכא מצהב"ע.

צוררים הם לכם, שהיו באים 'לכם' להביאכם להרגל עבירה, שהמדינים הפקירו את בנותיהם להזנות את ישראל ולהחטיאם, והסברא נותנת כי איך מלאו לבו של זמרי לתבוע את בת מלך, אלא ודאי שהיא תבעתו, עי"ש.

והנה במד"ר פר' פנחס (פר' כ"א ס"ד) עה"פ צרור את המדינים והכיתם אותם כי צוררים הם לכם וגו', צרור את המדינים למה כי צוררים הם לכם, מכאן אמרו חכמים הבא להרגך השכם להרגו, רבי שמעון אמר מנין אתה אומר שכל המחטיא את האדם יותר קשה מן הורגו וכו', שההורג הורג בעוה"ז ויש לו חלק לעוה"ב והמחטיא הורגו בעוה"ז ובעוה"ב וכו'. וכתב בספר בירך יצחק (פר' פנחס) לבאר פלוגתתם, ותו"ד דהנה סתם בר פלוגתיה דרבי שמעון הוא רבי יהודה, וי"ל דאזלי לשיטתייהו במאי דפליגי בעלמא אי דרשינן טעמא דקרא, והנה בב"מ (דף קט"ז ע"א) פליגי רבי יהודה ורבי שמעון לענין אי ממשכנין את העשירה, ומסיק בגמ' דאף דבעלמא לא דריש רבי יהודה טעמא דקרא מ"מ היכא דמפורש הטעם בקרא דריש, ולרבי שמעון דבכל מקום דרשינן טעמא דקרא היכי דכתבה התורה הטעם בא לרבות עוד.

באשר לכך כיון דפירש הכתוב טעם הציווי לצרור את המדינים 'כי צוררים הם לכם', ממילא לרבי יהודה דבעלמא לא דריש טעמא דקרא, הכי דמפרש הכתוב הטעם על כרחך דנילף מינה דהבא להרגך וכו', אבל לרבי שמעון דבעלמא נמי דריש טעמא דקרא, ס"ל דאי משום הא דהבא להרגך וכו', לא הוצרך הכתוב לפרש הטעם ד'צוררים הם לכם', שהרי בלא"ה דרשינן טעמא דקרא, אלא בא הכתוב ללמד דבר נוסף מיוחד דגדול המחטיאון יותר מן ההורגו, עי"ש.

מעתה מה שהרגו את בנות מואב מטעם דגדול המחטיאון יותר מן ההורגו וכמש"כ הכלי יקר, אתי שפיר רק אם דרשינן טעמא דקרא, ומפרשינן דמהאי טעמא נצטוו לצרור את המדינים יען כי

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצבה.

ובתשו' מהר"ם שיק (או"ח סי' רצ"ה) האריך בענין זה, ובתו"ד דאפשר דהא דמשמע דתוס' ס"ל דגם בשוגג שייך מצהב"ע, היינו משום דתוס' קאי על הגמ' התם דקאמר ר"י משמיה דרשב"י דמצהב"ע פסול, ורשב"י ס"ל בעלמא דדרשינן טעמד"ק, ולכן דרש הא דכתיב אני ד' שונא גזל בעולה דהטעם משום מצהב"ע, וכמ"ש הגמ' שם משל למלך וכו' ממני ילמדו וכו', ומינה דהקב"ה שונא ומרחיק כל דבר עבירה שנמאס הדבר אצלו, לכן אליבא דידה שפיר כתבו התוס' דגם בשוגג פסול כדאמרינן בעלמא אדם חותה באכילת איסור (עי' תדבא"ר פט"ז), משום דעצם העבירה מאוס לפני הקב"ה, ועל כן אין לחלק בין שוגג למזיד וכמ"ש גזול דומיא דפסח ומה לי שוגג מה לי מזיד, אבל למאן דלא דריש טעמד"ק ליכא דין מצהב"ע בשוגג, עי"ש.

ויש להוסיף בזה, מ"ש החתן סופר (שער המקנה והקנין והשטרות, ריש סוג' מצהב"ע אות ג') להוכיח דדין מצהב"ע הוי אפי' בשוגג, ממ"ש הר"ף בפי' על עין יעקב (סוכה פ"ג ס"י ד"ה מאי דכתיב) לדקדק על לשון הכתוב אני ה' שונא גזל בעולה, דהול"ל שונא עולה בגזל, וי"ל שרומז על מ"ש בעולת העוף (ויקרא א, מז) והסיר את מוראתו בנצתה וגו' ובמד"ר (פ"ג ס"ד, הובא ברש"י) א"ר תנחומא בר חנילאי העוף הזה פורח ומס בכל העולם ואוכל בכל צד ואוכל מן הגזלות ומן החמסין, אמר הקב"ה הואיל והזפק הזה מלא גזילות וחמסין אל יקרב לגבי המזבח, לכך נאמר והסיר את מוראתו וכו', ויל"פ דז"ש שונא גזל בעולה היינו החלק הגזול שיש בעולת העוף, ומוכח מזה דמצהב"ע נתעב גם בשוגג, דהא בעוף לא שייך לומר דעבר במזיד על איסור גזל, וע"כ דלא מצד עבירת הגזול במזיד הוא מתועב אלא מצד עצמותה, וממילא דאפי' בשוגג, עי"ש בחתנ"ס, וכ"ז ניחא אי נימא דדרשינן טעמא דקרא, דאזי י"ל שעל כן ציוה הקב"ה להסיר את מוראתו של עוף, מפני שהעוף אוכל מן הגזל, אבל אם לא דרשינן טעמא דקרא לא אמרינן האי טעמא, וממילא דליכא להוכיח דמצהב"ע הוי גם בשוגג, ודו"ק.

והנה בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קס"ב, אות ה) כתב לתרץ קו' התוס' הנ"ל למ"ל קרא דמצה של

טבל אין יוצא יד"ח תיפוק"ל דהו"ל מצהב"ע, די"ל דאיצטריך הק' ילפותא, כי יש אופן שיאכל מצה של טבל ולא יעבוד על איסור טבל, והוא עפמ"ד במשנה במס' חלה (פ"ג מ"ז) העושה עיסה מן החטים ומן האורז, אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא יד"ח בפסח, אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה יד"ח בפסח. ובירושלמי (שם) אי' מתניתא כרשב"ג [כ"ה גירסת הרמב"ן בהלכות חלה שלו, ודלא כג' שאר הראשונים], דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור, רבי יעקב בר אידי בשם רשב"ל אומר הלכה כרשב"ג, א"ר הילא בין כרבנן דהכא [באר"י] בין כרבנן דהתם [בבבלי] עד שיהא בה רובא דגן וטעמו דגן, רב הונא אמר טעמא דגן אע"פ שאין רובא דגן וכו', מתניתא פליגי על רב הונא עירב בה שאר המינין עד שיהא רובא דגן וטעמא דגן, פתר לה במינין אחרים וכו' עכ"ל.

וכתב הרמב"ן בהלכות חלה (פ"ג מ"י) בתו"ד, דבהא פליגי דרבי הילא סבר דלענין חיוב חלה ולצאת יד"ח מצה בעינן שיהא הרוב והטעם של דגן, ורב הונא פליגי עליה ואמר טעמא אע"ג דליכא רובא, והוינן עלה מבריייתא ופריק בשאר מינין חוץ מן החטים ואורז, דהיינו דבחמשת המינין רק אם רוב מהן עיסה אז גוררין את האורז ברובא וטעמא, אבל בחטים גוררים את האורז אע"ג דרובא אורז, והלכתא כרב הונא דמסייעא ליה גמרינן דבבלי וכו', עי"ש, הרי דבעירב עיסה מקמח חיטים וקמח אורז אע"ג דהרוב אורז נגרר הכל להחיטים וחייב בחלה ויוצאין בה יד"ח מצה.

נמצא דאם מערב קמח טבל ברוב אורז, אליבא דמ"ד דטעם כעיקר לאו דאורייתא ליכא בכה"ג איסור טבל שהרי המיעוט בטל ברוב, ויוצאין בה יד"ח מצה דשייך בה משום כל תאכל חמץ כי האורז שנגרר אחר החיטים מתחמץ כמותו.

והנה נודע מש"כ הפני יהושע בסוכה (דף ל' ע"א) בהא דאמרינן דביו"ט שני יצא יד"ח גם בגזול דמתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול עי"ש, דהיינו משום דמצהב"ע אינו פסול אלא באופן דא"א שיקיים המצוה רק ע"י העבירה, אבל אם אפשר לו לצאת יד"ח המצוה בהיתר שוב ליכא פסול גם כשבא בעבירה, וז"ש מתוך שיוצא בשאול ואפשר

ושלל הערים בזונו לנו, וכיון שהיה להם כלי עכו"ם הוצרכו להגעילם, א"כ אמאי לא נאמר להם אז הלכה זו, עי"ש.

וכתב הפנים יפות (בפרשתן ד"ה זאת חוקת) די"ל דמש"ה במלחמת סיחון ועוג לא הוצרכו להכשיר את הכלים, כיון דהיה להם עצה להתיר האיסור הבלוע ע"י ביטול ברוב, לדעת הפוסקים דמה"ת שרי לבטל איסור לכתחילה, היו יכולים להוסיף היתר לתוך הקדירה עד שיתבטל האיסור, ואע"ג דקיי"ל (יו"ד סי' צ"ג ס"א) דאין במה שבתוך הכלי שישים נגד גוף הכלי וא"כ לא שייך ביטול בזה, י"ל עפימ"ד בחולין (דף צ"ז ע"א) דגבי מין באינו מינו בקפילא, ורק היכי דליכא קפילא או במין במינו דליכא למיקם אטעמא בעינן שישים, לכן בשלל של מלחמת סו"ע לא היה צריכים להגעיל הכלים, דאי משום מין במינו הא מה"ת מין במינו ברובא בטל, ומשום מין בשאינו מינו יכולין ליתן להטעימו לקפילא, ואם יהא בו טעם איסור יוסיפו עליו היתר עד שיתבטל הטעם, אבל במלחמת מדין דכתיב (דברים ב, לד) ונחרם את כל עיר מתים והנשים והטף, הרי שהרגו כל העכו"ם שהיו שם, ולא היה להם קפילא להטעימו, לכך לא היה להם עצה להתיר הכלים רק ע"י הגעלה, עכתו"ד.

ותירוצו עולה יפה דווקא אי מה"ת מבטלים איסור לכתחילה, אבל להשיטות דאין מבטלים איסור לכתחילה הו"ל דין תורה, לא יתכן לתרץ כנ"ל שהרי לא הותר להם לבטל גיעולי מדין גם במלחמת סיחון.

ובכן יבואר הא מילתא דע"י זה שכעס משה על אנשי המלחמה בא לכלל טעות, כי לפי מה שסבר בקצפו על אנשי המלחמה, מכח זה גופא הסתבר לו דאין צריך להזהיר על גיעולי הכלים, והיינו דכיון שכעס על אנשי המלחמה כי טען כנגדם שלא היו ראוי להשאיר את בנות מדין, כי נתחייבו מחמת דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, ואתיין מהא דנאמר צרור את המדינים כי צוררים הם לכם וגו', ותיקשי למ"ל טעמא הרי בלא"ה דרשינן טעמא דגדול וצ"ל דבא הכתוב ללמד דבר נוסף מיוחד דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו. [וכבר הבאנו במק"א מכמ"ק דמרע"ה נקט בשיטתו דדרשינן טעמא דקרא, במה שפירש מן האשה, וכמש"כ ביושב

לקיימו בהיתר, לכך אין שהמצוה בא ע"י עבירת הגזל, על כן יוצא בגזול.

ומעתה י"ל דלכן במצה של טבל לא סגי בטעמא דמצהב"ע, כיון דמשכח"ל לצאת יד"ח בהיתר ע"י שיבטל מעט חיטין ברוב אורז, ויצא יד"ח בהיתר, ומעתה גם כשאין מערבו באורז ראוי לומר דליכא פסול דמצהב"ע, דהרי אפשר לצאת גם בלי העבירה, לכך איצטריך הק' דלא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום כל תאכל עליו חמץ, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ אלא משום כל תאכל טבל, לומר דכל שיש בו טבל אין יוצאין בה יד"ח מצה גם כשאפשר לאוכלו בהיתר ע"י ביטול, ודו"ק.

ושו"כ הבי"צ די"ל דלא משכחת לה היתרא במצה של טבל ע"י שיבטלנו ברוב אורז, דהא אין מבטלין איסור לכתחילה, אמנם לשיטת רש"י ורוב הפוסקים דאין מבטלין איסור אינו רק מדרבנן ניהא. אולם באבני מילואים (חלק התשובות סי' י"ח) כתב דבתרומה לכו"ע אין מבטלין מדאורייתא דכיון דכתיב את משמרת תרומותי אסור לבטל תרומה דהוי כמאבדו מן העולם עי"ש, ולפי"ד י"ל דגם טבל אסור לבטל מה"ת, דכי היכי דאסור לגרום טומאה בטבל של חלה כמ"ש רש"י בנדה (דף ו' ע"ב), שאסור לטמאותה בידיים דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומתי ה"נ אין לבטלה ברוב, עי"ש.

אבל לשיטת רבי שמעון דס"ל בזבחים (דף ע"ז ע"ב) דמותר להביא תרומה לבית הפסול, ולא חייש להא דמשמרת תרומתי, ממילא ה"ה דמותר לבטל מדאורייתא, ולפי"ז מיושב שפיר דהרי הק' ברייתא דפסחים דדריש כל שאיסורו משום כל תאכל חמץ קאי כרבי שמעון כדאי' בגמ' שם (דקשיא איסור חמץ להיכן אזלי, ומוקי כר"ש דאין איסור חל על איסור), ורבי שמעון הרי ס"ל דמביאין תרומה לבית הפסול וכ"ש טבל, וא"כ מה"ת רשאי לבטל הטבל באורז, ויכול לצאת יד"ח מצה ע"י ביטול, לכך לדידיה צריך קרא דלא תאכל עליו חמץ וכו', עכתו"ד ועי"ש.

והנה נודע קו' הרמב"ן בפרשתן מדוע לא נצטוו על הגעלת כלים אחרי מלחמת סיחון ועוג שקדם למלחמת מדין, שהרי גם אצל סיחון ועוג בזו רכושם, כמשא"כ (דברים ג. ו) ונחרם אותם וגו'

אהלים (פר' משפטים), וכן בכמה עניינים, ואכ"מ, ועכ"פ מרע"ה כאן נקט ג"כ בשיטה זו].

מעתה דדרש טעמד"ק א"כ יתעורר הקו' למ"ל קרא דלא תאכל עליו חמץ לאסור מצה של טבל, הרי בלא"ה הו"ל מצהב"ע, דהשתא אין לתרץ דבעינן קרא לאסור גם באכל בשוגג, דהרי לפי"מ דדרשינן טעמד"ק א"כ גם בשוגג שייך פסול דמצהב"ע, ועכצ"ל כמ"ש הבית יצחק דהו"א כיון דיכול לבטל עיסת הטבל ברוב עיסת אורז דבכה"ג ליכא פסול איסור טבל, לכך ממילא דליכא גם משום מצהב"ע.

ולפי"ז עכצ"ל דמה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה, באשר לכך סבר מרע"ה דאין צריך להגעיל הכלים, דאי משום מין במינו הא מה"ת מין במינו ברובא בטל, ומשום מין בשאינו מינו יכולין ליתן לטעום לקפילא שהרי היו שם בנות מואב שיטעמו עבורם לראות אם יש בה טעם איסור, ואם יאמרו שיש בו טעם איסור יוסיפו היתר כדי לבטלו, ודו"ק.

*

וי"ל עוד באו"א לאידך גיסא, עפי"מ שהביא בס' תולדות ישראל (פר' לך) מתשו' מהרי"א בטעם הראב"ד ודעימיה דס"ל דמה"ת אין מבטלין איסור לכתחילה, דהיינו משום דחיישינן דילמא ישהנו כדי לבטלו ברוב ואדהכי אתי למיכל מיניה בלא ביטול וקאכיל איסורא. וכתב דלפי"ז כיון דהו"ל רק ספק שמא יאכל ממנו בלא ביטול א"כ תליא בפלוגתא דקמאי אי ספיקא דאוריתא מה"ת לקולא, דרק אי ספד"א מה"ת לחומרא י"ל דמשום חששא שיאכל בטרם שיתבטל אין לבטלו מה"ת, אבל אי מה"ת ספיקא לקולא אין צריך לחוש שיאכלנו טרם הביטול, ומה"ת מותר לבטל לכתחילה, עכ"ד.

ולא מצאתי הדברים בדברי המהרי"א, וגם יש לדון בדבריו טובא דאטו למ"ד ספד"א מה"ת לחומרא נימא על כל גזירות חז"ל דהו"ל מדאורייתא מטעם דילמא יגיע לידי איסור תורה, והחילוק פשוט דרק היכי דשייך חשש שמא עתה עובר על דאורייתא בזה שייך הא דספד"א לחומרא, אבל היכי דהחשש שמא אח"כ יכשל באיסור, הרי"ז רק סייג וגדר ואינו ענין לספד"א.

וע"פ דרכו י"ל באו"א דהנה דנו האחרונים אי מצינו סייג וגדר בתורה, והגרי"ע בלקח טוב (כלל ח') האריך בזה, ובתו"ד (אות ה') הביא ממד"ר (ב"ר פ"י ס"ט) אמר רבי שמעון בר יוחאי בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה, מבואר מזה דטעם תוספת שבת הוא משום גזירה שלא יעשה מלאכה בשבת כי בו"ד אינו יכול לצמצם השעה, הרי דהתורה עשתה סייג דתוס' שבת עי"ש. ועיין בפמ"ג (פתי"כ ח"א אות ה', יו"ד סי' ס"ה משב"ז סק"ד ד"ה נסתפקתי) דהא דחצי שיעור אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי (יומא דף ע"ד ע"א), היינו דהוא גדר וסייג שלא יבוא לאיצטרופי לאכול שיעור שלם, ושייך סייג גם בדאורייתא, עי"ש.

מעתה י"ל דכיון דגם מדאורייתא שייך סייג וגדר לעבירה, לכך מה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה מחמת סייג שלא יכשל לאכול ממנה טרם הביטול, אבל אם מדאורייתא לא שייך איסור מחמת סייג לא שייך טעם הנ"ל, והא דאין מבטלין איסור לכתחילה מדרבנן, נמצא דאי חצ"ש אסור מה"ת דשייך סייג בתורה נקטינן דמה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה, אבל אי חצ"ש מותר מה"ת ולא מצינו סייג מדאורייתא הך דאין מבטלין איסור לכתחילה הוי רק מדרבנן, ודו"ק (ועיין בשפ"ח חו"פ לחנוכה סי' ר"י סק"ה, דמרן אאמו"ר זצלה"ה נקט באו"א דהך דאין מבטלין איסור לכתחילה א"ה מה"ת תליא באיסור חצי שיעור עי"ש).

והנה בסוג' דחצ"ש (יומא שם), קאמר ר' יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת דכיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, והקשו בתוס' (ד"ה כל) אמאי לא קאמר ר' מטעם דכל חלב לרבות חצ"ש, דהא ר' יוחנן ידע לההיא ברייתא דהא בסמוך קא מוטיב מינה עי"ש, ובריטב"א כתב דאע"ג דר"י מכל חלב נפק"ל, מפרש טעמא דקרא, עי"ש, והיינו דהא דחזי לאיצטרופי הו"ל הטעם למה אסרה תורה חצ"ש, וכבר אמרנו דא"ש דר' יוחנן קאי לשיטתו, דבספר קשות מיושב להגר"י פיק בכריתות (דף כ"ז ע"א) דר"י ס"ל כר"ש דדרשינן טעמד"ק, עי"ש. וכ"כ בכרכי יוסף (או"ח סי' תר"ח ס"ז) בשם מהר"י זאבי בדרשותיו (והוא בספר אור לישירים הנדפס בסו"ס

אורים גדולים פר' בלק) דר' יוחנן דרש טעמד"ק עי"ש. וכבר אמרתי דמהאי טעמא ניה"ל לר"י לאוקמי קרא דכל חלב לענין חצ"ש ולא לכוי וכמ"ש התוס', אבל ר"ל דלא דרש טעמד"ק סבר דקרא קאי על חלב כוי, ודו"ק.

ובכן יבואר דרך ע"י זה שבעם משה על שהחיו כל נקיבה, מחמת כן מוכרח שמה שלא הורה דיני גיעולי עכו"ם אינו מן הדין, אלא מצד טעות שנתעלמה ממנו, דבלאו הכי היה אפ"ל דמרע"ה לא צוה אותם בענין גיעולי כלים כיון דסבר דאין צריך להגעיל הכלים, דאי משום מין במינו הא מה"ת מין במינו בטל ברוב, ומשום מין בשאינו מינו יכולין ליתן לטעום לקפילא ואם יהא בו טעם איסור יסיפו מן ההיתר כדי לבטלו, כי מה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה, דלא שייך לחוש שע"י שישהנו יבא לאכלה בטרם יתבטל

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק העעל"ט

לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו, על ידי זה מתעורר מדה"ר בשמים ממעל שיותר נדרו ית"ש, וימהר ויחיש לגאול את עמו בית ישראל, כמבואר באריכות במאמר הזה"ק 'קם ר' שמעון' (תיקו"ה, תיקון כ"ו, דף קמ"ג ע"א) שאומרים בליל יוה"כ. ועיין בספה"ק צבי לצדיק בכמה מקומות (בפרשתן; ובמאמרי תמוז אב) דהעצה היעוצה לנו בימים הללו בין המצרים להמתיק הדינים, הוא על ידי התרת נדרים ושבועות, ולכן קורין תמיד בימים הללו פרשת נדרים על כוונה זו, ובאמצעות התרה הלזו יהיו נמתקין כל הדינים וכל הגבורות מעלינו ומעל כל בית ישראל, עיי"ש באריכות.

וזהו ע"ד מה שהביא השל"ה הק' (הקדמת תולדות אדם, אות ש"ו) מאמר המדרש (ספר וזהויר משפטים דף מ"ג ע"א), וז"ל, ובמדרש א"ל הקב"ה למשה לך אמר להם לישראל כי שמי אהי"ה אשר אהי"ה, מהו אהי"ה אשר אהי"ה כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך, וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך (תהלים קכא, ה), מהו ה' צלך, כצלך מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך ואם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה הוא צלך כשם שאתה הוה

בתוה"ק בפרשתן (במדבר ל, ב-ג) וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה', איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסור על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, ובמדרש (הוכא בקדושת לוי, בפרשתן; וראה גם להחיד"א בנחל קדומים בפרשתן) הדא דתימא ימינו כצל עובר וגו' [והוא עפ"י הפסוק בתהלים (קמד, ד) אדם להביל דמה ימיו כצל עובר, וכעיי"ז בדברי הימים (א, כט, טו) כצל ימינו על הארץ], ותמוה. ופירשו כי איתא (נדרים דף י' ע"ב) שאסור לומר לה' קרבן רק קרבן לה', שמא ימות קודם שיאמר קרבן ויוציא ח"ו שם שמים לבטלה, לכן אמר הכתוב נדר לה', ולא לה' נדר, וז"ש המדרש הדא דתימא ימינו כצל עובר, עכתו"ד.

ואפשר לומר עוד בזה, על פי שאמרו חז"ל (ב"ב דף ע"ד ע"א) גבי רבה בר בר חנה שאמר שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעת ועכשיו שנשבעת מי מפר לי וכו' עי"ש, הרי שכביכול נשבע הקב"ה על הגלות. והנה מבואר בספה"ק ומקורו בזה"ק דעל ידי שבני ישראל מקיימים מצות ומעש"ט באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא בבחי' מדה כנגד מדה, וי"ל עד"ז שכאשר בני ישראל עוסקים בהלכות התרת נדרים, ומתעמקים בהלכותיה שדרשו חז"ל

עמו כך הוא הוה עמך ע"כ (וראה ישמח משה, פר' נצבים, ד"ה ונקדים עוד, וד"ה או יאמר ע"פ דאיתא).

וכן הובא בשם מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע (בעש"ט עה"ת, קדושים, אות כב-כג) שהנהגת השי"ת אל האדם הוא כמו הצל שכל מה שהאדם עושה נראה המעשה בצורת הצל, כן גורם האדם במעשיו כביכול לו יתברך וכו' עי"ש. עד"ז פירשו (מאור עינים, פר' מטות; קדושת לוי, פר' מצורע, בד"ה ואשה אשר ישכב) דע מה למעלה ממך (אבות ב, א), שמעצמך תוכל לידע מה למעלה, כי הכל תלוי בהאדם, שנתן בו השי"ת הכח הזה לעורר בכל מעשיו למעלה.

וכבר איתא במדרש (שמו"ר מג, ד) על הפסוק (שמות לב, יא) ויחל משה, שהתיר נדרו של יוצרו, כיצד, אלא בשעה שעשו ישראל העגל עמד משה מפיים האלוקים שימחול להם, אמר האלוקים משה כבר נשבעתי זובח לאלהים יחרם ודבר שבועה שיצא מפי איני מחזירו, אמר משה רבון העולם ולא נתתי לי הפרה של נדרים ואמרת איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו, מיד נתעטף בטליתו וישב לו כזקן והקב"ה עומד כשואל נדרו, אותה שעה אמר משה מותר לך מותר לך אין כאן נדר ואין כאן שבועה, הוי ויחל משה שהפר נדרו ליוצרו, לפיכך נקרא שמו איש האלוקים לומר שהתיר נדר לאלוקים וכן ויחל משה, ע"כ. וכע"ז בגמ' ברכות (דף ל"ב ע"א) ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו, ורבא אמר עד שהפר לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתוב התם לא יחל דברו ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו.

וכן איתא עוד במדרש (דב"ר ה, ח) שכשרצה משה להיכנס לארץ ישראל אמר לו הקב"ה והרי נשבעתי, אמר לפניו משה רבש"ע אתה החלות, כשבקשת לא חללת השבועה לא נשבעת שאתה מכלה את בניך בעגל וחזרת בך שנאמר (שם לב, יד) וינחם ה' (וראה ספרי דברים ג, כד; אור החיים, שם).

ויתכן דזהו שרמז רבינו הקדוש במשנה (חגיגה דף י" ע"א) היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו וכו', ובגמ' מייתי כמה ילפותות למה שאמר רבי אליעזר דיש להם על מה שיסמכו, רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר אשר נשבעתי

באפי באפי נשבעתי וחזרתי בי, דנקט במשנה דייקא בלשון זה היתר נדרים פורחין באויר לרמז כי בכך מתעורר אתערותא דלעילא בשמים ממעל, וזה שמפרש ר' יהושע דיש להם על מה שיסמכו שנאמר אשר נשבעתי באפי באפי נשבעתי וחזרתי בי, דע"י אתדל"ת נמשך אתדל"ע וכאמור.

וביותר על פי מה שאמרו חז"ל (יבמות דף ק"ט ע"ב) רבי נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן, ופרש"י כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות דחוטא הוא דכתיב וכי תחדל לנדר וגו' הא לא תחדל יהיה כך חטא, והמקיימו כאילו הקריב קרבן שעבר עליו שתי עבירות, אלא ילך אצל חכם ויתירו כדי שלא יהא רגיל בכך, עכ"ד (וכ"ה בר"ן בנדרים בכמ"ק) הרי דיש מצות חכמים להפר הנדר, וכיון דהשי"ת מקיים דברי חכמים כדאי' במד"ת פר' נשא (ס' כ"ט) אל יאמר אדם אינו מקיים מצות זקנים הואיל ואינו מן התורה, לא תאמר כן אלא תקיימו דבריהם וכו', שעל דבריהם גם אני מסכים שנא' ותגזור אומר ויקם לך, תדע שהרי יעקב כשברך, מה כתיב וישם את אפרים לפני מנשה, וקיים הקב"ה גזירתו, על כן אנו מבקשים דגם הקב"ה יקיים מצוה זו ויפר הנדר.

והנה מרן אאדמו"ר זי"ע ביאר בשיחות קדשו (ראה בעידן רעד"ר פר' מטו"מ תשל"ג, ועוד), לשון הכתוב בפרשתן וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל, מלשון מטה מטה, אם ח"ו בני ישראל המה בשפל המצב בבחינת כי שחה לעפר נפשינו, יעו"ש.

מעתה יש לרמז במאה"כ וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל, דכאשר יהיו בני ישראל בשפל המצב באורך הגלות, ולא יוכלו להתעורר מעצמם, באותו זמן, זה הדבר אשר צוה ה', שיקיים הקב"ה את האמור בפרשה דאחרים מוחלין לו, ואם לא למעננו למענו יעש ויסיר ממנו חרון אף וכעס. וז"ש איש כי ידור נדר, דבזוה"ק (פר' נח, דף ס' ע"א) ד'איש' רומז על הקב"ה, והיינו דכביכול ית"ש נשבע על הגלות, אכן, לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו, וכאמור דעל ידי מה שאנו קורין כאן בעלמא דלתתא פרשת התרת נדרים בכך מעוררים עובדא דלעילא, כמו הצל שכל מה שעושה האדם נראה בצורת הצל, על כן במעשי בני ישראל נגרם כן למעלה כנ"ל מהבעש"ט הק', לכך הסמיכו לכאן מ"ש ימינו כצל עובר, לרמז על ענין זה, והבן.

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בשוה"ט עתיקא קדישא העעל"ט

לפרש אמו"ל (אבות פ"ד מ"א) איזהו חכם הלומד מכל אדם, עפי"מ שאמרו חז"ל (תענית דף ז' ע"א) ומתלמיד יותר מכולם, דהקב"ה משפיע לחכם למען ישפיע לתלמידים, נמצא דאף שהחכם הוא המשפיע לתלמידיו, מ"מ כיון שמה שהוא מקבל הוא מחלק התלמידים למען להשפיע להם, הרי הוא כאלו לומד מהם, וז"ש איזהו חכם הלומד מכל אדם, עכ"ד.

עד"ז פ' בייטב לב (פר' חיי) דברי המדרש (ב"ר נט, ה), עה"פ (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים וגו', זש"ה (תהלים מה, ג) יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך וגו'. וזל"ק, יל"פ ע"פ דברי הפנים יפות (פר' חיי, ד"ה בפסוק ואברהם), וה' ברך את אברהם בכל, היינו בשביל כל, ע"ד דכתיב (ירמיה לא, לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. דהיינו שהשפע בא מן השמים לצורך הקטנים ועל ידם וכוחם נשפע לגדולים, שעל ידי הקטנים יזכו לאור גדול, עי"ש (ועיין בהקדמה להפלאה, פתחא זעירא אות ל).

וביאור הדברים, כי מי שמורה לעם ה' דרכי ה', השי"ת יתן לו מפיו חכמה ותבונה, וע"ד שפירש מוזה"ה (תפלה למשה תהלים מ, י אות ב) בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא, כי הדבר אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, כי אני לא אדע קהל רב מה שצריך כל אחד ואחד לעצמו, אך ה' אתה ידעת, עכ"ד. ובזה פירשתי (פר' בשלח, ד"ה גם) פיה פתחה בחכמה, כי ותורת חסד, היינו ללמדה לאחרים, כדאיתא בסוכה (דף מ"ט ע"ב) זהו על לשונה (משלי לא, כו), ומאת ה' היתה זאת להיות הוצק בשפתיו מאליו, על דרך שפירשו ה' יתן אומר המבשרות צבא רב (תהלים סה, יב).

וזה שהסמך המדרש במ"ש וה' ברך את אברהם בכל, כלומר בשביל כל, עז"א זש"ה יפית מבני אדם, כלומר היופי שלך נצמח מכח בני אדם להשפיע להם חכמה ובינה, כי הלא הוצק חן בשפתותיך, מן השמים נשפע לך דיבורים המעלים חן, על כן ברכך אלקים לעולם, כלומר בשביל העולם, להורות להם הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו, עכ"ל.

וראה מש"כ עוד בייטב לב (פר' צו) שביאר בזה אמו"ל (מדרש משלי, י) בשעה שהחכם יושב ודורש

בתוה"ק בפרשתן (במדבר לג, כג-כה) ויסעו מקהלתה ויחנו בהר שפר, ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה, ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות, ויסעו ממקהלות ויחנו בתחת. ובמסורה (הובא בבעל הטורים) ב' פעמים במקהלות, הכא, ואידך (תהלים סה, כו) במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל.

אפ"ל, דהנה נודע שכשעומד האדם להשמיע דברי תורה מוסר ותוכחה לעם בני ישראל, צריך הוא להזהר ביותר שלא לבוא חלילה לידי גאווה ורוממות הלב, אלא יהיה חרוט בלבו כי הוא אינו אלא כצינור המעביר השפע האלוקי שמקבל מן השמים בכח הצינור אל לב השומעים, ואינו מדיליה כלל וכלל.

ומה נורא הדברים שפי' הגה"ק ההפלאה (כתובות, דף ס"ז ע"א; פנים יפות, פרשת ויחי, עה"פ שמעון ולוי אחים), מאה"כ (תהלים קז, כג) יורדי הים באניות וגו', המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה, דקאי על העוסקים בתורה ומעמיקים בה, שרואים מעשי השי"ת ונפלאותיו, שהרי כל כמה שהאדם לומד מוצא בה גדולות ונפלאות תמים דעים בתוה"ק אשר כל פסוק ותיבה ממנו מתפרש לכמה אנפין, וכן בתורה שבע"פ שהיא ארוכה מארץ מדה וכאשר מתייגע ומעמיק בה יכול לחדש ולעקור הרים ולטוחנן זה בזה בפלפול וסברא דברים ערכים ומתוקים. אמנם כאשר ויאמר רצ"ל שעולה לדוכן לישא דבריו ולדרוש בתורה, ויעמוד רוח סערה, הוא היצה"ר שעומד עליו להסיתו ולהכניס בו ארס הגאות, ותרומם גליו שמתמלא גאווה והתנשאות לחשוב מי ידמה לו, כמה יפה דרשתי וכו', בגין כך מה שהיה ראוי להיות יעלו שמים, שדברי תורתו יעלו לריח ניחוח להשי"ת, חלף זה ע"י ההתנשאות גורם כי ירדו תהומות, שכל תורתו יורדת לבאר שחת רח"ל, זאת ועוד נפשם ברעה תתמוגג, שחכמתו מסתלקת, עד כי יחוגו וינועו כשיכור שסופקים בידיהם ורגליהם כשיכור, אך באמת כל חכמתם תתבלע, עכתו"ד.

ואמנם לפי זה מה נאמר ומה נדבר, והיאך נוכל לפתוח פינו לדבר דברי תורה, הרי אפשר על ידי כך ליפול עד לשאול תחתית, אלא העצה לכך הוא כאמור לדעת שכל מה שמדברים הוא רק בכוח השומעים. וכמו שכתב בהקדמה למקנה (עמ"ס קידושין, אות מד)

שעולה ברעיון האדם דבר תורה ופרפרת נאה וכדו', אבל אין זה כי אם בזכות הציבור, ועליו לומר ולדבר הדיבורים הללו אל הקהל הנאספים. אכן לעת כזאת הרי שכאשר ויסעו מהר שפר ועומד להשמיע דברי ה' ותורתו לעם בני ישראל ויחננו בחרדה, תפול עליו חרדה גדולה ואימה ורעדה שמא יבוא מתוך כך לידי גאווה וירום לבבו, ובאופן כזה לא יהיה זה לרצון לפניו ית"ש, ואדרבה עוד עלול ליפול מכל מדרגותיו ולשכוח את לימודו. על כן העצה הוא שישנן לעצמו וידע כי כל מה שנשפע אליו אינו כי אם בכח אשר ויחננו במקהלות, ובכח הרבים נשפע אליו דיבורים הללו, ואין זה בזכותו כלל ועיקר, ומתוך כך ויחננו בתחת יבוא לידי ענוה ושפלות.

והנה דרשו חז"ל (סוטה דף ל' ע"ב) מהפסוק במקהלות ברכו אלוים ממקור ישראל, דאפי' עוברים שבמעו אמנ אמרו שירה על הים. ועפ"י יבואר היטב דבר המסורה, דכשם שבמקהלות ברכו אלוים ממקור ישראל ואף עוברין שבמעו אמנ אמרו שירה, ובוודאי שלא אמרו השירה הזאת מכח עצמם דהא טרם באו לעולם, ורק שמן השמים בכח עליון נכנסה אצלם רוח הקודש לשורר ולומר יחד עם כל בני ישראל את השירה הזאת, כמו כן נמי ידע וישים אל לבו דמה שזכה שיתגלו לפניו מעמי תורה, אין זה אלא בכח ויחננו במקהלות, ובכח הרבים והציבור משימים מן השמים דברים בפיו, ועל ידי כן ויחננו בתחת ולא יבוא חלילה לידי גאווה והתנשאות הרוח, והבן.

הקב"ה מוחל עונותיהן של ישראל, דיש להבין מ"ש "יושב" ויל"פ כי רק מי שהוא מתנהג בענוה ושפלות הברך ויודע כי הוא מעצמו אינו ראוי כלל, רק הוא זוכה להבין ולהשכיל בדברי תורה, ואמרו חז"ל (פסחים דף ס"ו ע"ב) כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, וכן דרשו (תענית שם) למה נמשלו דברי תורה למים וכו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, לכך רק כאשר מתנהג בענוה זוכה לדעת כי זכות השומעים והתלמידים המה שממשיכים אליו את מעיינות החכמה, אז זוכה להבין ולהשכיל בתורה.

וידוע (זוה"ק פר' תצוה, דף קפ"ג ע"א) כי בחינת דבר מעומד, ואשה שהיא מקבלת דרכה ביישיבה, בסוד (ברכות דף כ"ד ע"א) האשה יושבת וכו'. ולפי"ז, אם כי החכם עומד למעלה מכל העם ודורש, עכ"ז צריך שידע בנפשו כי ה' יתן בפיו אומר המבשרות צבא רב, ובכן הריהו בבחי' יושב, זהו שאמרו בשעה שהחכם יושב דייקא ודורש, אז הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל, משא"כ כשהוא עומד בעניו, שנדמה לו שחכמתו עמדה לו, תועבת ה' כל גבה לב, עיי"ש מה שמפרש עוד בזה.

והנה אמרו חז"ל (תענית שם) דתלמידי חכמים הלומדים בד בבד מיטפשיין, וע"ז בא הרמז ויסעו מקהלתה, היינו שבשעת שרבים מישראל נקהלים יחדיו, אז באותה שעה ויחננו בהר שפר הוא מלשון הכתוב (בראשית מט, כא) הנותן אמרי שפר, והיינו

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בשוה"ט בעידן רעוא דרעוין העעל"ט

ע"י משה ואהרן.

- מ"ח שימיין שבס"ת מכוונים כנגד מ"ח מסעות בני במדבר (ובכללן ז' שחזרו לאחוריהן) -

ובפשטות אפ"ל, עפ"י מש"כ הטור (יו"ד סי' ער"ה) בדיני פרשיות פתוחות וסתומות וכו', וז"ל, ועוד נהגו במגין השיטין שלא לעשותן פחות ממ"ח ולא יותר מס', וכ"כ במסכת סופרים, וה"ר יהודה ברצלוני כתב מ"ב וסימן ה' ב"ם סיני בקדש (תהלים סח, יח) וכו', וכתב הפרישה (ס"ק י"ג) מצאתי כתוב פירש מהר"ם, מ"ח נגד המסעות שנאמר ויכתוב משה את

בתוה"ק (במדבר לג, א-ד) אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם. וכבר רבו הפירושים במה שנאמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ושוב ואלה מסעיהם למוצאיהם.

במדרש (במדבר כג, ב) זש"ה (תהלים עז, כא) נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, מה נחית נוטריקון הוא נחית, רבי אליעזר אומר נ"סים עשית עמהם, ח"יים נתת להם, י"ם קרעת להם, ת'ורה נתת להם, וע"י מי

דנכתב בתורה הוא הוראה לדורות עולם בכל מקום ובכל זמן להשכיל בדרך העולה לעבודת השי"ת, ועפ"י האריכו המפ"ל לכאר בענין המ"ב מסעות שפירטה התורה דיש בהם להורות וללמד על עניינים ודרגות שונים בעבודת ה'. והרהרתי די"ל דאפ"ל על מה שישנו חכמים בלשון המשנה (אבות פ"ו, מ"ו) במ"ח דברים התורה נקנית בהם, ולהיות שתכלית יציאת מצרים היה קבלת התורה במעמד הר סיני, ואף תכלית נחלת הארץ הקדושה וביאת ישראל לתורה היתה על מנת שיעסקו בתורה, וכדאמרו חז"ל (כ"ד טז, ד) דאין תורה כתורת ארץ ישראל. ובלא עסק התורה אין כל חשיבות לירושת הארץ.

ועל כן האריכה התורה לחזור ולפרט את כל המקומות שעברו שם בני ישראל, למען נלמד כי אי אפשר להשיג קנין התורה אלא במ"ח הקנינים, וכ"ק אאמו"ר וצללה"ה היה רגיל לומר בשיחותיו הקדו' שעל המחיר הזה שקבעו חז"ל על קנין התורה אי אפשר להתמקח דמי שרוצה להיות ת"ח באמת ולזכות לכתרה של תורה צריך לקיים את כל התנאים האמורים, וי"ל שלכן פירטה התורה את מסעות בני ישראל במדבר, דהנה אי' במדרש תנחומא (ריש פר' בשלח) אמר הקב"ה אם אני מוליכן דרך פשוטה עכשיו מחזיקין איש איש בשדה ובכרם ומבטלין מן התורה, אלא אני מוליכן דרך המדבר ויאכלו את המן וישתו מי באר והתורה מתישבת בגופן. הרי דמה שנתעכבו בני ישראל במדבר היה כדי שיעסקו בתורה ויזכו לקנינה בשלימות, על כן עשה הקב"ה שיהא להם מ"ח מסעות, להורות דרך קנין התורה הוא דייקא במ"ח דברים המנויין בה.

והנה אחד ממ"ח קנייני התורה הוא בפלפול התלמידים, והענין בזה, עפ"י מה שדרשו חז"ל (גיטין דף מ"ג ע"א) בפסוק (ישעי' ג, ו) והמכשלה הזאת תחת ידיך, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן, וברש"י שם, שאין אדם עומד על אמיתות דברי תורה עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימהו, והוא נותן לב ומבין עכלה"ק, ויש לכאר דהנה ענין פלפול התלמידים הוא על דרך בונה וסותר, שמקשים ומתרצים וחושב האדם שכבר השיג והבין ואמנם אח"כ שוב נסתר הדבר ממקום אחר ומבין שטעה בסברתו כדרך מו"מ בתורה, ומתוך העיון והפלפול באים בסוף להשכיל ולעמוד על אמיתות

מוציאיהם למסעיהם, ס' נגד ס' ריבוא שנא' (שמות לז, כז) כתב לך את הדברים האלה, ואת ישראל מה ישראל ס' ריבוא אף ס' ת בס' שימין, או ע"ב נגד ע"ב זקנים שנא' (במדבר יא, טז) אספה לי שבעים איש וגו', ועוד שנים שנשארו במחנה, עכ"ל.

ובהמשך (ס"ק י"ד) כתב עוד, מדכתב וסימן ה' במ סיני בקודש, משמע דטעמא אחרינא אית ליה והאי לסימנא בעלמא נקמיה. וי"ל דסבירא ליה מ"ב נגד מ"ב מסעות הנכתבות בפרשת אלה מסעי שלא היו אלא מ"ב, וכדפירש רש"י שם (במדבר לג, א), וקשה על מ"ש בשם מהר"ם מ"ח מסעות. וצ"ל דמונה גם המסעות שחזרו לאחוריהן אחר מיתת אהרן, ואע"ג שחזרו לאחוריהן ז' מסעות וא"כ יהיו מ"ט, צ"ל דהארבעים ושתים מסעות דכתב רש"י אינן אלא מ"א וכן הוא האמת אם תמנה אותן לא תמצא אלא מ"א, ומה שכתב רש"י מ"ב היינו דחשיב מקומות של מסעות שבמ"א מסעות הם מ"ב מקומות ומקומות המסעות נקראין מסעות כדפירש רש"י בהדיא בסוף פר' פקודי (מ"ח) וא"כ שפיר תמצא שיהיו מ"ח.

וה"ר יהודה ברצלוני חשב מקומות של המסעות, וגם באותן מסעות שחזרו לאחוריהן צ"ל בלא זה האי שינויא כדי שלא תקשה פרש"י אהרדי שהרי בפרשת פנחס (במדבר כו, יג) כתב רש"י אמ"ש אבל משפחת אהוד בטלה וכו' עד חזרו לאחוריהן ח' מסעות, וכן פירש בפרשת עקב (דברים י, ו) על מ"ש ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה וכו' ע"ש, ובפרשת חוקת (במדבר כא, ד) אמ"ש שם ויסעו מהר ההר דרך ים סוף וכו' פרש"י שחזרו לאחוריהן ז' מסעות, וצ"ל דחדא קאי אחניה וק"ל, עכ"ל.

ולכא' יש להבין היאך ובמה שייד מנין השימין בס"ת לענין מסעות בני ישראל במדבר, דתינח למש"כ שלא יעשו יותר משישים שימין בזה פירש הטעם דהם כנגד ס' ריבוא ע"ד הכתוב כתוב לך את הדברים האלה, ואת ישראל מה ישראל ס' ריבוא אף ס' ת בס' שימין, והשייכות מובן ביותר עפ"י ד"ד בספה"ק (מגלה עמוקות, פר' ואתחנן, אופן קפו) דישאל נומריקון יש שישים ריבוא אותיות לתורה, אכן מה ראו לרמוז בזה ענין המסעות. גם לכאר הענין מה שהלכו מ"א מסעות וחזרו ז' מסעות לאחוריהן.

- מ"ח מסעות בני מכוונים כנגד מ"ח קנייני תורה - ואפ"ל, דהנה נודע מש"כ בספה"ק דכל מה

הדבר כראוי.

לכן בין מנין מ"ח מסעות נכלל גם ז' המסעות שחזרו לאחוריהן, להורות על מה שנא' (משלי כד, טז) שבע יפול צדיק וקם, כי כאמור רק על ידי מה שנכשל האדם בדברי תורה, דהיינו ע"י שמתעמק בשמעתתא לבנות ולסתור בכה וכה, דייקא על ידי כן באים ללב ומבין לאסוקי שמעעת כהלכתא, וזה עצמו מדרכי קנין התורה להודות על האמת ולחזור מסברתו שוב ושוב, עדי יזכה לקנות לעצמו קנין תורה בשלימות.

וזה שרמזו במנין השיטין בספר תורה שלא לפחות ממ"ח כנגד מ"ח מסעות בני ישראל, דהרי כל ענין המסעות היה ללמד על דרך קנין התורה כאמור, לכך כותבים דיקא מ"ח שיטין ולא פחות ללמד כי השגת התורה בשלימות כראוי הוא רק כאשר נשמר האדם לקיים כל מ"ח דרכי הקנין, והבן.

וזהו שרמזו חז"ל שהסמיכו לפרשת המסעות מאמר הכתוב נחית בצאן עמך ביד משה ואהרן, ודרשו בנוטריקון ללמדנו כי כל מה שאירע לבני ישראל הכל כאשר לכל היה בתכלית כי תורה נתת להם, ובכך יובנו ענין המסעות הללו שהלכו וחזרו, כי כל מה שעבר על עדת בני"ה היה בעבור שיזכו לתורה, וללמד כי אין התורה נקנית אלא על ידי מ"ח קנייני התורה.

וזהו שאמר הכתוב אלה מסעי בני ישראל וגו' ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם, דכתב ופירט מרע"ה כל המסעות לפרטיהם, והכתוב עצמו מפרש מפני מה לא הולכים הקב"ה מיד ביציאתם ממצרים לארץ ישראל בפעם אחת, וגם איזהו נפק"מ לנו בכל המסעות הללו, על זה אמר ואלה מסעיהם למוצאיהם, רומז למה שדרשו חז"ל (עירובין דף נ"ד ע"א) הפסוק (משלי ד, כב) כי חיים הם למוצאיהם דקאי על התורה הק', וכן הוא אומר כי מוצאי מצא חיים (משלי ח, לה), רצ"ל דיש במסעות אלו לימוד גדול לדרך קנין התורה, וז"ש ואלה מסעיהם, דכל מסעות הללו תכליתם למוצאיהם להורות על דרכה של תורה שהוא דייקא במ"ח קניינים, אשר זה היה עיקר תכלית יציאתם ממצרים, והבן.

עוד אפשר לומר, בהקדם לבאר מ"ד במדרש

(במדב"ר כב, ט) עה"פ (במדבר לב, א) ומקנה רב היה לבני גד ולבני ראובן וגו', זה שאמר הכתוב (קהלת י, ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, ויל"ב שייכות פסוק זה לכאן, גם יש לבאר גוף הפסוק דלכאורה מן התימה הוא, דהא לב כל אדם היא בשמאל הגוף, ומהו שאמר דרך לב חכם בימינו ולב כסיל לשמאלו.

- גודל בטחונם של בני גד וראובן שסמכו על השי"ת שיעשה להם נס לישראל -

ואפ"ל, בהקדם מאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע (גדפס במדבר קדש, בפרשתן), דיש להבין בענין בני גד ובני ראובן, דהרי חזינן שדברו בני גד ובני ראובן בצדקות כתורה וכהלכה, א"כ היאך אמרו בתחילה 'אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעבירנו את הירדן' (במדבר לב, ה), שאין מן הדין שתנתן להם מקום שכולם כבשו אותו ביחד, בעוד שבמקום שאחרים יקחו, הם לא יהיו בין הכובשים.

ותו"ד דאמנם דבריהם היה בצדקות מכח אמונה ובטחון, דכאשר ראו מלחמת מדין שהיו המון עם רב מלומדי מלחמה, ואילו בני ישראל לא היו שם אלא י"ב אלף, ואעפ"כ לא נפקד ממנו איש, הבינו כי לה' המלחמה ושוא תשועת אדם, וראו עין בעין שהכל מעשי השי"ת שאצלו אין חילוק בין רב למעט.

ולכן לפי גודל הבטחון שהיה בהם, אמרו שאין כלל נפק"מ בכך שהם לא יצאו למלחמת כיבוש הארץ, דהרי לא ככל העמים בית ישראל כי אלה ברכב וגו' ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, וכיון שהקב"ה הוא הלוחם אין שום צורך שילכו עם שאר השבטים למלחמה. וזהו שאמרו 'הארץ אשר הבה ה' לפני עדת ישראל', כלומר שהיתה המלחמה על ידי ה', ולכן שוב אין צורך בהם שהרי אצל הבורא ב"ה אין חילוק בין רב למעט.

על כך אמר להם משה, אמת הוא שאתם בטוחים בה' ב"ה, מ"מ 'האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה', הרי רצון הבורא ב"ה הוא שיעשה הדבר ע"פ הטבע כל שאפשר לעשות ע"פ הטבע, ורק מה שאי אפשר הוא עושה מחוץ לדרך הטבע, אבל מה שאפשר הקב"ה מתנהג עפ"י הטבע, שהרי לכך צוה ליקח אלף למטה לי"ב ממונות.

וגם י"ל שאמר להם, דאמנם כוונתם רצויה, אולם

המצריים אמר להם ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ומפני מה לא יצאו גם שם למלחמה כנגד המצריים הבאים עליהם להרגם. או שגם במלחמת עמלק היה להם לבטוח בהשי"ת שיושיעם ויציילם מן העמלקים, וכמ"ש ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, ולמה היה צורך במלחמה זו, אתמהה.

ואולם הדברים הללו באו ללמדנו כלל גדול בתורה, דאמנם בכל דבר צריך האדם שיהיה לו אמונה ובטחון בהשי"ת, והאיש הישראלי צריך לדעת שהוא לבדו אינו יכול לעשות ולפעול מאומה בהאי עלמא, ועל זאת צריך תמיד להתחזק בבטחון ואמונה בה' צור עולמים אשר הוא מהווה כל הוויות עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וזהו יסוד האמונה שידע ויכיר האיש הישראלי כי רק השי"ת מנהיג את העולם כולו והכל כאשר לכל בגזירת א"ל עליון, ולהשי"ת אין מעצור מלהושיע ברב או במעט (שמואל-א יד, ו), הקב"ה הוא הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים (שבת דף ק"ז ע"ב), ואשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש.

אכן ישנו חילוק והבדל גדול בין ענייני גשמיים לענייני רוחניים, וכאשר הרחיב גם הגה"ק החתם סופר זי"ע הדיבור בזה (תורת משה, פר' תצא), כי ענין הבטחון שייך רק בענייני גשמיים וענייני עולם הזה, וכפי גודל בטחונו של האדם בבוכ"ע כן יצטרך פחות לעשות השתדלות, אולם אין לו לאדם לדמות שאם כן הוא בצרכי העולם הזה שיש לבטוח בהשי"ת, כל שכן וק"ו בענייני תורה ומצוות, כגון שידמה האדם דהואיל והשי"ת הוא כל יכול ופועל הכל א"כ ביכלתו להפוך אותי לתלמיד חכם ויודע ספר, ובאמונה זו יתהלך, ולא יהא עמל בתורה יומם ולילה כי הרי הכל בידי שמים ואוכל להיות גדול בתורה בלי יגיעה ועמל, אמנם מחשבה זו הוא מחשבת פיגול היפך דעת תורה, ועל זה אמרו (סמ"ע, חושן משפט, סימן ג, ס"ק יג) דעת בעלי בתים היפך דעת תורה, כאשר הם לגבי עבודתם ופרנסתם המה עמלים יומם ולילה ללא הרף ואין סומכים על צורם ובוראם כי יזמין להם די מחסורם, ואילו לגבי מצוות ומעשים טובים תולים בטחונם בהשי"ת לומר כי בוודאי יבוא הכל על מקומו בשלום. וזהו דעת בעלי בתים.

דרכה של תורה הוא להיפך ממש, כי בכל הנוגע לקנין תורה ועבודת השי"ת על האדם לעמול

בתוך המוני כלל ריבוא בני יהיו שיחשבו שמה שאתם נמנעים מלילך עמהם הוא מחמת פחד מן גויי הארץ כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולת מאוד וגם הענקים נמצאים שם, ומי יוכל להלחם עמם, ובכך תכניסו בהם מורך לב ויפחדו ללכת לארץ כנען, וזה מה שאמר להם 'ולמה תניאון את לב בני ישראל'.

ותיכף כששמעו זאת בני גד ובני ראובן, ביקשו להראות גודל בטחונם בו ית' כי באמת לא היה בהם שום פחד, וזה שאמרו (פסוק יז) 'ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל, ולכאן הרי משה לא רצה מהם אלא שילכו עם ישראל ביחד, ולא ביקש מהם שילכו קודם, אלא שרצו להראות גודל בטחונם שאין בהם מורא כלל, על כן ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל, שהם ילכו קודם כדי לחזק את לבו אחיהם בני ישראל, אתוד"ק ודפח"ח.

- בענייני גשמיים צריך האדם לבטוח בהשי"ת לא כן בענייני רוחניים שצריך לעמול ולהתייגע רבות - ואפשר לומר עוד בתשובת משה רבנו, בהקדם מ"ש מרן אאדמו"ר זצלה"ה לבאר דברי רש"י ריש פר' יתרו שהביא אמז"ל (זבחים דף קט"ו ע"א) עה"פ (שמות יח, א וברש"י) וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וידוע הקושיא דהלא להדיא מפורש הדבר בהמשך הפסוקים כי הוציא ה' את ישראל ממצרים וגו', ומה באו חז"ל ללמדנו בזה.

ותוד"ק, דהנה במלחמת עמלק כתיב (שמות יז, ט-יג) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלוקים בידי, ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה וגו', ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב.

ובצאת ישראל ממצרים, נאמר (שמות יד, י-יד) וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' וגו', ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום וגו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

וצריך להבין מפני מה במלחמת עמלק ציוה משה ליהושע לצאת למלחמה על עמלק, ואלו לגבי

יסודה, דאכן על צרכי גשמיז'ת יש לו לבטוח בה' צור עולמים, ולא ירבה בעמל ויגיעה, לא כן בעניני רוחניות שעל כך נברא האדם שיהא צריך לעמול הרבה עד למאוד.

בדבר זה היה חפץ רבה לבחון את אביו לראות אם יודע דבר זה, וזהו שאמרו דרבה לחדודי לאביו הוא דבעי, כי רצה להראות ולהעיר אותו שהאדם בעצמו צריך לעמול בכל כוחו בתורה, ולא יחשוב שהשי"ת יתן לו חלקו בלי עשיה ועמל שלו, עכתו"ד החתם סופר בתוספת ביאור.

עפ"י האמור ביאר מרן אאדמו"ר זי"ע היטב הנפק"מ בין קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, דהנה בצאת ישראל ממצרים רדפו אחריהם המצריים, כדי להחזירם למצרים לרדות בהם בפרך, ולהיות להם לעבדים, והיה הסכנה עבורם על שעבוד גשמי, וכן משמע פשוטן של מקרא שנאמר (שמות יד, ה) ויאמרו עבדי פרעה מה זאת עשינו כי שלחנו את בני ישראל מעבדנו, וברשי"י עה"פ ויהפך לכב פרעה ועבדיו, פי' שנהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום, משמע שהפסדם שחרה להם עד שבעבור זה רדפו אחר ישראל היה לעבודת פרך ושעבוד גשמי בעיקר. על כן לימדם משה רבנו דבכל הנוגע לעניני גשמיז'ת צריך לסמוך על השי"ת ולבטוח בו, ועל כן לא היו צריכים לעשות מאומה, אלא התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה להם, בלא לנקוף אצבע, כי בוודאי שומר ישראל ישמור שארית ישראל ואלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוֹקינו נזכיר, והבורא ב"ה אשר הוא אבינו מלכנו הוא יעמוד לימינם להושיעם בלא שינקפו אצבע ויפתחו באיזה השתדלות.

לא כן במלחמת עמלק שהיה על רוחניות בני ישראל, כמ"ש בבני יששכר (מאמרי אדר, מאמר ג, דרוש א) דעיקר מלחמת עמלק היה מלחמת הדעת, שחפצו לממאות את ישראל קדושים, כמו שאמר (דברים כה, יח) ויזנב בך כל הנחשלים אחרך (ראה תרגום יונתן שם), דעמלק רצה לממא את בני ישראל ולהכניס בהם הרהורי עבירה ודעות כוזבות, והיה מלחמת המומאה והסט"א על קדושת בני ישראל להעבירם מטהרתם ולהסירם מן התורה ויראת שמים ועבודת השי"ת, וזהו מלחמה לה' בעמלק מדור דור, כי עמלק רומז על היצר הרע, הוא שמן הוא יצר הרע (ב"ב דף ט"ז ע"א), אשר חפצו לבטל את

ולתהייגע ולעשות עד כמה שידו מגעת עד למסירות נפש על כל מצוה ומצוה, וצריך שיתייגע ויטרח ויעשה כל מה שביכלתו וללא זה לא יעלה בידו מאומה ולא תצלח לו דרכו. ולא ידמה שעל ידי שיאמר פרקי תהלים כל היום יתעלה ויתגדל להיות ת"ח. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות דף ס"ג ע"ב) במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו. היינו שלימוד התורה בא רק אם מתייגעים ומשברים את גופם ולומדים תורה יומם ולילה, בוודאי שיש גם להרכות בתפילות ותחנונים ולבקש מלפני השי"ת 'ותן חלקנו בתורתך' ועזרני נא שאוכל להבין ולזכור כל מה שהגני לומד, אכן בלא יגיעה עצומה שיתייגע ויעמול עד מקום שידו מגעת אי אפשר לזכות לתורה.

עד"ז ביאר שם החתם סופר זי"ע אמו"ל (ברכות דף ל"ג ע"ב) ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו, אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצווי למריה, אמר ליה אביו והא משתקין אותו תנן, ורבה נמי לחדודי לאביו הוא דבעי. דהנה בווה"ק ד'נשמה' היא בחי' ציפור, וכדמצינו לגבי המצורע (רש"י ויקרא יד, ד) שהוא מורה על הדיבור, שלכן מביא המצורע לטהרתו שתי ציפורים, לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין דף ט"ז ע"ב) שהוא מעשה פמפומי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפמפמין תמיד בצפצוף קול, וכח הדיבור בא מחלק הנשמה, כדפי' התרגום הכתוב (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה לרוח ממללא, ואילו 'גוף' האדם מכונה 'קן ציפור', שהוא מחזקת הנשמה, ע"ד הכתוב (איוב י, יא) עור ובשר תלבישני, וזהו שאמו"ל (ברכות דף נ"ג ע"ב) דכנסת ישראל נמשלה ליונה, היינו דהנשמה חלק הרוחני מכונה כך, ואילו הגוף חלק החומרי והגשמי אינו אלא כקן ציפור. וזהו שאמרו האומר על קן ציפור יגיעו רחמיו', דהיינו שעושה ק"ו לעצמו, ומה על צרכי הגוף דהיינו קן ציפור כנזכר יגיעו רחמיו, שאתה תמיד מרחם למען לא יחסר לכל בריה די צורכו, ק"ו שתרחם גם כן על גשמותינו וצרכי המצוות שיהיו נעשים מעצמם ללא שום טירחה ויגיעה עצמית, משתקין אותו, כי באמת לא זו ילך בטל וירבה בשינה בבילוי זמנו לריק, ויחשוב שהקב"ה יעזרו שיעשה חיל בתורה וכו', לכך משתקין אותו, להורות לו שמחשבה זו בטעות

להטעות עצמו כי יוכל להשיג אפס קצהו של תורה ויראה מבלי עבודה עצמית, כי האיש המוכרח יודע כי אם בתורת ה' חפצו בהכרח הוא אשר בתורתו יהנה יומם ולילה, ויקיים בעצמו כל אשר בכחך עשה, ורק אז יעזרוהו מן השמים להאיר עיניו בתורה ולרוממו בעבודת השם יותר ויותר. והבן.

- כיבוש ונחלת הארץ הוי מצוה וע"כ צריך לעמול ולהתייגע עליה -

עפי"ז יתבאר ענינא דהאי פרשתא, דהנה בני גד ובני ראובן סברו שכיבוש הארץ הוא ענין גשמי, וכאמור בענייני גשמיות שפיר יש לו לאדם לתלות מבטחו בהשי"ת אשר הוא יעזרוהו אף בדרך נס, ועל כן היה ליבם סמוך בטוח בה' שיעשה להם נס, בדרך שנעשה נס לבני ישראל כשעמד עליהם סנחריב ומחנהו (מלכים-ב יט, לה; ישעיה לו, לו), שנשרפו ע"י המלאך בלילה, ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים.

אולם משה רבינו ע"ה השיבם דבר, דלא כמחשבתם הוא, אלא כיבוש הארץ ונחלתו הוא מצוה וענין רוחני, כנודע שיטת הרמב"ן (ראה הוספות הרמב"ן לספר המצות, מ"ע ד') דכיבוש וירושת הארץ הוא מצות עשה מה"ת, וכדכתיב (דברים יא, לא) וירשתם אותה וישבתם בה, (וראה שו"ת אבני נזר, יו"ד סי' תנ"ד; שו"ת חת"ס יו"ד סי' קל"ח; ועי' ירושלמי סוטה פ"ח ה"ד, ובשו"ע או"ח סי' ש"ו סעי' י"א), וכיון שהיא מצוה רוחנית, שפיר צריך להשתדל בה ולהתייגע בעבודה, וממילא אל להם להשאיר מעבר לירדן, אלא אדרבה צריכים הם לעסוק במצוה זו ולעמול עליה.

נקדים עוד מש"כ השלה"ק (עשרה מאמרות, מאמר העשרי אות ה') וזל"ק, שמעתי בילדותי פירוש עי"ז הפסוק מפי הגאון מהר"ר אפרים זלה"ה, נודע כי כל התאוות באים מהכבד, כי כבדא כולא דמא (חולין דף ק"ט ע"ב), עשו הוא אדום, והלב שם מקום בינה, שאם הוא משכיל וחכם יבין לאחריתו, והנה הכבד הוא מונח לצד ימין, והלב נוטה לשמאל, וראוי להגביר הלב על הכבד, על כן זאת העצה היעוצה לו, ישים ה' לנגדו ויצייר במחשבתו שכינה כנגדו ממש, ואז שמאל שלו נגד ימינו של הקב"ה וימינו נגד שמאלו, ואז נמצא לב חכם לימינו ולא כלב כסיל שהוא בשמאל, ואז יהיה גובר הלב על הכבד, וז"ש

בני ישראל מן התורה והמצוות, במלחמה זו לא שייך לבטוח בה' אלא צריך לחגור עוז וגאות ולצאת להלחם בעמלק, כי בכל עניני רוחניות בהכרח שיעשה האדם כל אשר לאל ידו, ואז לאחר שיתאמץ סופו שיעמוד השי"ת לעזרו ויצילהו מרדת שחת.

זה שפירש רש"י מה שמועה שמע ובא, היינו מפני מה היה יתרו צריך להטריח עצמו ולבוא אל בני ישראל במדבר, הלא ביכלתו היה לומר שאם חפץ השי"ת שיזכה לתורה ישלח לו מלאך מן השמים שילמדנו תורה ודעת, וכפי הידוע מצדיקים שזכו למגיד מן השמים. על זה בא כמשיב 'קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', והיינו שעמד יתרו והתבונן וחקר בהבדל ההנהגה בשני הענינים, שכאן הורה הקב"ה לבני ישראל להחריש ולא לעשות מאומה, ובמלחמת עמלק נצטוו לצאת ולהלחם בו מלחמת חרמה, מתוך כך הבין דאין להשוות בין הצלתם ממצרים שהיה המלחמה על עניינים גשמיים, ובין מלחמת עמלק שהיה על עניינים רוחניים, בכך השכיל להבין כי בקנינים רוחניים צריך לטרוח ולעשות פעולות בכל כוחו וכו', לכן טרח ובא ממרחקים, עכתוד"ק מרן אאדמו"ר זי"ע בתוספת ביאור.

כבר פרשתי עד"ז מאמר המשורר האלוקי דוד המלך ע"ה (תהלים א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חמאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח וגו', והקשה כ"ק מרן אאדמו"ר זצלה"ה, מפני מה נקט ב' קצוות הרחוקות זה מזה כמזרח למערב, לומר שאין הוא רשע ולץ וכו' אלא צדיק גמור העוסק בתורת ה' יומם ולילה, דומה הדבר כאומר על אדם שאין הוא עני ודל שאין לו מאומה אלא הוא גביר אדיר מעשירי העולם וכו', שאין הדרך לומר כן.

ולהנ"ל יתבאר, דבאמת אין הכוונה לפושע ישראל המורד בהשי"ת לעבור על התורה בזדון, אלא הכוונה לתועי הלב שברצונו להיות ירא ה', ללמוד תורה ולקיים מצות, אלא שנדמה לו שסגי בכך שיש לו מחשבה טובה, וסמוך לבו בטוח בהשי"ת שיעשנו לת"ח ויכניס בו אהבתו ויראתו, מבלי שהוא בעצמו יתאמץ לעמול בתורה ועבודה, על זה אמר הכתוב אשרי האיש אשר לא הלך וגו'

אמנם משה רבינו ע"ה העמידם על טעותם, דירושת ונחלת הארץ הוא מצוה רבת, וכיון שהוא ענין רוחני, שפיר מוטל על כל אחד ואחד להשתדל בו ביזע ובעמל, והבן.

- בליל פסח הלכו בני כל המסעות עד בואם להקריב הפסח בירושלים וחזרו למצרים -

והנה בס' מתת י"ה (פר' מסעי) ביאר הפסוק 'אלה מסעי בני ישראל' וגו', דלכאוי 'אלה' אתי למעט, וראוי לבאר מה בא למעט כאן. וכתב עפ"י מה דאיתא בתרגום יונתן (שמות יב, ד) דבליל פסח כשיצאו ממצרים נשא הקב"ה את בני ישראל על כנפי נשרים אל מקום המקדש בירושלים במקום המזבח, ושמה הקריבו פסחיהם. ועפ"י ביאר בס' זרע ברך (שיה"ש והגש"פ, ד"ה ואפ"ל היפוך זה) מ"ד במדרש (מכילתא פר' בא, יב) שדרשו בפסוק (שמות יב, כח) כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו, אף משה ואהרן עשו, דלכאוי תמוה מה הרבותא בזה, ופי' ע"ד הג"ל, דהכוונה שאפילו משה ואהרן שלא היו נכנסים לארץ, עשו פסח בלילה ההוא בירושלים.

והנה הרמ"ע בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין, ח"ג פרק כ"ב) כתב אלה מ'סעי ב'ני ישראל ר"ת מ"ב, מרמו על מ"ב מסעות שנסעו ממצרים לארץ, ומרמזים על מ"ב מסעות הקדושות עי"ש. ויל"פ הכוונה שגם באותו לילה דפסח מצרים היו נוסעים במ"ב מסעות בפעם אחת, ואז גם משה ואהרן נסעו עמהם, אבל במסעות במדבר לא היו משה ואהרן בכולם שהרי אהרן נאסף בהר ההר. וז"ש אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים, ר"ת מ"ב מסעות, ובא למעט דרך בליל פסח יום צאתם ממצרים נסעו בכולם ביד משה ואהרן, אבל מ"ב מסעות שנסעו אח"כ במדבר לא היו כולם על ידי משה ואהרן.

והנה לכאוי קשה היאך היו יודעים שנסעו מ"ב מסעות באותו לילה, תינה כשהלכו במדבר שנסעו ממקום זה למקום זה היו יודעים המסעות, אבל בליל צאתם ממצרים שעברו כל הדרך בפעם אחת היאך ידעו שהיו נוסעים מ"ב מסעות. ע"ז מפרש הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם על פי ה', רצ"ל שהשי"ת היה מגלה להם כל מסע ומסע, ולכך אמר מוצאיהם למסעיהם, שגם באותו לילה היו נוסעים מ"ב מסעות, אבל לא היה שום יציאה, שלא נחו

(תהלים מז, ח), שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוני, כלומר אף שהכבד בימיני אני משים ה' לנגדי ואז יבוא הלב לימין ימין ה' רוממה, וזהו שסיים לכן שמח לבי, עכ"ל.

והנה נודע דבחי' ימין רומז על עניני רוחניות, ושמאל על עניני גשמיות, ע"ד הכתוב (משלי ג, מז) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד. ולדרכנו י"ל דעל כן ברא השי"ת את האדם באופן זה שיהא הלב בצד השמאלי של האדם שהוא בימין השי"ת כאשר השכינה כנגדו, כדי ללמד ולהורות כי בכל דבר הנוגע לבחי' שמאל שהם עניני גשמיות, בזה יהא סמוך לבו בטוח בה', ויזכור תמיד כי השי"ת הוא הזן ומפרנס ונותן לחם לכל בשר ואין מעצור ביד ה' מלהושיע הן ברב הן במעט, לא כן בעניני רוחניות אשר הוא בחי' ימינו של אדם, דבאלו צריך לדעת כי אין הדבר תלוי אלא בי, ולא ישען על הבטחון, אלא ישתדל ויתאמץ בכל כוחו לרכוש לעצמו קניני תורה ועבודה בעמל וביגיעה רבה.

זה שרמזו החכם מכל אדם לב חכם היינו שהוא מכיר ויודע דלכן הלב שנמצא בצד שמאל שלו מכוון לימינו נגד ימינו של הקב"ה, כי בכל מה שצריך לו בעניני הגשם בזה יזכור שהשי"ת כנגדו, וכלום חסר בבית המלך, ועל כן כל מה שימעט בפעולה שלו ויסמוך על ה' אלוקיו תבא אליו ברכת כל טוב ולא יחסר לו מאומה, ורק בדברים הנוגעים לימין היינו עניני רוחניות שם צריך להרבות בהשתדלות ולא להרפות ולומר דסמוך לבו בטוח בהשי"ת אשר יעזרו להשיג השגות עליונות, כי אם לא ישתדל בעצמו להשיג קנינים ברוחניות, סופו שישאר ריקם מכל. אכן ולב בסיל לשמאלו, שהוא מהפך הסדר דבעניני הגשמיות עושה בכל כוחו יום ולילה לא ישבות וכו', ולהיפך בנוגע לרוחניות בלימוד התורה וקיום המצוות עליהם תירוצו בפיו ששם במחוננו בהשי"ת.

מעתה יבואר מה שהסמיכו חז"ל פסוק זה לכאן, דכיון שאמר הכתוב ומקנה רב היה לבני גד ולבני ראובן, וכנ"ל שדימו שאין כיבוש וירושת ונחלת הארץ כי אם דבר גשמי, ובזה שפיר יכולים לתלות מבטחם בהשי"ת, והיינו לפי שידעו והכירו בהך דרשא בפסוק לב חכם לימינו, שרק בעניני רוחניות צריך להשתדל בעצמו, לכן סברו שאינם צריכים להצטרף למלחמה כנ"ל מהרה"ק מבעלזא זי"ע,

בשום מקום, אך על ידי שנסעו מ"ב מסעות מזכיר לשון יציאה ג"כ, אבל מסעות שנסעו במדבר ממש, שייך לומר מסעיהם ומוצאיהם, לזה אמר אלה מסעיהם למוצאיהם. אתו"ד עי"ש.

- בנ"י יצאו שנית ממצרים לקבל התורה שהוא ענין רוחני וצריך עליה יגיעה ועמל רב -

ולפי דרכנו יש לבאר מה שכבר נתחבטו המפוי' דאם כבר תיכף ביציאת מצרים נסעו כל העם בעננים והגיעו לירושלים עיר הקודש, א"כ מדוע חזרו מצרימה והצטרכו שוב לעבור בים ולהתעכב במדבר ארבעים שנה בכלל הגי' אפרתקאות דעדרו עלייהו, הלא מוטב היה שישארו בארץ ישראל שהרי זה היה תכלית יציאת מצרים, כמ"ש בעודם במצרים (שמות ג, יז) ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי אל ארץ זבת חלב ודבש.

ואפשר לומר בזה דהנה היציאה בליל פסח היה בעיקרה הצלה גשמית, שיצאו מעבדות לחירות במה שנשתעבדו למצריים בחומר ובלבנים ויצאו לחירות, ברם עדיין עמדו אז לפני קבלת התורה, ועדיין לא נכנסו בכרית ה'. על כן אותו הנס דיציאת מצרים שהיה הצלה גשמית היה על ידי השי"ת לבדו בלא שבני ישראל עם ה' יעשו מאומה, לכך יצאו בחפזון כמש"כ בספה"ק דהיה מבלי עשיה והשתדלות שלהם כי בעניני גשמיות אין צריך האדם לעשות מאומה וכנ"ל, ואולם כדי שלא יטעו דכמו כן גם בעניני רוחניות יתלו יהבם ומבטחם בהשי"ת אשר יחונן אותם דעה והשכל, על כן החזירם השי"ת מצרימה, ושוב יצאו ביד רמה לעיני כל מצרים, והולכים השי"ת להר סיני אשר נצטוו היו נכונים ליום השלישי, בזה הורה להם שהשגת התורה וכל עניני רוחניות תלוי דייקא בעבודת האדם, ולא יתכן זולת על ידי יגיעה ועמל רב, ועל כן נתעכבו במדבר ארבעים שנה והתכונו בלב ונפש בהתאמצות לקבלת עול מלכות שמים, וגם כיבוש הארץ הרוחנית אשר עיני ה' אלוקיך בה, היה רק במלחמה ובמסירות נפש.

ע"ז רמז הכתוב כאן אלה מ'סעי ב'ני ישראל רמז כאן למ"ב מסעות שנסעו בהם כבר בעת צאתם מארץ מצרים, ושבנו מצרימה ולמחרתו יצאו שנית, ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם, היינו כל

אותם המסעות שנסעו במדבר, ועל זה יתמהו ולא יבינו הפוכי מטרותא למה לי, לחזור למצרים ולצאת שוב במסע ארוך, על זה אמר הכתוב ואלה מסעיהם למוצאיהם רומזו לתורה וכנ"ל ע"ד חיים הם למוצאיהם, כי אינו דומה חיים הגשמיים לחיים הרוחניים, כי השגה רוחנית בתורה ועבודת ה' אי אפשר אלא בחי' הכתוב (תהלים קכח, ב) יגיע כפיך כי תאכל, רק על ידי עמל ויגיעה או 'אשריך וטוב לך', ולא יתכן לסמוך ולבטוח בה' מבלי פעולת האדם, וכאמז"ל (ברכות דף י"ז ע"א) אשרי מי שעמלו בתורה, לכך היה בהכרח שיעברו כל המסעות הללו וכאמור.

לכך הסמיכו במדרש הפסוק נחית בצאן עמך ביד משה ואהרן, נוטריקון נ'סים עשית עמהם, ח'יים נתת להם, י'ם קרעת להם, ת'ורה נתת להם, לרמז על פיה"כ שכפל הדברים מוצאיהם למסעיהם ושוב ואלה מסעיהם למוצאיהם, דכל זה ללמד דמחד ישנם עניינים אשר צריך לבטוח ולסמוך בהם על השי"ת אשר יראנו נפלאותיו לעשות עמנו גם ופלא, והיינו בעניני גשמיות, אולם בתורה נתת להם בדבר זה לא יזכה האדם רק מתוך העמל והיגיעה דייקא, וכנ"ל.

- עיקר התגלות התורה שבע"פ בגלות שהלימוד בא מתוך יגיעה -

הנה הצירוף המאיר בחודש אב יוצא מהפסוק (דברים כז, ט) הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך. ודרשו חז"ל בגמ' (ברכות דף ס"ג ע"ב) כתתו עצמכם על דברי תורה. ולהנ"ל דזה מורה על ענין היגיעה והעמל שצריך לעמול ולעסוק בדברי תורה.

ואפ"ל דהנה עיקר התפשטות וגילוי חלק התורה שבע"פ החל דייקא לאחר החורבן, אחר שרבינו הק' סידר המשניות, ורבי חייא סידר התוספתא וכן הלאה, ולאחמ"כ סידור הגמ' עד חתימת התלמוד על ידי רב הונא ורב אשי, שכל זה היה אחר חורבן הבית. והסבר הדבר, כי הנה כל זמן שבית המקדש היה קיים, הרי שלא היו צריכים להתייגע כל כך על דברי תורה, יען וביען שעל ידי בנין המקדש נשפע אורות קדושים וחכמה נפלאה על כל בני אותו הדור, והיו ניצוצי הקדושה יוצאים ומאירים בלבותיהם של ישראל, וכמובא ענין זה בתוס' (כ"ב דף כ"א ע"א ד"ה כי מציון קידושין דף כ"ג ע"א ד"ה אלא) שעל ידי עבודת הכהנים היו באים הכל לידי יראת שמים, וילפינן ליה מדכתיב (דברים יד, כג) למען תלמד ליראה, ולזה אמר

הנביא (ישעי' ב, ג) כי מציון תצא תורה, יעו"ש.

לאור התורה שבע"פ.

וזהו הרמז הנרמז בצירוף חודש זה, חודש אשר בו נשרף בית אלוקינו ושמש עירנו, שמאיר בו השם הק' הרמז בפסוק הסבת ושמע ישראל היום, ומרמז על ענין זה שצריך האדם לכתת עצמו על דברי תורה, לעמול ולהתייגע בעמל ויזע, ודייקא על ידי כן זכו והיום הזה נהיית לעם וקיבלו ונתגלה להם כל חלק התורה שבע"פ ללוותם משך כל ימי גלותם בגלות החל הזה.

יעזור השי"ת שבזכות מה שעמלים בני ישראל בתורה הק' ועבודת השי"ת מתוך עמל ויגיעה, שיתהפכו עלינו הימים הללו מיגון לשמחה מאבל ליו"ט משעבוד לגאולה מאפילה לאור גדול, ונוכה בקרוב לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

פניני קודש שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בשב"ק העעל"ט

כן גידולי ארץ הקדושה שיש בהם ניה"ק עליונים משפיעים רוח טהרה ויראת ה' על האוכלם.

והנה אמרו חז"ל (ברכות דף ה' ע"א) מה מלח ממתקת את הבשר וכו', הרי ד'מלח' הוא דבר הממתק, וזהו שאמר הכתוב 'ארץ פרי' דהשי"ת ברוב רחמיו כאשר רואה בעני עמו ושפלות הדור שאין מי שיעורר וכו' או אז מצמיח הקב"ה פירות בארץ ישראל, כדי שעל ידם יתעוררו בני ישראל לתשובה, וזהו 'ארץ פרי למלח' רצ"ל כדי להמתק את בני ישראל כמו המלח הממתק את הבשר, וזהו כאשר 'מרעת יושבי בה' שיש בהם שפלות וירידה רבה, ואז על ידי פירות ארץ ישראל יזכו להתעוררות קדושה.

✱ בזמירות ליל שב"ק: וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ומתוך עושר וכבוד. לכאורה קשה, וכי בזמן זה שעומדים לפני אמירת קידוש אשר בה מעידים על בריאת שמים וארץ על ידי היוצר כל, הכי ראוי לבקש בזמן רם ונעלה זה על עושר וכבוד, הלא אפילו האדם השפל ביותר מסיח דעת בזמן זה מעניינים כאלו, דהלא בשבת צריך שיהא כאילו כל מלאכתו עשויה (מכילתא שמות כ, ט) ולא לחשוב על עושר וכבוד.

אלא הכוונה בזה על דרך שאמר לי הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל רבה של בני ברק ששמע בעצמו

ומהאי טעמא אין נוהג דין זקן ממרא כי אם בסנהדרין וחלוק עליהם כשהם יושבים בלשכת הגזית, ואם מצאן חוץ למקומן והמרה עליהן פטור (ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ה וה"ז), דגדול עונו בכך שהמרה פיהם בהיותו סמוך למקום המקדש, אחר שמשם תצא הוראה ושם שרתה שכינה והקדושה, ובקל יכלו לזכות להבין התורה לאמיתה של תורה. וכיון שכן לא זכו להתגלות אור התורה שבע"פ.

ברם אחר שיצאו בני ישראל לגלות המרה, וכיון שגלו אין לך ביטול תורה גדול מזה (חגיגה דף ה' ע"ב), והוצרכו בני ישראל ליגיעה רבה ועצומה, לעמוד בנסיונות קשים ומרים, ומתוך כל אלו להתייגע ולעמול על דברי תורה, הרי שדייקא על ידי כן זכו

✱ ארץ פרי למלח מרעת יושבי בה. יש לפרש פסוק זה לטובה, על פי מה שכתב הב"ח (אורח חיים סי' ר"ח סק"ח) דלכך תקנו לומר בברכה אחרונה 'ונאכל מפריה ונשבע מטובה' כי בפירות ארץ ישראל טמון קדושה עילאה, אשר האוכל מפרי הארץ נכנס בו התעוררות קדושה ותוספת טהרה, וז"ש ושבענו מטובה דקאי על טוב הפרי הלא הוא ניצוצי הקדושה אשר המה טמונים בתוך פירות אר"י עי"ש.

וביאור הדברים הם על פי שהביא האוה"ק בפר' אחרי (ויקרא יח, ב) דבתו"ד, עוד אולי שנתכוון להודיע הקדמה אחת ששמעתיה משם הרה"ק מהר"י לוריא זצוק"ל (שער הגלגולים יט) והוא כי לפעמים יתהפך האדם וישתנה מטוב לרע בטבעו ומזוג ולא ידע מאיזה סיבה והוא עצמו יתמה איך נהפך בדעתו, ואמר כי זה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם וכאשר תכנס הנפש הרעה או ניצוץ הרע בקרבו תטהו מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע, מעתה השומר עצמו ממאכלות הרעות יתגבר החפץ בו בדברים הנוגעים לנפש, והוא אומרו לעשות רצונך אלהי חפצתי וזה היה לי להיות תורתך בתוך מעי, עכד"ק, ונודע כי ההפכים הם בשוה ואדרבה מדה טובה מרובה, על

מכובדים בעיניך' היינו שנעסוק בתורה ובמצוות וכך נהיה מכובדים בעיני ה', ומה שנהיה מכובדים 'בעיני כל רואינו', יהיו שניהם שווים, ולא נרגיש במה שנקבל כבוד מבני אדם שום שינוי, אלא הכל יהיה לצורך אחד 'כי לך נאה כי לך יאה' דהעיקר שיהיה נחת רוח להקב"ה.

א פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. לכאן 'צ"ב מה שאמר 'פיה פתחה בחכמה', הרי אדרבה כבר אמרו חז"ל (אבות ג, יד) סייג לחכמה שתיקה. וי"ל שבדבר זה מתמה החכם מכל אדם בעצמו ואומר 'פיה פתחה בחכמה', רצ"ל איך אפשר לפתוח הפה בחכמה הרי סייג לחכמה שתיקה, ועל זה משיב 'ותורת חסד על לשונה', היינו שפותח את פיו לדברי תורה, ולענין דברי תורה לא שייך סייג לחכמה שתיקה, דאדרבה צריך ללמוד בקול, עיין גמ' עירובין (דף נ"ג ע"ב) ברוריה אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישא, במשה ביה, אמרה ליה לא כך כתוב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת, תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש לאחר שלש שנים שכח תלמודו. וזה שדרשו חז"ל (חולין דף פ"ט ע"א) עה"פ (תהלים נח, ב) צדק תדברון ע"י ש.

א תמיד קוראים פרשת מטות בימי בין המצרים, ואפשר לומר בטעם הדבר, דהנה אמרו חז"ל (חגיגה דף י' ע"א) היתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמכו, ופירש רש"י 'התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא, ואין על מה לסמוך אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה'. ורואים מזה את כח התורה שבעל פה וחכמי התורה, שחידשו את ענין ההיתר נדרים על אף שאין זה רמז בתורה.

ובגמ' (שבת דף ק"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא על שבזיו בה תלמידי חכמים שנאמר (דברי הימים ב לו, טז) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא. וי"ל דלכן קוראים פרשת היתר נדרים בימי בין המצרים, שבו רואים כח חכמי התורה, ובזה מתקנים הענין שבזיו תלמידי חכמים, וכך יתקרב הגאולה.

וביתר שאת יש לומר, על פי מה שכתב רביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע (פר' מטות, ד"ה בפסוק לא יחל

מהאדמו"ר הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל, שפעם בזמנו של הרה"ק הצמח צדק זי"ע היו שני חסידי ליובאוויטש שהגיעו למדינת אונגריין לצורך מסחרם, ונקלעו לאוהעל, ונכנסו לחזות בעבודת הקודש של הישמח משה זי"ע שאחזו אז באמצע התפילה בפסוקי דזמרה. והם לא יכלו לראותו כי היה מתפלל בחדר מיוחד כידוע, אבל שמעו שהוא מפרש לעצמו באמצע התפילה את התיבות "והעושר והכבוד מלפניך", היינו שכל עושרי וכבודי היא בכך שאני יכול לעמוד מלפניך...

אחר כך כשחזרו לליובאוויטש שאל אותם היכן היו ואיזה צדיקים ראו, וספרו שהיו באוהעל אצל הרב שם, ושאלם מה שמעו אצלו, וחזרו בפניו מה ששמעו. והצמח צדק התפעל מזה מאד, ובשבת קודש חזר על הדברים בסעודה שלישית בשם "ר' משה אוהעלער"... [ואף שהצמח צדק והישמח משה לא התראו פנים בפנים, מכל מקום ידע הצמח צדק על גדלותו של הישמח משה, עד שחזר על דבריו...].

על זה הדרך יתבאר בקשתינו כאן, דהנה איתא במדרש (פסיקתא רבתי, פרשה מז) ברכת ה' היא תעשיר (משלי י, כב) זה השבת, והיינו שהשבת עצמה היא העושר של בני ישראל. ועל זה אנו מבקשים 'וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה', היינו שעצם מצות השבת תהיה לי השמחה הגדולה ביותר, וכן 'מתוך עושר וכבוד', שהעשירות הגדולה ביותר וכן עונג הכבוד הגדול ביותר יהא אצלי בכך שהנני זוכה לשבות בשבת קודש. ועל זה אנו מבקשים שלא נצטרך ונשתוקק לשום דבר בעולם כי ההנאה והשמחה הגדולה ביותר תהא בכך שאנו זוכים לעצם השבת יום חמדתו.

א ונהיה מכובדים בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה הוא מלך הכבוד כי לך נאה כי לך יאה. הנה בקשה זו תמוה מאוד, דתינח מה שאמר 'ונהיה מכובדים בעיניך' היינו שנתנהג כראוי וכך נזכה להיות מכובדים בעיני ה', אבל מה שאמר 'ובעיני כל רואינו' הוא תמוה, דהרי אדרבה כל מי שיש לו דעת מתרחק מכבוד, והיחך מבקשים להיות מכובדים בעיני כל רואינו.

ויש לבאר שעיקר הבקשה כאן שנוכה למידת ההשתוות ושלא נרגיש שום הנאה מהכבוד שמכובדים אותנו, וזהו שאמר דמה ש'ונהיה

הדיוטות, ע"כ בידם להתיר נדרו למנעו מן החטא כי כל נודר נקרא חוטא ממ"ש (דברים כג כג) וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא, עכ"ל.

ובזה מובן שיטת המבי"ט (ח"א סי' צ"ח) דמה"ת החכם יכול להתיר את הנדר אפי' בלא פתח וחרטה, ממ"ש לא יחל דברו דברו אבל אחרים מוחלין ולא בדידיה תליא, וכל מה שצריך פתח חרטה הו"ל רק מדרבנן עי"ש, והיינו דלכן מהני התרת החכם גם בלא שיהא לו פתח או חרטה, כיון דמעיקרא כשנדר לא נדר אלא על דעת שיסכים החכם, וממילא דכאשר עקר החכם הנדר והתירו הרי באופן זה לא הסכים לנדר וממילא דבטל הנדר מעיקרו, וא"כ אף שאין הנודר מתחרט ואין לו פתח, מ"מ מה"ת בטל הנדר בגין שעשה ע"ד החכם, (ועיין כלי חמדה בפרשתן עמוד ק"ל טו"ב), ודו"ק. וגם מרן מרן אאדמו"ר זי"ע האריך בענין זה כמה פעמים (ראה יציב פתגם, בפרשתן).

וכיון שמענין הנדרים רואים האריך בני ישראל מבטלים עצמם לדעת תלמידי החכמים, וכל מעשיהם הם רק על דעתם ועל כוונתם, על כן נסתבב מן שמיא שיהיו קורין פרשה זו תמיד בימי בין המצרים, ובוה נעורר להחיש עת הגאולה, כי מזה מוכח שבני ישראל מתקנים מה שקלקלו בזמן החורבן במה שהיו מבזים תלמידי חכמים, שלכן חרבה ירושלים, והבן.

דברו), וזל"ק, אך באמת קיימא לן דחכם מתיר בחרטה לחוד ועוקר הנדר מעיקרו, אך באמת עדת ישראל מתנהגים אחרי הזקנים והחכמים ודעתם, וכמו דאמרינן (גיטין דף ל"ג ע"א) כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, כמו כן כל עשיותיו רק על פי דעת חכמי ישראל. ולכן אם החכם רואה שראוי לעקור הנדר, אגלי מלתא למפרע שזה הדבור אינו כלל, כי הגם שבדבור לא אמר על דעת החכמים ולא נבטא שפתיו, אבל בעת הוצאתו מפנימית נפשו היה לקיים דברי חז"ל, ולכן שפיר ככל היוצא מפיו יעשה, כמו שהיה בעת יציאתו מפיו, עכ"ל.

ישורש הדברים כבר כתבם הכלי יקר (בפרשתן) וז"ל, טעם להתיר נדרים ביחיד מומחה או בג' הדיוטות שנקראו בי"ד, אנו למדין מן הפרת האב והבעל, כי כשם שהאב והבעל לכך יש בידם להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם, ודומה כאלו התנו בשעת הנדר על מנת שיסכימו הבעל או האב וכשאינן מסכימים אז למפרע בטל הנדר מעיקרו כי מסתמא על דעתם נדרה או כאלו נדרה על דעתם, כך כל איש מישראל הוא ברשות בי"ד ומחוייב לעשות ככל אשר יורו לו הבי"ד, וכל נודר דומה כאלו התנה בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבי"ד עמו וכשאינן מסכימים נעקר הנדר מעיקרו, וכל יחיד מומחה נקרא בי"ד וכל שלשה

הקודש לעבר 'מעלה החמשה' שבסמיכות לירושלים עיה"ק, לפאר ולהשתתף בכינוס לצדיקים, בהשתתפות גדולי וצדיקי הדור כ"ק האדמו"רים שליט"א, ואתם עמם מגדולי ראשי הישיבות ורבני הקהילות, מכל העדות והחוגים, שהתכנסו על נפש האומה, במערכה כנגד גזירת הגיוס, הזוממים ומבקשים לגייס בכפייה את בחורי הישיבות ואברכי הכוללים, היל"ת, לעורר רחמי שמים לביטול גזירות השלטון, ולהתחזק יחדיו בקול זעקה כנגד כל אלו החפצים לבטל קדושתם וטהרתם של ישראל, ולקעקע חומות הדת וביטול תורה בארה"ק.

לערך השעה 7.00 הגיע מרן שליט"א לאולם הגדול שם נערך הכינוס ההיסטורי, ופרס בשלום כמה וכמה מגדולי הדור שליט"א.

הכינוס הגדול נפתח באמירת פרקי תהלים וי"ג מידות של רחמים ע"י המחותן הגה"צ בעל באר האמונה מלעלוב שליט"א, כשלאחמ"כ השמיע דברי

שב"ק פר' מטו"מ ר"ח אב: תפילת הלל התפלל מרן שליט"א לפני התיבה. אחר קריאת התורה הפטירו 'השמים כסאי'.

יום שלישי פר' דברים ד' אב: לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה שמעון מנשה נ"י בן הר"ר דוב אריה כהן מפעיה"ק (ב"ר אברהם מיוניאן סיטי, וחתן להבחל"ח הג"ר שלום אליהו צבי זילבר ז"ל). לפני תפילת מעריב הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל הילולא האר"י הק' זי"ע.

יום רביעי פר' דברים ה' אב: לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להאחים הבחור הבר מצוה אהרן נ"י והבחור הבר מצוה אליעזר נ"י בני הר"ר יחיאל טויבער מב"ב (בה"ר אברהם יהודה מירושלים). והדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל הילולת האר"י הק' זי"ע. אחר תפילת מנחה, יצא מרן שליט"א ממעון

בקול שלהבת אש השמיע כ"ק מרן שליט"א את דבר ה' ברמה במערכה הגדולה, וזהו תוכן דברות הקודש:

כל זה הוא יען וביען שהם רואים את הריבוי הגדול של היהדות החרדית וכלל ישראל, ותכליתם הוא 'פן ירבה העם', ועל כן הסטרא אחרא והערב רב וכל השלוחים שלהם מתגברים ומחזירים אחר עצה כיצד יוכלו להפיל את בני ישראל לרשתם.

כפי שכבר הזכירו כאן, הרי שהתאספות זו כעת הינה רק לחזק אותנו לבד, לזעוק ולצעוק 'מי לה' אלי', שלא לסור חלילה מאת הקב"ה, שלא לסור חלילה מדרך היהדות יראת שמים והתורה הק'. הן אלו שזוכים לישיב באהללה של תורה בבתי מדרשות, והן כל שאר בני ישראל הכשרים, כי הלא כלל ישראל זקוקים לערליכע אידן, ועלינו לעמוד על כך עד כדי מסירות נפש שאכן ישארו בינותינו כאלו.

ענין זה יש לחדד ולהכריז בבהירות ובברירות - האמנם כי על בני הישיבות היושבים בבית ה' בבתי מדרשות ועמלים בתורה, עליהם אין אנו מתייראים כלל וכלל, אולם האחריות עלינו הוא גם על אותם שהם בבחי' 'הנחשלים אחריו', שהרי גם הם חפצים להשאיר יראים ושלמים ולגדל דורות ישרים ולהקים בית נאמן בישראל, גם אותם יש לחזק, ליתן להם הכח האומץ והחיל, בעצה ובתושיה שיוכלו להתחזק להשאיר נאמן לה' ותורתו הקדושה ולא ייכשלו ח"ו להיגרר אחר המסיתים והמדיחים למיניהם.

האסיפה הקדושה הזאת מייצגת ומבטאת את דעת כל גדולי התורה ומנהיגי העם מכל העדות הגוונים והחוגים, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה כעת, הדברים הנאמרים כאן המה על דעת כל חלקי כלל ישראל, החסידים, בני ליטא ובני עדות המזרח, כולם כאחד באותו דעה והכרעה, היפוך רצון הטומאה החפצה להכניס פירוד ומחלוקות, שיאמרו כי ישנם כמה וכמה דיעות מהלכים ושיטות וכו'. בענין זה כל שומרי התורה והמצוות היראים והשלמים הולכים ביד אחת, לצעוק ולהכריז כי ה' הוא האלוקים, ונעמוד במסירת נפש שלא נזוז כלל מדרכי אבותינו הקדושים, לחנך את צאצאינו בקדושה וטהרה.

ובהאי זכותא שהולכים כולם יחדיו, הרי שבוודאי נזכה לקיום הנבואה (ישעי' נד, יז) כל כלי יוצר עליך

פתיחה נלהבים הגאון רבי חיים שמרלר שליט"א רב בית מדרשו היכל צבי בירושלים עיה"ק.

ברשות מרגן ורבנן, יאריך ה' חייהם לאורך ימים ושנים טובים.

לכאורה כל מילה היא אך למותר, כאשר כבר אמרתי לאלו שפעלו וארגנו כינוס ואספה זו, כי היות והדברים פשוטים ומובנים מאליהם לכל אחד, הרי שלכאורה אין כל צורך להתאסף ולבוא, אכן נצטוונו 'ועשית ככל אשר יורוך' (עפ"י דברים יז, י), ואחרי רבים להטות. כי באמת עצם האסיפה הוא דבר גדול וחשוב עד מאוד, וכאשר כבר האריכו כאן בדברים מקודם.

עת צרה היא ליעקב, מי האמין ומי פילל שנבוא למצב כזה שיוכרחו גדולי ישראל, רבנים ויושבי על מדין, מרגן ורבנן, להתאסף על דבר זה, שיקומו עלינו למנוע בעדנו מלהיות יהודים יראים ושלמים. כי הלא ברור שיסוד הענין מה שמבקשים הם לעקור, הוא כל קיום היהדות, שלא יגדלו ולא יוכלו לגדל כאן דורות יראים ושלמים, אלא שהנקודה כעת היא בני הישיבות הבחורים והאברכים.

נמצאים אנו בימי האבלות על חורבן המקדש - אשר מייחלים ומקוים אנו כי במהרה יהפוך לנו הקב"ה הימים הבאים לששון ולשמחה - וירמיהו הנביא מקונן ואומר (איכה ה, יז) על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו. ועל זה הרמזו יש לומר, על זה היה דוה לבנו, 'זה' מורה על התורה הק', וע"ד שדרשו חכמים (מגילה דף ט"ו ע"א) בפסוק (שמות לב, טו) מזה ומזה הם כתובים, ודוה לבנו מאוד על זה שמבקשים לבטל אותנו חלילה מן התורה, כי יודעים אנו שמתחת לכל זה טמון עיקר מזימתם של - על אלה חשכו עינינו, להחשיך עיניהם של ישראל להסיר מהם קדושתם וטהרתם של ישראל, ורצונם לקעקע כל לחלוחית של תורה ומצוות ויהדות.

וכיון שהמציאות היא שהכוונה הוא לגזירת שמד, הרי שעל זה כבר אמרו חז"ל (סנהדרין דף ע"ד ע"ב) שיש למסור נפש אפי' ערקתא דמסאני, וכאשר רואים ויודעים מה שנעשה עם כל אלו שהלכו בדרך של פשרות, וכיון שהחלו לסור אפי' רק במעט מן התורה, אף שלא התכוונו כל כך להרע, אבל כיון שהתחילו לסטות מדרך הישרה, שוב לא היה עוד גבול וקצבה, וירדו ובאו למה שבאו.

להפריע כלל ועיקר, כי אם אדרבה התורה הק' תפרח ותלבלב עוד ועוד, ובמהרה נזכה לישועת ה' בגאולה הקרובה במהרה בימינו אמן.

לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה'. ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, ובהר ציון המצוינת לא יוכלו

שטרנבון שליט"א ר"מ בישיבת מיר. המעמד נחתם בהקראת החלטות הכינוס ע"י הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אב"ד בד"ץ קהילות יעקב בב"ב.

בסיום המעמד נפרד כ"ק מרן שליט"א מכ"ק האדמו"ר"ם והרבנים שליט"א, ונסע למעון הקודש בקרייתנו הק'.

אחר תפילת ערבית חזר מרן שליט"א למעון הקודש בקיסריה למנוחה.

יום חמישי פר' דברים ו' אב: לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה שמעון נ"י בן הרה"ח ר' יצחק אייזיק ויזל מיוניאן סיטי (בן הג"ר אפרים פישל שליט"א מרבני קרית צאנז, וח"ר אהרן ישעי' שפיצר מיוניאן סיטי).

חלקים מתוכן השיחות בסעודות השבת במעון הקודש בקיסריה משנים עברו

אין ירושלים אכלה וחרכה... ומרן אאדמו"ר זי"ע פירש אז את כל נוסח 'נחם' איך שעולה דייקא על התקופה שלנו, ואמר דאדרבה כיום צריכים לומר זאת ביתר שאת.

אחד הנוכחים: ידוע על המקובל רבי אברהם הלוי זי"ע מגורי האר"י שאמר כל יום 'נחם' אמנם אז לא היה ישוב גדול של יהודים בירושלים.

מהשי"ת לנחם את אבלי ציון וירושלים שאינם שמחים בכך שכבר יש באר"י אוניברסיטה גדולה המתנהלת ע"י משומדים וכופרים הנוטים יותר לטובת הערבים, והם הממונים גם על הרדיו ושאר הטומאות שלהם, ולמה לא נבקש על זה בכל יום. הלא במצב כזה השורר היום יש לומר נחם אפילו בשבת, ולהתאבל על עם ה' כי נפלו בחרב, וכמו שהיה נהוג לומר בשבתות שבין פסח לשבועות פיוטים שבהם מקוננים על הגזירות שסבלו ישראל באותם הימים, והגם כי יש מי שפקפק על אמירתם בשב"ק (עי' אשל אברהם מבוטשאטש סי' ס"ח, ובנמוקי אורח חיים שם, ובדברי תורה מהדו"ק אות ס"א), אולם עם כל זה הרי לעומתם היו קדושי עליונים מחכמי אשכנז שבשבת חזון לא לבשו כלל את בגדי השבת והלכו בבגדי חול, ולבשו כובע מרופט, והיש לדמות מה שקרה אז לחורבן שרואים כיום, כאשר אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברתה, ובכל יום ויום נתוסף עוד שמד ועוד חורבן, ושוב שומעים על יהודים שירו בהם והרגום או פצעום, ועוברים לסדר היום כאילו לא אירע מאומה, וטרודים רק בשאיפה לממון, והמנהיגים שלהם איכפת להם רק אם יקבלו עוד כבוד וכיו"ב, ובני אדם מטומטמים ומטושטשים מהתאוות ואין מרגישים באיזה מצב שרויים בו.

² כנודע מה שכתב רבינו חיים ויטאל העובדא עם רבי אברהם הלוי, שמרוב אבלותו על חורבן בית המקדש נהג לומר בכל יום את תפילת נחם ה' אלקינו את אבלי ציון וכו', וגם ביום ל"ג בעומר בהיותו במירון בציון התנא רבי שמעון בר יוחאי אמר נחם, ואחר שגמר תפילתו אמר לו רבו האר"י ז"ל כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו ואומר לו, אמור אל האיש הזה

כן נשאו דברים בכינוס נשגב זה, הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א ראש ישיבת הרשב"י וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה; הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה; הגאון הגדול חכם רבי בן ציון מוצפי שליט"א ראש ישיבת בני ציון בירושלים; הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רב שכונת רמת אלחנן בב"ב וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה; כ"ק הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א זקן רבני ברסלב; והגאון הגדול רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף.

במהלך המעמד אף הוקראו מכתביהם של גדולי ישראל, אשר נמנע מהם להשתתף בכינוס זה.

מנחה המעמד היה הרה"ג רבי יצחק מאיר

הגרמ"מ: מרן זי"ע אמר פעם שהוא אומר ברכת 'נחם' גם באמצע השנה, כי הוא אינו יכול להתאפק ולעצור ברוחו מלומר זאת.

מרן שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע אמר לפני שנים רבות בקרית צאנז דברים חריפים מאד נגד סופר אחד שהדפיס בעיתון בשם רב אחד שאמר כי צריכים להפסיק לומר ברכת 'נחם' בתשעה באב, שהרי כהיום

^א ראה בשיעור חורש"י פרשת עקב תשל"ו: והוגד לי כי לאחרונה נתחדש שוב הפולמוס אודות אמירת נחם בט"ב בימינו, וכבר נדפס ממני מה שאמרתי לפני שנים רבות בקרית צאנז בעקבות מה שרצה רב מסוים לבטל את אמירת נחם, ואני פירשתי אז את כל נוסח ה'נחם' איך דקאי דייקא על התקופה שלנו, וכיום אפשר לומר זאת ביתר שאת, ואדרבה אם יש מי שעדיין מסופק אם צריכים לומר נחם, אזי כשרואים איך שרוצים לבטל את אמירת נחם בתואנות שונות ומשונות, זה גופא מוכיח כי אי אפשר לבטל את אמירתו, ואדרבה, יהודי שמתנהג כהוגן נראה לי שלא רק בט"ב יש לו לומר נחם אלא גם בכל ימות השנה, ומוכרחי להודות כי אני בעצמי אינני יכול לעצור ברוחי, ופעמים רבות אני אומר נחם בימות החול, כי לדאבונינו הבקשה הנאמרת בה על אבלי ציון וירושלים, העיר החרבה הבזויה והשוממה, האבלה מבלי בניה וכו', והשוממה מאין יושב, והיא יושבת וראשה חפוי וכו', ויבלעוה לגיונות וכו', נכוונה בכל יום ויום, ולא גרע מהא דשרי לבקש על החולה בברכת רפאנו, ולבקש על התשובה בברכת השיבנו, ובברכת תקע בשופר תפלה על תיקון חטא הידוע.

ולמה יהא אסור לומר בכל יום נחם, כאשר אנו נוכחים לראות מה שהרשעים הכופרים עושים מאר"י, אשר נחלתם שמתם לתועבה (ירמיה ב, ז), ועושים באר"י משכן לאפיקורסות מינות וטומאה רח"ל, ורבי רבבות יהודים שומרי תורה ומצוות הנמצאים שמה המה בבחינת בזויה ושוממה ומושפלים עד לעפר, ונתונים ללעג ולקלס לחרפה ולכלימה, ומעשים בכל יום שגוים נתון למכים ולחיהיהם למורטים, ותסמרנה שערות ראש מהנעשה שם בירושלים ובצפת ושאר מקומות, ולמה לא נבקש

בפסח מעוכין (פסחים שם). ואמנם הרי הכל היה בדרך נס ובוודאי לא הוצרכו לממונים אלו, אלא שלמראה העין היה נראה כאילו שהם שומרים, ואמנם הנכרי לא היה בשכלו להשיג שהכל הוא למעלה מדרך הטבע ועל כן היה נראה לעיניו כי הם מועילים בהכרזותיהם. והחידוש אינו שכל שנה לא ארע מאומה, כי הרי הכל היה שם בדרך נס, אלא החידוש הוא שפעם אחת כן מת אדם...

בספר שבט מיהודה מסיים שם, דכשקרא מלך ספרד אלפונסו הגדול דברי האגרת הזאת, אמר כלשון הזה 'היהודים ראויים לכבוד על אשר כך נמצא', וביקשו הגויים להגיש קרבן פסח, ועשו בפועל מזבח ושוורות כהנים עם כלי כסף, ומשוררים אומרים ההלל, ותמהו העם והמלך מאוד. ואמר המלך 'יהודים שכך ראו ונאבד מהם טוב מותם מחייהם', עד כאן הסיפור ההוא. וכותב היעב"ץ 'העתקתיו אולי יראו יקחו מוסר בני עמנו, וילמדו קל וחומר להשתוקק אל העבודה הקדושה מתי תשוב לציון ותחזינה עינינו, ויתאוננו על חורבן בית חמדתנו, ויתפללו ויתחנו בלב שלם לאלהינו ובעבודתו במהרה נשמח כולנו אכיה"ר, ויכונן מקדשנו יבנה עירנו ויעלנו לארצנו ישיב שבותנו מאוד'.

*

מרן שליט"א: בנועם מגדים (פרשת עקב) כתב חידוש לגבי הגאולה העתידה, שאמרו חז"ל (סנהדרין צח, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה, דהחילוק הוא שאם הגאולה תהיה באופן של אחישנה אזי היא תהיה בלי צרות וחבלי משיח ובבחי' ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רינה (ישעיה נה, יב), ורק אם יהא באופן של בעתה אזי יתרכו הצרות רח"ל ובבחינת בבכי יבואו (ירמיה לא, ח).

ויש מקורות קדומים לזה, ובזמננו שהגאולה תהיה 'בעתה' רואים כמה צריכים לעבור יסורים וצרות לפני ביאת המשיח, ואנו הרי מאמינים שכל הצרות שישנם היום הם כהכנה לביאת המשיח.

פעם הדפיסו ממרן אאדמו"ר זי"ע שאמר שמזמן כבר עברו את הזמן שהיה ראוי לגאולה העתידה, וקבלתי מכתב מאחד ששאל היכן המקור לזה, ועניתי לו שכבר מובא בגמרא (עבודה זרה ט, ב) אחר ארבע מאות לחורבן הבית אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד לא תקח, ופירש רש"י "שהיא קץ הגאולה ותקבץ להר הקודש לנחלת אבותיך ולמה תפסיד הדינר", הרי שכבר אז היה הזמן של בעתה. באור החיים הק' (במדבר כד, יז) כתב דאם תהיה הגאולה בזכות ישראל, אזי יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל מן השמים במופת ואות, אבל אם תהיה הגאולה מצד הקץ ולא משום שישאל ראויים לה,

בעירבוביא ולא נהגו כבוד במלך וכהן גדול, ואמרו הטעם אל תתהדר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, דבעשיית מצוותיו הכל שווין ולא ניכר שוע לפני דל. וכן היו הנערים דוחפים את הזקנים ואמרו כי אין גבהות לפני המקום.

מרן שליט"א: כיום אף שלעיתים נראה שהוא בנוי ומיושב ויש שם ציבור גדול של עובדי ה', אבל הרי זה כאין ואפס ורחוק מאד מאד ממה שהיה בזמן הבית, אין לנו שום השגה על הקדושה הרוממה והשראת השכינה שהיתה שם בזמן שבית המקדש היה קיים. בוודאי שלעומת זאת נחשבת העיר כיום כחרבה ואבלה ושוממה, גם ברוחניות וגם בגשמיות, כי גם בכמות אין זה אחד מני אלף ממה שהיה שם בזמן הבית, שאז היו יכולים להיכנס בתוכה מליוני בני אדם...

וזה מוכח בהכרח ממה דמצינו בחז"ל (פסחים סד, ב) כי שנה אחת היו מליון ומאתיים אלף קרבנות פסח, ואין לך חבורה שלא היו מנויים עליה פחות מעשרה אנשים, והיינו שהיה לכל הפחות עשרה אנשים, אך היו קרבנות פסח שהיו מנויים עליה הרבה יותר אנשים, באופן שהספיק רק כזית אחת לכל אחד. נמצא כי מליון ומאתיים אלף נכפל לכל הפחות בעשרה, וכאשר ננסה להכפיל מליון ומאתיים אלף בעשרה נראה כי היה זה שלא כדרך הטבע כלל וכלל. ובעת הקרבת הפסח היה אחד מהמנויים של כל קרבן צריך להיות בעצמו בתוך העזרה, וכדאיאת בסידור היעב"ץ שמעתיק מספר שבט מיהודה עדות בן הניכר נציב רומי שהגיע לבקר בירושלים, שכתב מה שראו עיניו מסדר הקרבת קרבן פסח, ומביא שם כי אפילו מלך ישראל היה צריך לעמוד שם בשורה בשעת קניית הקרבן, ולא היו מקדימים אותו מטעם שאין גבהות לפני המקום. וחז"ל אמרו (פסחים שם) שבב' הכיתות הראשונים היו מקריבים רובם של ישראל, וכת הג' היו רק העצלנים ולא הספיקו להגיע אף ל'אהבתי', היינו שהכת השלישי נמשך זמן מועט מאוד, נמצא שכמעט כולם היו בב' הכיתות הראשונות בלבד.

וכולם היו צריכים להסב ולאכול הפסח בין החומות, ואחד מהעשרה ניסים שנעשו היא שלא אמר אדם צר לי המקום שאלון בירושלים (אבות ה, ה), וזה מבהיל על הרעיון. ולפי מה שיודעים היכן היו חומות ירושלים בזמן הבית, אי אפשר להבין איך נכנסו כל ישראל בגבולות העיר. על כל פנים נמצא מכל זה כי אז היתה ירושלים עיר גדולה הרבה יותר, ובהכרח שבעת חורבן בית המקדש נתקטנה העיר. רוב הדברים שמביא היעב"ץ שם הם דברים התואמים עם המקובל לנו מחז"ל.

הגרמ"מ: חוץ מכמה דברים תמוהים המובאים שם בעדות בן הנכר, כגון שהכהנים היו מלובשים בבגדים אדומים וקצרים, שלכאורה הוא טעות של אותו בן הנכר. **אחד הנוכחים:** בסידור היעב"ץ שם מביא מדברי הנכרי, שמחוץ לבית המקדש היו עומדים ממונים להכריז שלא ידחפו כדי שלא יארע סכנה כפי שהיה

אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמחתנו, ולכן הוא יהיה בנחמה בקרוב, ולא יצא חודש ימים עד שמת לו בן אחד וקבל עליו תנחומין.

¹ וז"ל: כשהיו ישראל הולכים ליקח קרבן פסח, היו הולכים

אזי תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכריה ט, ט) שהגואל יבא עני ורוכב על חמור, עיי"ש.

והיינו שאם הגאולה תהיה בעתה אזי תהיה הגאולה מלובשת בדרך הטבע, שיהיה כמו דאיתא ברמב"ם (מלכים יא, ג) שיגיע מלך חזק והוא יכבוש את כל העולם וכל העמים יכנעו לפניו, ואז יהיה בבחינת עני ורוכב על החמור. ובוודאי יהיה ניסים גם אז, אלא שיהיה מלובש בדרך הטבע.

אחד הנוכחים: יש שדנו האם לעתיד לבוא ישתמשו בכלי המקדש העתיקים שנגנזו או יהיו אז כלים חדשים. **מרן שליט"א:** אולי גם תלוי באיזה אופן יהיה הגאולה, אם יהיה בעתה או אחישנה.

הרב זלמן לייב מי-ם: כעין מה שכתב מרן זי"ע בדברי יציב (מקדש וקדשיו, סימן פז) בענין אם יבנה בית מקדש של אש או בידי אדם, שזה גם תלוי בזה.

אחד הנוכחים: מרן זי"ע היה אומר בשם המגיד מטריסק זי"ע (ראה מגן אברהם, פרשת וארא, ד"ה ולקחתי אתכם) שביאת משיח יהיה בדרך הטבע.

הגרימ"ד: בספר נר ישראל מביא מה שסיפר אחד מזקני החסידים ששמע בפסח האחרון לימי חייו של הרה"ק מרוזין זי"ע שאמר בזה הלשון, אני מפחד שהדורות שלנו לא יזכו לגאולה השלימה בדרך ניסים ונפלאות כמו שהיה ביציאת מצרים, אלא אני רואה שהגאולה מוכרח להיות בדרך הטבע באופן שהיה בימי עזרא, והנסים והנפלאות יהיו מכוסים ומוסתרים בדרך הטבע, כמו בימי עזרא שלא היו ראויים לניסים גלויים מפני שנשאו נשים נכריות, ואני מפחד שבדורות שלנו יש פגמים יותר גדולים רח"ל וכו' לכן לא יכולים להשיג את הגאולה על ידי נסים ונפלאות אלא מוסתר בדרך הטבע.

והוסיף לומר: מה המשמעות מוסתר בדרך הטבע? פתאום יתיישבו מלכי אומות העולם, והם יחליטו להחזיר את ארץ ישראל לעם ישראל, ועם ישראל יחזרו לארץ ישראל ויבנו את הארץ, הגם שיהא גם אז ניסים גדולים אבל מוסתרים ומכוסים בדרך הטבע, ואחרי זה יקוים דברי יחזקאל (כ, לח) וברותי מכם

המורדים והפושעים וכו', ואחרי זה יזכו למשיח, וזה בוודאי שלא מתאים לנו ואין זה לפי כבודנו שתהיה הגאולה באופן כזה, אבל אין כבר כוח לחכות יותר שתהיה כבר הגאולה אין שתהיה.

מרן שליט"א: בהפטרת פרשת פרה (יחזקאל פרק לו) מצינו, שקודם כתיב 'ולקחתי אתכם מן הגויים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם', ורק אחר כך 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם', והיינו שקודם יעלו בני ישראל לארץ ישראל, ורק אחר כך יעורר הקב"ה את בני ישראל בתשובה.

ואחר כך כתוב שוב: 'וישבתי בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים' ורק אחר כך 'והושעתי אתכם מכל טמאותיכם', וכן מאריך שם הנביא הרבה בענין זה, והמעין שם יראה כתוב במפורש שתחילה יעלו בני ישראל לארץ הקודש ויבנו את ערי הארץ ויתגוררו שם אף על פי שלא יהיו ראויים ועדיין יהיו בגלות ובשפל המצב גם בתוך ארץ הקודש, ורק אחר כך נזכה לגאולה. וענין זה מבואר כמה פעמים בפסוקי הנביאים.

ובענין זה שמעתי ממרן אאדמו"ר זי"ע שאמר ששמע מחסיד ישיש ששמע בעצמו מפ"ק הרה"ק משינאווא זי"ע שאמר פעם לאחר אמירת ההפטרות, לדרוש בכתוב (ישעיה נה, ח) עוד אקבץ עליו לנקבציו, שעוד קודם ביאת המשיח יהיה קיבוץ של יהודים בארץ ישראל, ובשעת הגאולה יהא עוד אקבץ עליו, שיתקבצו עליהם מארבע כנפות הארץ כל אלו שנשארו עד אז בחוץ לארץ ויתוספו על אלה שכבר נקבצו שמה קודם לכן (וראה רמב"ן, שיר השירים ח, יג; ועי' בספר שבילי אמונה, לרבי מאיר אלדבי זצוק"ל, נכד הרא"ש, בנתיב העשירי).

אחד הנוכחים: הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אמר בשם הרה"ק מקאלאשיץ זצ"ל על הפסוק (תהלים סט, לז) וזרע עבדיו ינחלוהו ואוהבי שמו ישכנו בה, דמי שהם רק זרע עבדיו, הם ינחלוהו, היינו שהם יכינו את ארץ ישראל, ואחר כך 'ואוהבי שמו ישכנו בה'.

על דרך זה יפורש סברת אב"י (שבת נג, ב) במעשה באחד שמתה אשתו והניחה לו בן לינק ונעשה לו נס, ואמר אב"י כמה גרוע אדם זה שנשתנו בשבילו סדרי בראשית. דס"ל לאב"י שאם היה אדם זה ראוי, היה נעשה לו נס מלובש בטבע שהוא נחשב יותר, ולא היה זקוק לשנות בשבילו סדרי בראשית.

ועיקר העיקרים הוא להיזהר שלא לטעות אחר הנתפסים במחשבת אפיקורסות ואומרים כי כל המתחולל בימינו אלה אינו מנסי הש"ת עמנו, והבל יפצה פיהם, דהאם יש בירה בלא מנהיג, וכי יתכן לומר שהניח הקב"ה עולמו ואינו משגיח בו יותר. ומה להם מהנחת תפילין ותפילה וקיום שאר מצוות, כשהעיקר חסר מן הספר.

ואולי אין זה בגדר מינות, אלא בגדר רוח שטות שאחזה בהם ומטעה אותם לחשוב כאילו ח"ו כביכול אינו עושה עוד ניסים ונפלאות בקרב הארץ כבשנים קדמוניות, ומסר עולמו אל הסטרא אחרא שתעשה בו כרצונה. וזהו אחד מנסינות דורו של משיח, שאם יראו כי נופלים אבני אלגביש על הגויים יאמרו כי אך פצצת אטום היא, ואם ימותו כל שונאי ישראל יתלו הדבר במגיפה שפרצה על ידי מחלה מהלכת, ואפילו אם ירדו מלאכים לעולם הזה יאמרו כי המה הגיבורים אשר בארץ המה.

¹ ראה שפע חיים (רעוא דרעוין, פרשת שלח, מאמר י, אות ט): ואם נזכה תבא הגאולה באופן של וארו עם ענני שמיא (דניאל ז, יג), ואז לא יצטרכו לכולם, וכמו שהיה בראשית הבריאה קודם חטא אדם הראשון, אבל אם ח"ו לא יזכו תבא הגאולה בדרך הטבע, וכמש"כ הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע.

אמנם גם גאולה כזו שבדרך הטבע לאו מילתא זוטרתא היא, אדרבה יש צד שגאולה שהיא על פי דרך הטבע גדולה יותר מניסים שלא בדרך הטבע, וכמ"ש המגיד מדובנא זצ"ל דנס המלובש בטבע גדול יותר מנס שלא בדרך הטבע, ומשל הדבר למשחק השא"ך, דאם יגלה אחד לחברו אלו פעולות הוא רוצה לעשות במשחק, וחברו יכול להכין עצמו לזה בתחבולות משלו, ואף על פי כן ינצחו, הרי זה רבנות גדולה יותר, דאף שידע הלה להכין לעצמו דרך אחרת מכל מקום ניצח אותו. וכן הוא בדרך הטבע אשר עולם כמנהגו נוהג, דמי שמצליח להתגבר על השני בדרך הטבע, שלשניהם יש כוחות לעשות תחבולות זה לזה, הרי זה מוכיח שהוא באמת גבור כח, אולם לבקוע את הים ולהטביע את השונאים בתוכו, הרי דבר כזה אין בכח היריב לעשות כמעשהו, וא"כ הוא נס מועט מאשר היה מלובש בטבע.

ולזככם מעוונותיהם, ורק הקב"ה הוא יבוא ויריק עלינו מלעילא רוח טהרה לכפר על בני ישראל. והמגיד מראשית אחרית צפה וראה היאך יראה הדור של לפני ביאת המשיח שכמעט ויטיאשו עצמם מן הגאולה, אחר שידמו שאין ראויים כלל לגאולה, ואף על פי כן באותה שעה ישנה הקב"ה מסדרו של עולם, ועל אף שורת הדין ישלח את אליהו הנביא ורק אחר כך והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (מלאכי ג, כד) אף טרם יעסקו ישראל בתשובה.

*

הרב זלמן לייב בהגריש"ב: מסופר שאדם אחד שאל את הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע למה הוא אינו רוצה להיות משיח, ענה לו הרה"ק מבעלזא, 'אתם חושבים שזה כל כך קל? משיח יצטרך ללמד זכות אפילו על היהודי הקל ביותר'...

מרן שליט"א: בספה"ק תשואות חן (תרי עשר) כבר כתב כן. בזמננו הקדוש ברוך הוא נהנה מבני ישראל הרבה יותר מבזמן שבית המקדש היה קיים... והראיה לזה הוא שעדיין אינו מביא עדיין את משיח...

וכבר המליץ על כך החתם סופר זי"ע (דרשות חת"ס ח"א, לשבת שובה, ד"ה אחז"ל כשאומרים) וביאר מאמרם ז"ל (ברכות ג, א) בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כן, מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם. ותוכן

תשובה או על ידי תשובה דווקא. ועיין בספר כבוד חכמים (על ירושלמי, תענית שם, סימן ג) דעיקר הפלוגתא אם התשובה העקרית יהיה קודם הגאולה או אחר שיגאלו, עיין שם. ולדעתי מן הסדר מלכיות זכרונות שפורות, מבואר שבתחילה מלכיות והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד, ט), דהיינו ביאת משיח והתגדלותו והתקדשותו וגו' (יחזקאל לח, כג). ואחר כך זכרונות, יזכרו עוונותיהם והתודו, יזכרו וישיבו אל ה' על העבר, ואחר כך שופרות, ישפרו מעשיהם מכאן והלאה ולא יהיה עוד מזכיר עון, והיינו כר' יהושע, עכלה"ק. ואמר על זה מרן זי"ע: אולי אמרו שניהם הדברים בשנה אחת.

וכבר הראיתי מקור לדבריו בילקוט (מלאכי ג, רמז תקצה) וז"ל, אם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלים, ואין עושים תשובה אלא מתוך צער וטלטול ומתוך שאין להם מחיה, ואין עושים תשובה עד שיבוא אליהו שנאמר (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא, מה כתבתי אחריי והשיב לב אבותי על בליעל, ע"כ. נמצא שהרה"ק מרוזין נשבע על פי דברי הילקוט, וחידוש הוא שזקה"ק בישמח משה אינו מביא את דברי הילקוט הללו. וראה שם שמיישב מרן זי"ע את דברי הילקוט שנראים כסותרים אהדדי.

¹ ראה שם: בתרי עשר סוף מלאכי, הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. נראה ע"פ מה שקיבלתי מרבותי שבחי' משיח יהיה שביכולתו ללמוד זכות על כל ישראל, וע"י הלימוד זכות יפיל הרהורי תשובה בכולם ויהיו כולם צדיקים, ובזה נפתח שיערי אורה במאמ' ז"ל אין בן דוד בא אלא בדור שכלו חייב או כלו זכאי, שאל יפלא הדבר שיבא משיח בדור שכולו חייב, שבחינתו יהי' ללמוד זכות על כולם ויבואו עי"ז לבחי' התשובה ויהיו כלם זכאים.

ובספר מדרש פנחס השלם (אות א) הביאו בשמו של התשואות חן שאמרו בשם רבו הרה"ק המוכיח זי"ע וז"ל, אשר משיח יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל, אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, אז זי"א זענען גירעכט, ומחמת הזכות שילמדו זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים וכו' משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח וכו'.

הרב זלמן לייב מי-ם: באהבת יהונתן (פר' עקב) כתב 'דלעתיד כשיגיע עת דודים יגזור המלכות גזירות על ישראל ויתנדבו לבם לילך ולדור בארץ ישראל, ובעת ההיא נהיה עת צרה ליעקב וישמע ה' את צעקתם וירחם עליהם וישלח לפניהם משיחו הולך תמים וישיב את שבות ציון כבתחילה'.

מרן שליט"א: אמרנו בהפטרה של שבת חזון 'איכה הייתה לזונה קריה נאמנה כספך היה לסיגים' שהנביא אומר מוסר לכלל ישראל בחריפות גדולה, ולאחר מכן ממשיך ומסיים 'ואשיבה שופטייך כבראשונה', ולא כתוב כלום שבני ישראל יחזרו בתשובה או ייטיבו את מעשיהם במעט, אלא שבמצב הזה כמו שהוא יגיע משיח. לא מצינו כמעט בשום מקום בנביא ובחז"ל שבני ישראל יתעוררו לתשובה קודם לכן, ואדרבה משמע להיפוך.

הגרימ"ד: ידוע שהרה"ק מרוזין זי"ע פעם בליל יום הכיפורים פתח את ארון הקודש והכריז ואמר: ריבוננו של עולם האם תעכב את הגאולה ותמתין עד שישבו ישראל, אני נשבע אני בזקני הלבן שלא יחזרו בתשובה עד שיבוא משיח'.

מרן שליט"א: ענין זה היה מרגלא בפומיה דמרן אאדמו"ר זי"ע, דלא מצינו בשום מקום בחז"ל שידברו ויאמרו כי דורו של משיח יהיה דור של בני עליה וצדיקים, כי אם אדרבה רוב הפסוקים ומאמרי חז"ל מורים על שפלות הדור, שאמרו (סנהדרין צח, א) שיבוא לדור שכולו חייב, ושהקב"ה יצטרך כביכול לטהרם

² ראה בספר עירין קדישין (תנינא, עמ' כג): אמר, מה שהעולם אומרים בשם השפאלעיר זיידע שאמר בענין משיח בזה הלשון: משיח פאר וואס קומסטו נט, איך שווער דיר ביי מיין בארד אז דיא אידן וועלן נט תשובה טוהן [משיח, מדוע אינך בא, נשבע אני בזקני שבני ישראל לא יחזרו בתשובה], ואני אומר שבדואי יעשו ישראל תשובה, רק אין אני חולק ח"ו על השפאלעיר זיידע, אך מקודם תהיה הגאולה ואחר כך יעשו תשובה, כמו שמצינו שבגזירת בין הבתרים היתה הגזירה של ועבדום וענו אותם קודם החטא, אם כן יהיה מהראוי והיושר שתהיה גם כן הגאולה קודם התשובה וכו'.

וראה בספר מגדיל ישועות (עמ' עז): בשושן פורים בשנה ראשונה שבא לסאדיגורא זכינו ע"י בקשות והפצרות מאנשים אשר סבבו אותו מיום בואו לסאדיגורא, שישב עמנו בסעודת שחרית. וקודם ברכת המזון הניח ידו הק' על השלחן, והיינו האצבעות מיד ימינו ופתח ואמר: הקב"ה אומר לישראל שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז), עשו תשובה ואשיבו שופטיכם כבראשונה ויועצכם כבתחילה. ואחר כך הפך את ידו הק' היינו אצבעותיו, ואמר: [אבל אנחנו] בני ישראל אומרים השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, כי מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד (איכה ה, כא-כב), ויש אליך בתשובה שלימה, השיבנו אליך ונשובה.

ואחר כך הניח שנית ידו ישר ואמר: אולם הקב"ה אומר, צריכים אתם לשוב אלי בראשונה ואחר כך אשוב אליכם. ד' פעמים הניח ידו הק' על השלחן ישר והפוך בוויכוח הזה. ובזה סיים ואמר: הדין עם בני ישראל, וכנים דבריהם, אין בהם כח ומוח, מגודל עול הגלות שסובלים, וקשה מזונותיהם כקריעת ים סוף עד אשר אין בהם כח לשוב בתשובה שלימה, הטיבו אשר דברו "השיבנו ה' אליך ונשובה". שמעתי מפיו הק'.

ובאחד השיחים (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"א, פרשת לך) הסמיך כ"ק מרן זי"ע לדברי הרה"ק מרוזין את מה שכתב בספה"ק ישמח משה (פרשת לך) וז"ל: והנה בירושלמי דתענית (פרק א, הלכה א) נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ובבבלי בסנהדרין בפרק חלק (סנהדרין צז, ב) אם ישראל נגאלין בלא

הגרמ"מ: מצינו בגמרא (נדרים פא, א; בבא מציעא פה, ב), אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיה ט, יא) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו וכו', והיינו שאף אחד לא ידע להסביר זאת חוץ מהקדוש ברוך הוא, רואים מזה שהדור ההוא היו צדיקים שלא היה בהם שום פגם, ופשוט הוא שאין לנו השגה במעשיהם.

מין שליט"א: וגם מה שענה הקדוש ברוך הוא 'שלא בירכו בתורה תחילה' אינו כפשוטו. כל העבירות שכתוב שעשו אז אינו כפשוטו, ורואים גם בחז"ל על פסוקים בנביא שכתוב שם שעברו עבירות חמורות, ודורשים זאת שעשו פגם קל שבקלים. שמעתי פעם ממרן אאדמו"ר זי"ע שיחה ארוכה בענין זה.¹

הרב זלמן לייב מי-ם: מקובל איזה עובדא עם הרה"ק המגיד מקוזניץ זי"ע שבא אליו דיבוק שאמר שהוא היה הראשון אשר הרים ידו בזכריה הנביא ע"ה בעת

דבריו, כי באמת גם לאחר חורבן הבית לא נתמעט כלום להבוכ"ע, ויש לו נחת רוח ממה שעושים רצונו בכל דור ודור, ואדרבה יתכן כי יותר יש נחת רוח לפניו כשישראל עושים רצונו כשהם שרויים בין האומות וסובלים גליות ובזיונות, דלמרות כל הרפתקאותיהם הם באים לבית המדרש ועושים תשובה ומשתוקקים לשוב אליו, וזהו קילוס לפניו "כמו עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים במקום המקדש".

א' הנוכחים: יש עובדא מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, שראה סדר התנהגות של חייל יהודי בשבת קודש, ואמר דאולי הם מעכבים את הגאולה, כי להקב"ה יש נחת רוח מהם...

וכל זאת הוא אף על פי שאין לנו שום השגה בדור שהיה אז בזמן הבית...

אחד הנוכחים: ידוע מה שאמר הגר"א, שהוא יכול להבין מה זה תנא, אבל אינו יכול להבין מה זה יהודי פשוט בזמן שבית המקדש היה קיים...

עוזה אל ארון האלוקים ויאחז כי בו שמטו הבקר, ויחר אף ה' בעוזה ויכהו שם האלוקים על השל וימת שם עם ארון האלוקים, ויחר לדוד על אשר פרץ ה' בעזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה עד היום הזה, ובגמ' (סוטה דף ל"ה ע"א) אמר לו הקב"ה, עוזה, נושאי נושא, עצמו לא כל שכן, ויחר אף ה' בעוזה ויכהו שם על השל וגו', ופשוט הדברים תמוהים מאוד, וכי משום שנתירא שמא יפול הארון ואחז בה שלא ישמט נתחייב מיתה, ובגמ' שם חד אמר על עסקי שלו (פרש"י שגגה שגג לאחוז בו), וחד אמר שעשה צרכיו בפניו, ותמוה טובא דהיתכן כזאת לזלזל כ"כ בארון ה' לעשות צרכיו בפניו, וביותר דאם אמנם כן מפני מה חרה הדבר לדוד והלא עשה נבלה בישראל לבזות את ארון ה', ובהמשך הגמ' אמר רבי יוחנן עוזה בא לעולם הבא שנא' עם ארון האלוקים מה ארון לעולם קיים אף עוזה בא לעולם הבא, ובהכרח דאין הדברים כפשוטם, אלא כאשר כתבו דחטאו של עוזה היתה על שהיה לו איזה הנאה על כך שזכה להציל את הארון שלא יפול, וזה שרמזו בדבריהם שעשה צרכיו בפניו רוצה לומר שנתכוון במשהו להנאתו העצמית, וכיון דהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, לכך לפי מדרגתו נחשב לפגם גדול ונתחייב, כי לא היה לו לכוון לעצמו מאומה כי אם בלתי לה' לבדו.

וראה מה שהאר"י מרן שליט"א בענין זה בדברים נפלאים, בעידן רעוא דרעיון פרשת ויקרא תשפ"ד: שמעתי כמה פעמים תחת השיחים מכ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע שאיתא בספה"ק שכל השמות המובאים ומוזכרים בתנ"ך המה נשמות גבוהות, ואף שבעיני בני אדם לזר יחשב כשרואים שלומדים בפשטות דברי התנ"ך, ונראה שחטאו בחטאים ועוונות וכביכול היו אנשים שפלים, - וגלל כן לא הוה ניהא ללמוד אצליו נ"ך בשופי, כיון שיש המדמים שהחטאים המוזכרים המה כפירושם בפשטות, - וודאי שלא כנים הדברים, אלא היו אנשים מורמים מעם, וחטאם היה בפגם דק מן הדק, ומ"מ במקום גדולתם שם אתה מוצא עוונותם, כי דקדק עמהם השי"ת בכחוט השערה.

דוגמא אחת לכן הוא מבני עלי שאמרו חז"ל (שבת דף נ"ה ע"ב) א"ר שמואל בר נחמני כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה, שנאמר ושמ שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לה', סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא, מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא, אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים (שמואל-א ב, כב), מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום, עי"ש כל הענין. וכך היו כל העוונות דקות מן הדקות, ומ"מ לפי ערך נשמותיהם גבוה מע"ג גבוה נחשב להם כפגם, ולכן מוזכרים כאילו חטאו בגדולות ממש, אולם המקראות יוצאים לגמרי מידי פשוטם. וכעין מש"כ בערבי נחל (פר' פנחס) עה"פ (במדבר כה, יד) ושם איש ישראל המוכה וגו', יעו"ש, והיינו כי כל שם הכתוב בתנ"ך בוודאי הוא נשמה גבוהה, ולולי זאת לא היה נזכר שמו. וביותר איתא מהאר"י הק' שאפי' לבן הארמי שביקש לעקור את הכל גם הוא זכה לתיקון לנשמתו, כי בתוכו היו ניצוצי קדושה

¹ תוכן העובדא, שפעם כשהיה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל בעיר הבירה וויען יחד עם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע, שמע בליל השבת בשעה מאוחרת מאוד קול לימוד תורה הבוקע מחדר צדדי במלון שבו התאכסנו. כשניגש מהרי"ד לשם, ראה חייל הלבוש במדי צבא הוגה בתורה בהתמדה רבה. לאחר זמן מה כשהפסיק מתלמודו, שאלו מהרי"ד מהיכן הוא ומה מעשיו כאן. ענה לו שכאשר התגייס בהכרח לצבא האוסטרי, היה אובד עצות בנוגע לשמירת שבת, אך השי"ת היה בעזרו, ונתמנה משרת אישי לאחד הקצינים, ושטח בפניו את משאלתו, שהיות ואסור לו לחלל את השבת, הוא מבקש ממנו שתמורת מה שישרת אותו בנאמנות ובמסירות יתר במשך כל ימות השבוע, יעשה עמו חסד לשחררו מעבודה ביום השבת, וב"ה נשא חן עיניו והסכים לבקשתו. או אז קיבל על עצמו שמאחר והקב"ה עזר לו שיוכל לשמור את השבת במשך כל תקופת שירותו בצבא, יקדיש את יום השבת כולו לתורה ולעבודת השי"ת, ומלבד שעות ההכרח לתפלה ולסעודות השבת ושעות מעטות למנוחת לילה הוא עוסק בתורה.

ואמר על כך הרה"ק מהרי"ד: מי יודע אם יהודים כאלו אינם מעכבים את הגאולה, שכן נחת הרוח שיש להקב"ה כביכול מהתורה והעבודה שאדם עוסק בהם מתוך הדחק, עולה על נחת הרוח מהקרבת נפש וקירבו בבית המקדש על גבי המזבח.

² ראה מה שהאר"י מרן שליט"א בענין זה בשוה"ט חג השבועות תש"פ (בצילא דמהימנותא, שלח תש"פ): מרן אאדמו"ר זי"ע היה אומר שכל שם ישראל המוזכר בתנ"ך מורה על היותו איש נעלה וצדיק, אפי' אלו שעפ"י פשטות משמעות הכתובים לא היו צדיקים, כי אין אנו משיגים אפי' בקצה ההשגה מה שהיה בימים ההם, דמי שלא היה ראוי לא נזכר שמו בתנ"ך, כהא דמצינו במגילת רות שנאמר (ד, א) פלוני אלמוני, ולא ננקב בשמו.

ודרך אגב אזכיר מה שאמר מרן אאדמו"ר זי"ע, שבלימוד התנ"ך צריכים לידע שאין הדברים כפשוטם שעבדו עבודה זרה בפשטות, כי אם אכן היה מדובר שמשתחוים לעצים ולאבנים הרי היו שוטים וחסרי דעה ולא היו נזכרים בפסוקי התנ"ך, ולכן אף שאין מקרא יוצא מידי פשוט עם כל זה יש לדעת שאין זה פשטות כלל וכלל, ועל כן אמרו (ברכות דף ח"ע"ב וברש"י שם) מנעו בניכם מן ההגיון, ומיעטו בלימוד נ"ך, כי כל סיפורי הנביאים על חטאי הדורות הראשונים הם תורה שלמה ועמוקה, והתורה כיסתה שם דברים נעלמים ונסתרים שהם למעלה מהבנתנו, כדוגמת מה דאיתא בספה"ק בהא דמנשה העמיד צלם בהיכל, דהיינו שכיון מחשבה זרה באמצע התפילה. על כן אין להרחיב את הדיבור בענינים הכתובים בנ"ך שחטאו בעבודה זרה פעם אחר פעם, וכבר אמרו חז"ל (מגילה דף כ"ה ע"ב) מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותיה, אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך וכו'.

כן מצינו ענין זה כשלקח דוד ארון האלוקים מבית עובד אדום הגיתי, דכתיב שם (שמואל ב- ו, ו-ז) ויבאו עד גורן נכון וישלח

להינבא בבית המקדש עמד הוא וגער בו: הדיוט, וכי גם אתה נהיית נביא, והחל לרגמו באבנים, ועל ידי דבריו אלו של ראש הסנהדרין התנפלו העם על זכריה הנביא ורגמוהו באבן, ולאחר מותו נגזר עליו שישוב ויתגלגל שוב ושוב ובכל פעם ייהרג במיתה משונה, וזו היא לו הפעם המאה שהוא בעלמא הדין.

הרב זלמן לייב בהגריש"ב: בפשטות הגמ' משמע דמה שהרג נבזראדן אלפים מישראל על דמו של זכריה היה כדי להשקיט את דמו, ונראה שהיה כוונתו בזה לטובה. וזה פלא, ולכאורה איך אפשר לומר שכוונתו של אותו רשע היתה לטובה?

מין שליט"א: אולי כי הוא ידע שמשמים שולחים אותו להרוג את בני ישראל, כמו שמצינו בגמ' (גיטין נו, א) שעשו על זה כמה סימנים עם החץ והקשת וכו' גדולים עד מאד, ובתחילה היה מגולגל בבלעם בן בעור וכדאיתא

על דברי הרוח הדבוק באחד שבא לפני הרב ר' יהודה חסיד משידלאוויצ' והרב הנ"ל נתכוון בשמות הקדושים לבעבור לגרוש מנפש האדם ההוא אז שחק עליו ואמר כי בימי הילדים הקטנים היו יודעים מכוונות כאלה והוא ה' הראשון אשר הרים ידו ראשונה בזכר' הנביא ע"ה בעת הריגתו בבהמ"ק ומן אז והלאה יותר מב' אלפים שנה הוא נדחה מכף אל כף ולא ינוח ולא ישקוט אף בגיהנם. כאשר שמע ר"י את דברי הרוח התחיל לבכות ולהתמרמר מאד ואמר הוי ואבוי אם בזמן הרב כזה עדיין לא נתכפר לפשעי האדם מה נאמר ומה נצטדק מי יוכל לעמוד ביום הדין הגדול והנורא מי יאמר זכתי מפשעי. ועתה ישים נא האדם על לבו את גודל פחד ד' אשר עומד לנגדו תמיד ורואה את מעשיו והוא יודע כל תעלומות לב ויתבונן אף אם הש"י משפיע לו כל מנוחה ושלוה הוא רק מצד היותו ארך אפים ולא כגמול ידיו ומעשי בני"א.

וראה עוד בספר שיחות חיים (פיעטרקוב תרע"ד. דף ט, א-ב): סיפר כ"ק מרן ממאגלינצא, אשר פעם אחת הביאו לפני [זקינו] המגיד הקדוש מקאזענץ דיבוק אחד. ויאמר לו המגיד הקדוש: רשע! למה תענה נפש מישראל? למה לא תצא ממנה? ויענה לו הדיבוק: למה תדברו עמי בגבוהות, הלא בימי נערים כבני שש שנים היו משיגים יותר מכם! ויאמר לו המגיד עוד הפעם: רשע! אמור לי מי אתה, ואם לא תאמר לי אז אשליך אותך בעומקא דתהומא רבא! ויען הרוח: אנכי הייתי שר האלף והייתי בימי המקדש ראשון ואני נתתי הכאה הראשונה לזכריה הנביא בבית המקדש... ויאמר לו המגיד הק': לך ללובלין ושמה בטח יהיה לך תיקון.

וילכו עם הדיבוק ויביאו אותו לובלינה. וישאל אותו הרבי מלובלין: רשע! מי אתה? ויענהו במורך ובהכנעה: אני הוא שנתתי הכאה ראשונה לזכריה הנביא... אז החזיר פניו הרבי מלובלין ז"ל אל האנשים שהיו אצלו ויאמר אליהם: העולם סוברים שהפריצים האלה היו אנשים גסים ופשטיים עם. לא כן הדבר! המה היו אנשים בעלי השגה גדולה וקדושים ושהיו את הכל מה הנביא היה משיג, רק עליהם נגדולי ערך והשיגו את אמירת הנביא הנביאות שלו אפשר לתקן עוד, אבל כשיאמר הנביא הנביאות שלו אז לא יהיה אפשר עוד לתקן. לכן הרגו לנביא כדי שלא יאמר הנביאות שלו. ויאמר אז הרוח: עתה יש לי תיקון. ובכל הדורות עד עתה לא היה איש שילמד זכות עלינו כזה. ואע"פ שבעולם העליון ידעו האמת, אולם כל זמן שלא נאמר זה בבית-דין של מטה לא היה יכול להיות תיקון. עכדה"ק.

וראה להרה"ק מקאמארנא זי"ע (נצר חסד על מס' אבות ד, ה): כמו שסיפר מרן אלקי הריב"ש זצ"ל, שבערי אשכנז היה צדיק אחד ואמר קודם פטירתו שימות במיתה משונה ע"י רוצחים. וכבר הוא היה מאה פעמים בעולם הזה ובכל פעם נהרג. שהוא היה בזמן המקדש ראש סנהדרין חריף וחכם, ולמד בסם המות של תורה, והוא היה הראשון שהכה על לחי ופנים של זכריה הנביא "אתה עם הארץ מתנבא בנביאות". ועל ידו נפלו עליו עמי הארץ רשעים גמורים והרגו אותו. וציהו שיכתבו על מצבתו: פ"נ מי שהרג זכריה הנביא. ואמר שכבר הוא מתוקן. והיה מספר מרן [הבעל שם טוב] לתוכחת מוסר, היאך יזהר מלימוד תורה שלא לשמה ומסם המות מים המרים של לומד תורה לקנתו...

הריגתו בבית המקדש, ומן אז והלאה יותר מב' אלפים שנה הוא נדחה מכף אל כף, ואמר כי כוונתם בהריגת זכריה היה לשם שמים.

הרי לא יתכן לומר אפילו על אנשים קלים שיהרגו כהן ונביא בתוך בית המקדש, בעיצומו של יום הכיפורים, רק בגלל שאמר להם מוסר...

מין שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע סיפר מעשה כעין זה (חורש"י בא תשכ"ח; במדבר תשל"ו) על הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, שהובא לפניו איש אחד שנכנס בו דיבוק, וכשהחל הרה"ק מבעלזא לייחד יחודים כדי לגרש ממנו את הדיבוק, מילא הדיבוק את פיו בשחוק ואמר: בזמני היו נערים בני שש שנים בקיאים ביחודים אלו שהנך סבור להתגבר עלי על ידיהם, וסיפר שהוא היה ראש הסנהדרין בימיו של זכריה הנביא, וכשהחל זכריה

גדולים עד מאד, ובתחילה היה מגולגל בבלעם בן בעור וכדאיתא בתויב"ע עה"כ (במדבר לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב, שכאשר רדף פנחס אחר בלעם להרגו אמר לו הלא אנת הוא לבן ארמאה וכו' עיי"ש, וקצת היה לו תיקון על ידי הריגתו בחרב, ושוב נתגלגל נשמת לבן בנשמת נבל (עי' סדר הדורות חלק א' ב"פ פ"ח בשם עשרה מאמרות דף קז) ורמז בפסוק (ויקרא יג, יג) כולו הפך לב"ן טהור הוא, שאז בא על תיקונו בשלימות, ויש שכתבו (ראה שער הגלגולים, הקדמה ל"ו) שנתגלגל עוד בנשמת חוצפית המתורגמן מעשרה הרוגי מלכות.

וכהנה רבות נשמות שמוחוץ טפליהם טמאים, אכן בתוכם היה בהם ניצוצי קדושה שהיו צריכים לתקן, ועל כן נכתבו בתורה הק', והניצוץ הקדוש שבהם צריכים להחזיר למקור שורש מחצבתם. והנה איתא בחז"ל 'עתיד חזיר להטהר', ואף כי רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי אדר, מאמר ז, אות ב) אמר שלא נודע מקומה, מ"מ כבר הובא דברי חז"ל הללו בהרבה מן הראשונים, הריטב"א (קידושין דף מ"ט ע"ב בשם בעלי אגדה) בתורת המנחה לר' יעקב סקילי תלמיד הרשב"א (פר' ראה, דרשה ס"ט), ובשל"ה הק' (תולדות אדם בית דוד, אות קמ"א), ועוד. וביארו בספה"ק דחזיר קאי על עשיו הרשע שעליו נאמר (תהלים פו, ד) יכרסמנה חזיר מיער (ראה ב"ר סה, א; ועי' רשב"ם פסחים דף ק"ח ע"ב ד"ה בין הקנים דחזיר זו אדום), וזהו שעתידי חזיר היינו עשיו הוא אדום להטהר לעתיד לבוא ויבוא על תיקונו בשלימות.

כשזה היה המחלוקת בין יעקב לעשיו, כי יעקב ביקש להחיש את הקץ ותיקן ומיד להחזיר ולהביא את עשיו הרשע על תיקונו ולהוציא ממנו כל הניצוצות הקדושים הטמונים בו, וכאשר מצינו בחז"ל (ראה ב"ר פד, יא) שביקש יעקב שתהיה תחית המתים בימיו. ואף במעי אמו כבר נחלק עם עשיו בענין זה, ובה גם נלחם עם שרו של עשיו. ובה נבין גם מה ש'ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו' (בראשית כה, כח) רוצה לומר שראה והכיר בו הניצוצי קדושה הטמונים בו, וראה כי אינו רשע סתם.

כמו כן לבן הקדוש ובלעם הרשע לולי שהיה בהם ניצוץ קדוש לא היו זוכים שיתגלה עליהם הבורא ב"ה, ללבן בגלעד, ולבלעם במדבר אשר ויקר אלוקים אל בלעם, כי מאין יבוא לרשע נביאות גדולה כזו אשר טובא גניז בגוויה, ובהכרח הוא שכל זאת אינו אלא בגין אותם ניצוצי קדוש גבוהים ורמים שהיו טמונים בהם עד שאין לנו השגה בהם כלל. ועל כן נמי זכו לבסוף לבוא אל תיקונם בהמשך הדורות.

גם המן האגני מזרע עמלק שריד לבית עשיו לאחר מפלתו אשר פור המן נהפך לפורינו זכה ובני בניו ילמדו תורה בבני ברק, כיון שאחרי ככלות הכל זכה לבוא אל תיקונו ויצאו מאתו הניצוצות הק', וכאמור כי בוודאי אין לנו עסק בעניינים אלו והנסתרות לה' אלוקינו, כי רק צדיקים נשגבים כדוגמת האר"י הק' וגוריו הק' המה היו רואים פנימיות הנשמות וסדרי ביאתם לעולם, והמה ראו וידעו איה טמונים ניצוצי קדושה ורמזו לנו הרמזים שגם באותם הנשמות שבועמק הקליפות, שנראה שלא היה להם כל תקומה, היו טמונים וגנוזים ניצוצי קדושה שלבסוף זכו לבוא אל התיקון השלם.

^ט ראה בספה"ק תפארת שלמה (שער התפילה): כאשר ידענו כן המעשה מפי אדמו"ר הרב הקדוש המגיד מקאזניץ זלה"ה שספר

הרב זלמן לייב מי-ם: הראשונים הביאו ענין זה (פירוש הראב"ן והרוקח על סידור התפילה, תפילות שבת, פרק לדוד בשנותו) על רומוס וארמולוס קיסרי רומי שהקימו את מלכות רומי, שאחים היו ונתקשה אימם מהם, עד שחתכוה ומתה והולידה אותם, ונעשה רומוס מלך, וציוה שלא להכתיר שם מלך אלא ברומי ואז יקרא קיסר על שמו, כלומר שהיה חתוך, וקיסר בלע"ז 'אני חתוך', ורומוס בנה רומי, והם ינקו מן הזאבה, כמובא במדרש (אסת"ר ג, ה; ילקוט תהלים, אות תרנב) דרומוס ורומולוס מתה אמן, וזמנה הזאבה שתניקם, ועמדו ובנו שני צריפין גדולים ברומי.

מין שליט"א: מן אאדמו"ר זי"ע היה מזכיר גם מה שמובא ביוסיפון שבעת החורבן כשראו את בית המקדש בוער ועולה באש הרגו הבריונים את עצמם מרוב צער, שהשליכו את עצמם לתוך האש ונשרפו חיים, באומרם למה לנו חיים בזמן שאין לנו את בית המקדש.

*

הגרמ"מ: הגה"ק מפאסצנא זצ"ל בספרו אש קודש כתב בעת המלחמה שיש כעת גזירות שלא היו מאז חורבן הבית, ושוב כותב אחר כך דכעת הצרות הם צרות גדולות יותר מבזמן החורבן...

הרב ברוך: כי בזמן החורבן על אף כל הצרות לא גזרו הרשעים גזירה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים כמו שהיה בזמן המלחמה. בחורבן בית המקדש שפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים כדי שלא יהיה כליה בישראל, ועל אף שבעת החורבן כן נהרגו אלפים ורבבות מישראל, מכל מקום חורבן בית המקדש הגן על בני ישראל מגזירת כליה.

כמו כן יש שכתבו דמה שמצינו בזמן החורבן שידי נשים רחמניות בישלו ילדיהן, זה דבר שלא היה אף פעם במשך כל שנות הגלות, כי אין זה שייך בדרך הטבע שנשים יהרגו את ילדיהן, וזה היה גזירה מיוחדת מן השמים רק לזמן החורבן. אמנם מאידך בקינות לתשעה באב אומרים שגם בוורמייזא הרגו אנשים את התינוקות שלהם (ועיין שם הגדולים להחיד"א, מערכת ר' יהודה בן הרא"ש).

מין שליט"א: שם זה לא היה מפני אכזריות, אדרבה הם עשו זאת כי חששו שירצו להעביר את ילדיהם על דתם, ולכן בגזירת השמד באשכנז וכן בשפניא המיתו ישראל קדושים את עצמם ואת נשיהם וילדיהם כדי שלא ליפול לידי הגויים שהכריחו לעבוד על הדת. וכבר נתייגעו הרבה בפוסקים למצוא תירוץ איך הותר להם העניין^א.

בחכמה ובתבונה איש צדיק וישר והוא קודם בזמן מחכמי הגמרא כמה מאות שנה. ראה את כל הנעשה בימיו, על כן אין אנו מחזיקים אותו לסופר בלתי נאמן, ומפני זה אנשים חכמים וידועים הלמו יחד סיפורי וסיפורי חז"ל, באופן שאין דבריהם יהיו סותרים זה לזה.

וראה להמחר"ל בנצח ישראל (פרק ה'), ובבאר הגולה (באר ו' פרק י"ז), ועוד.

^א ראה בבית יוסף (יו"ד סי' קנז אות א, בבדק הבית): וכתוב בארחות חיים (סי' ד הל' אהבת השם אות א) בבראשית רבה (פרשה לד אות יג) דורש ואך את דמכם לנפשותיכם וגו' (בראשית

ואמרו לתינוקות פסוק לי פסוק, וכן טיטוס אמר אין כוחו אלא בים וכו', היינו שידעו בבירור שהקב"ה שולח אותם, ולכן ניסה נבוזראדן להגן על דמו של זכריה, בחושבו שבזה יעשה נחת רוח להקב"ה וכך זה יתן לו כח משמים להמשיך ברשעותו.

הרב ברוך: גם בקינות אומרים על זה 'וגם דמו הנה נדרש' היינו שכל אלו נענשו משמים בזה שהרגם נבוזראדן כעונש על הריגת זכריה.

*

הרב זלמן לייב מי-ם: בספרי ההיסטוריה וכן ביוסיפון מובא שלפני החורבן הרגו בני ישראל זה את זה והתברו רציחות בישראל, אך בחז"ל כמעט לא מוזכר הדבר. ומין זי"ע אמר פעם (חורש"י בהר בחוקותי תשל"ט, אות כה) כי דבר זה אפשר לראות בתלמוד בבלי, שחכמי הש"ס לא הרחיבו בדברים אודות עוונותיהם של ישראל בזמן הבית, רק הזכירו בקיצור זעיר פה זעיר שם, ואף בתלמוד ירושלמי שמבוארים הדברים קצת יותר מכל מקום לא הרחיבו בזה יתר על המידה, ואפילו ממעשי הבריונים שהיו בזמן חורבן הבית לא מוזכר באריכות כי אם לפי הצורך.

אחד הנוכחים: גם בתוך בית המקדש עצמו הרגו בני ישראל זה את זה רח"ל. מין זי"ע הביא שם מספר יוסיפון (פרק פב) שגם כאשר ירושלים היתה במצור מפני האויבים שעמדו לכבוש אותה, עדיין היה חרב איש ברעהו מבפנים.

הרב ברוך: עוד מובא ביוסיפון שהיו אז ד' כיתות של בריונים שנלחמו זה עם זה והרגו זה את זה, והם ראו אז בחוש שכאשר הפסיקו להילחם לא היה כוח לרומיים להמשיך בכיבוש, וכשהמשיכו להילחם היה כוח לרומיים לנצח.

מין שליט"א: מן אאדמו"ר זי"ע אמר כמה פעמים על ספר יוסיפון שאפשר לסמוך על דבריו, כי אף רש"י מביאו כמה פעמים (ראה בבא בתרא ג, ב, ד"ה היכי; מלכים כ, יג; דניאל יא, ב).

גם בתוס' (עבודה זרה י, ב) הביאו לגבי מלכי רומי מעשה מספר יוסיפון, שנשבעו הרומיים שלא להמליך עליהם עוד מלך, בשביל אחד שלקח אשה אחת בחזקה, אלא שהיו ממנים ישיש אחד ולו שלש מאות יועצים, ולסוף כמה שנים מלך עליהם אחד בחזקה שמתה אמו בלדתה, ונבקעה בטנה ומצאוהו חי ומלך עליהם, ונקרא קיסר בלשון רומי, והוא לשון כרות בעברית, ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר. ולכן עד היום קוראים ללידה כזאת 'קיסרי'.

^א ראה רעד"ר ואתחנן תשל"ט: והגם שיש מפקפקים אם כל דבריו אמיתיים כי היה בשבי תחת יד הרומיים והיה מוכרח לכתוב לטובתם, מכל מקום קשה לומר שבדה כל הסיפור מלבן, ובפרט שהיה אדם גדול ויש אומרים שחיברו יוסף הכהן משוח מלחמה, והחיד"א הביא (ראה מחזיק ברכה על אורח חיים סימן שז) שנהגו ללמוד בספרו.

וראה בספר צמח דוד (חלק א', סימן תתכ"ט): יוסף בן גריון הכהן, ממיוחסיו ושועי הכהנים שבירושלים ומשוח מלחמה. הוא חבר את ספרו אחר חורבן הבית ואם מקצת דבריו נראים קצת כסותרין את דברי רז"ל... תדע מאחר שזה האיש היה גדול

מרן אדמו"ר זי"ע סיפר שאצל מרן הדברי חיים כשערך תיקון חצות היו נועלים הדלתות וכיבו כל הנרות פרט לנר אחד, ושום אדם לא היה רשאי להיות שם, ואף הוציא כל איש מהחדר הסמוך לחדרו.

זקה"ק מרדוניק זי"ע היה יושב לארץ עם אפר על ראשו והיה מכסה החלון עם וילון שחור², ואצל מרן אדמו"ר זי"ע בכל לילה בחצות ראו איזה שינוי, אם ששקע בדביקות, אם שחלץ מנעליו, אם ששינה נושא דיבורו לענין אחר השייך לחורבן או לבית המקדש וכדומה, ולפעמים ראו שמסיר המנעלים מעל רגליו, והמבינים היו יכולים לשים לב³. וכן היה דרך הרבה צדיקים⁴.

הרב זלמן לייב מי-ם: זה היה בדיוק ברגע של חצות?
מרן שליט"א: אז וגם מעט אחר כך.

חדב"נ הגאון רבי אפרים פישל מוטצען שליט"א, זכורני ששמת לב שכשמו"ח רבינו זי"ע התפלל תפלת ערבית לאחר חצות הלילה, ולא עבר לפני התיבה מי שהוא בתוך הי"ב חודש, היה מו"ח אומר את הקדיש שלאחר עלינו, וכידוע חלק מהבקשות בקדיש הוא 'ויצמח פורקנה ויקרב קץ משיחיה', ואף שנהוג אצלנו שאין מחשיבים את הקדיש שלאחר עלינו לחיוב כשאין חיוב, ושמתי לב להנהגתו זו הרבה פעמים. שוב שמעתי כך גם מפי הרה"ג ר' ישראל ארי' כץ הי"ו ק"צ נתניה, שגם לו זכור להדיא שלאחר מעריב היה רבינו זי"ע מביט בשעון, ואם כבר היה לאחר חצות אמר את הקדיש.

¹ ב"דרכי חיים" (אות נט) כתב, שאירע לפעמים בשבתות של חורף כאשר ישב מרן הדברי חיים זמן רב אצל השולחן והגיע שעה י"ב, פתח ואמר: קול דודי דופק, "עס מוז שוין זיין זייגער צוועלף" והתחיל לנגן הניגון של הרה"ק מקאליב זי"ע בניגון הידוע גלות גלות וכו'.

והוסיף ע"ז ב"פי צדיק": דבר זה ידוע ושגור בפי זקני החסידים, והרבה סיפורים ישנם על זה, אשר בכל לילה, בין בחול ובין בשבת ויו"ט, בלי הבדל כמה שהיה עוסק ועם מה ומי שהיה עסוק, בכל פעם כשהגיעה שעת חצות, אז או שהתחיל לנגן ניגון השייך לגלות השכינה, או שהתחיל לדבר מירושלים וביהמ"ק וכדומה, וראו בחוש שהוא מרגיש בקדושתו זמן החצות והתעוררותו.

וב"דברי יחזקאל" (הלכות והליכות) מובא כי אף רביה"ק משינאווא ערך מדי לילה תיקון חצות, וכן כתב הגה"צ רבי מנחם צבי רוזנברג זצ"ל אב"ד נאדיפאלו בהספדו על הרה"ק, בספר זכרון מנחם עה"ת (דף קל, א): סיפר לי אחד מיושבי בית הצדיק זי"ע, אשר עד חצות היה עוסק בגפ"ת, ואחר זה הי עורך חצות, וראשו על הארץ איזה שעות בעינים זולגות.

"ק מרן אדמו"ר זי"ע סיפר, שפ"א ראו מקורביו של רביה"ק משינאווא ששפתותיו מרחשין בשעת האכילה, והיטו אוזן קשבת לשמוע, ושמעו שאומר "תיקון לאה". בנושא זה סיפר עוד אשר שמע מזקן אחד, שבלחרות התחמב פעם בחדרו של הרה"ק משינאווא בחצות הלילה והלאה, ולא ראינו שום עבודה של עריכת ושמע קולות וגניחות, רגליו רוקעות ברצפה, ולאחר מספר דקות הרגיש ממש עד כלות, ושנשמתו פורחת, וינס החוצה.

כע"ז סיפר פעם הגה"ק ממנוקאטש זי"ע במסיבת וסעודת הילולא של הרה"ק משינאווא זי"ע בו' טבת, ששאל פעם את אביו בעל "דרכי תשובה", הלא ידוע ומפורסם שהרב משינאווא עורך תיקון חצות כל לילה, והרבה פעמים היינו בקודש פנימה בשעות חצות הלילה והלאה, ולא ראינו שום עבודה של עריכת תיקון חצות? השיב לו ע"ז אביו, בוא בני איתי הלילה אל רבינו ואראה לך דבר נפלא ויתורץ לך שאלתך, וכן הווה, בלילה נכנסו לקודש פנימה, כשהגיע שעת חצות פנה הרה"ק משינאווא לבעל "דרכי תשובה" בקול לילי וחונק "אוי אוי היה לי היום קוויטל קשה ששבר את הלב" וככה נאנח ונאנח, באותה עת רמז "הדרכי תשובה" לבנו, תסתכל עכשיו מאחורי השולחן, ועשה כמציאות אביו, והנה אימה אחזתו כשראה המראה הנורא, שמרן זורק את נעליו מעל רגליו ודא לדא נקשן. אז אמר הרה"ק "דרכי תשובה": ראית בני התיקון חצות של רבינו קדוש אלק' שרצונו להסתיר עבודתו בקודש, ודרכיו הם למעלה מהשגת בן אדם.

ומרן הדברי חיים זי"ע אמר על זה בשיחת קדשו (מובא בספר חמדה גנוזה, שיחות קודש, שיחה א), האמן לי שאין שום תירוץ נכון על זה, אלא שהסכימו לאבד עצמם מעולם הזה ומעולם הבא, ורק שלא יצאו בניהם לשמד. וכבר מצינו כן גם בזמן החורבן (גיטין נז, ב) מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשות, אמרו אם אנו טובעים בים אנו באים לחיי עולם הבא וכו', כיון ששמעו ילדות כך קפצו כולן ונפלו לתוך הים.

*

אחד הנוכחים: היאך נהגו רבותינו לגבי תיקון חצות?
מרן שליט"א: הרי הלכה מפורשת הוא (אורח חיים א, ג) ראי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש...

ט ה) אזהרה לחונק את נפשו יכול אפילו כחנניה מישאל ועזריה תלמוד לומר אך. פירוש שבשעת השמד יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג את עצמו אם הוא ירא שלא יוכל לעמוד בניסיון וכן יכול אפילו כשאול בן קיש (שמואל א' לא, ד) שאם ירא שמא יעשו לו יסורים קשים שיכול למסור עצמו למיתה תלמוד לומר אך. ומכאן מביאין ראייה השוחטים התינוקות בשעת השמד. ויש אוסרים ומפרשים הן תלמוד לומר אך שאינו יכול להרוג עצמו וחנניה מישאל ועזריה מסרו עצמם ביד אחרים אבל הם לא פגעו בעצמם ושאלו בן קיש שלא ברצון חכמים עשה. ומעשה ברב אחד ששחט תינוקות הרבה בשעת השמד שירא שיעבירו על דת, והיה עמו רב אחר וכעס עליו וקראו רוצח והוא לא חש לדבריו ואמר הרב המונע אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה, וכן היה, שתפשוהו גוים והיו פושטים עורו ונותנין חול בין העור והבשר ואחר כך נתבטלה הגזרה ואם לא שחט אותם אפשר שהיו ניצולים ולא היו הורגים אותם.

² ראה ישראל סבא (גליון לה): מסופר שכל משך שהותו [של הרה"ק מרדוניק] בעיר [ניסקא] לא עברה עליו חצות לילה בשינה, אלא היה קם לפני חצות ועורך תיקון חצות ואחר כך היה יושב ולומד בקול עד אור הבוקר. עריכת תיקון חצות היתה עבודה שלימה אצל רבינו, והגם שידוע שדרכו של הדברי חיים היה לערוך תיקון חצות בשבתו על יד השולחן, ולא הבחינו כלל בשעה שערך תיקון חצות, זולת מה שראו שכיבה נר אחד מאלו שדלקו על השולחן, וזה היה הסימן היחיד שכעת מתחיל הרה"ק לערוך תיקון חצות. מכל מקום מנהגו של רבינו היה להתיישב על יד הארץ על יד התנור ושם אפר על ראשו וככה בכיות נוראות בשעה שערך תיקון חצות.

ידוע העובדא שרבינו היה מקפיד להסתיר היטב את החלונות בשעה שקם באמצע הלילה כדי שאף אחד מבחוץ לא יבחין מהנעשה בפנים החדר. אולם כל זאת לא הועיל לו והבחורים הצעירים שכוחם היה איתם טיפסו על עמודים על יד הבית של רבינו, והציצו מתוך הסדקים לזכות לראות בעבודתו הקדושה של רבינו בשעה שערך תיקון חצות.

³ מתוך מאמר בבטאון 'צאנז': על כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע מספרים חסידים, שבכל לילה כשהתקרבה שעת חצות, הכירו בסערת נפשו המתפרצת ובאה. הוא לא הגיד בקביעות את הפיוטים והמזמורים של "תיקון חצות" שנדפסו בסידורים, יש והיה מכוין את השעה לברך את ברכת הנהנין, ברכה מעין שלוש, וכשהגיע לתיבות "ובנה ירושלים עיר הקודש... והעלנו לתוכה, ושמחנו בבניה..." געה בנהי ובכי ומרורים, יש שהתחיל בשעה זו לדבר בהתרגשות מצרות החורבן וגלות השכינה. הרה"ג ר' נפתלי שווארץ שליט"א (זצ"ל) מספר, שפ"א נועד עם מרן זי"ע בלילה, ולפתע השתק מרן ושהה בדבקות עצומה משך זמן מה, וברור לו שזה היה סדר תיקון חצות אצל מרן זי"ע.

כן הובא במאמר זכרון על הגה"צ אב"ד לינז זצ"ל: כשהיה בקאנטרי יחד עם מרן זי"ע, היו יוצאים הרבה לטייל באויר הצח, כשהם משוחחים בדברי תורה וחסידות. פעם סיפר לאחד מבניו, שלפני יומיים (בימי בין המצרים), כשהייתי עם מרן, אזי כשהגיעה שעת חצות היום החל לפתע לדבר מירושלים, וכן אמש, שוחח עמו וכשהגיעה שעת חצות היום היה נראה לפתע כמתנמנם... וראה ב"הליכות חיים" (מועדים וזמנים, עמ' רנד): שמעתי מפי

אמנם היו פעמים אחדות שחרג מרן אאדמו"ר זי"ע ממנהגו וערך תיקון חצות ברבים, וזה היה כאשר בא אל הכותל המערבי בשעה מאוחרת בלילה, כגון לפני נישואי בשנת תש"ל, וכן שנה אחת כאשר היה בכותל המערבי ביום י"א תשרי למחרת יום הכיפורים.^{טו} בליל שבת נהגו רבותינו הק' לזמר ניגוני גאולה בבכיות, כפי שסיפר מרן אאדמו"ר זי"ע על אביו הרה"ק מרדניק זי"ע שבלייל שב"ק היה יכול לפעמים

אבל לא נהגו אצל רבותינו הק' לומר תיקון חצות בפרהסיא. והיה מרן אאדמו"ר זי"ע אומר שהטעם שלא אמרו תיקון חצות הוא כיון שחששו למה שאמרו חז"ל (בבא קמא נט, ב) את חשיבת לאתאבולי על ירושלים.^{טז} אחד הנוכחים: למה בתשעה באב לא חששו לזה? מרן שליט"א: החילוק פשוט דבתשעה באב הוא מעיקר הדין, מה שאין כן על כל השנה כתוב בשולחן ערוך י"א שמים'.

וירמז בזה מה שהצירוף של החדש תמוז יוצא מס"ת הפסוק שנאמר על ידי המן הרשע (אסתר ה, ג) וכל ז"ה איננו שו"ה ל"י שנרמז בזה שם הוי' בהיפוך אתון, ונראה דלהורות נתן שבחדש הזה שבו מקוננים ומתאבלים על החורבן לא יבכה על עיני גשמיות כששומע ח"ו על מקרה לא טוב ששונאי ישראל הרגו נפשות ישראל ל"ע אז הוא מתאנח ובוכה שמישי צריך לבא והוא בזה ללעג ולקלס לחרפה ולכלימה, משל לתינוק המבקש מאביו ממתק וכשאביו משיבו שאין לו כסף הוא טוען כנגדו הלא יש לך בית ששנה כמה מליונים תמכור את הבית ותקנה לי סוכריה, והיודע ענין ביאת המשיח כמה עולמות צריך להפך בשביל זה הלא לחוכא ואיטלולא ייחשב שבשביל צרכיו של קרוץ מחומר טפה סרוחה יעשה זאת הבוכ"ע אשר כל דיירי ארעא כלא קמיה ובאין וכאפס נחשבו.

ולא כן נחלת עבדי ה' הצדיקים, אלא אומרים להשי"ת גלוי וידוע לפניך שאף אם תיתן לי כל טוב שבעולם לא אתרצה בכך כל עוד, ושכינה הקדושה מלוכשת בבגדי גלות והחושך שורר בכל העולמות, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו. ודבר זה נרמז במאמר הכתוב וכל זה איננו שוה לי, שרואים מזה איך שהמן הרשע היה בז לכל רכושו הרב בשביל שלא השיג תאוה קלה אחת שמרדכי לא כרע ולא השתחוה אליו, ומאויבי אתבונן בנוגע לצורכי המקום ית"ש, כי מוכן אני להסתובב בעירום ובחוסר כל ולהיות ללעג ולקלס ובלבד שיתרומם כבוד שמו יתברך, איני מקונן ומבקש בחדש הזה בשביל שאהיה שמח וטוב לב, כי כל זה איננו שוה לי, ואחת שאלתי יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

^{טז} בשנת תשל"ב ממחרת יום כיפור שחל ביום רביעי נסע מרן זי"ע למקומות הקדושים במירון ובצפת, ולעת ערב שב לקרית צאנז נתניה והגיד את השיעור חומש רש"י כדרכו בקודש, ולאחר השיעור ויום הנסיעה המפרכת המשיך מרן זי"ע ונסע לעיה"ק ירושלים אל הכותל המערבי, ובהגיעו אל הכותל התפלל ערבית משך שעה בבכיות ותחנונים כדרכו בקודש, ומיד לאחר התפלה הפיל מרן זי"ע עצמו ארצה בישיבה, כשכל הנוכחים שלא ראו כזאת מעולם נהלמו דום, ובמשך כשעה ומחצה ערך תיקון חצות בבכיות נוראות והמסו כל לב, כשהדמעות והבכיות מתגברות מרגע לרגע ובפרט בפסוקים נפלה עטרת ראשו אוי נא לנו כי חטאנו, על זה היה דוה ליבנו על אלה חשכה עינינו, ובפסוק למה לנצח תשכחני תעזבני לאורך ימים.

כן הובא באחד מגליונות 'צאנז': פעמים יצא במכונית אחרי חצות אל הכותל המערבי, שריד בית המקדש, ואחרי שקרע בבגדו היה עורך שמה "תיקון חצות" כשרגליו יחפות והוא מפיל עצמו לארץ, והבכיה פורצת מפיו בלילה נוראה ובשברון לב מאין כמותו, עד שאינו מסוגל להוציא מפיו אפילו תיבה שלמה אחת. המחזה כולו היה נורא ומרעיד לבבות, מרן היה נראה ברגעים אלה כמי שמתו מוטל לפניו, ראו בעליל שצער החורבן בוער כאש בעצמותיו.

וכן סיפר א' הנוכחים (בצילא דמהימנותא, תצוה תשע"ב): בחדש תשרי בשנת תשל"א או תשל"ב, הגיע מרן זי"ע לכותל המערבי, וזכורני שהגיע עם רכבו עד לרחבה למטה, ויצא מהרכב וקרע קריעה בבכיות נוראות, והקריעה היתה ממש על כל אורך הבעקישטע, והלך ונתיישב בסמוך לכותל והחל לומר תיקון חצות (היה אז כמה דקות לפני חצות הלילה), בבכיות ויללות עד שכל העומדים שם נחרדו לשמוע זאת, ואחר שסיים נשאר לישיב זמן מה עד שחזר עליו מאור פניו ואז קם ממקומו והתפלל תפילת ערבית.

וכן בספר הליכות חיים (מועדים וזמנים, עמ' רנד): וכך גם היה בשנת תשל"ב ממחרת יום כיפור שחל ביום רביעי, ורבינו זי"ע נסע אז למקומות הקדושים במירון ובצפת, ולעת ערב שב לקרית צאנז - נתניה, והגיד את השיעור חומש - רש"י כדרכו

^{טז} ראה בשפע חיים (חורש"י חוקת תשמ"א): כן נהגו חכמי התורה שהלכו בדרך זה, שהסתירו מעשיהם וכוונותיהם, כמו זקה"ק מצאנו זי"ע שלא הניח לשום אדם להיות בחדרו בשעה שלבש ב' זוגות התפילין ביחד, וגם כשערך תיקון חצות הוציא כל איש אף מהחדר הסמוך לחדרו, וכן נהג מרן אאדמו"ר זי"ע. וזל"ק בשו"ת דברי יציב (אורח חיים ח"ב סי' רלח, אות ב): מצינו בב"ק אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא וכו' אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים, וצ"ב מה שצריך להיות גברא רבא לזה, אלא דעיקר הצער והאבל בחורבן עירנו ושממת בית מקדשינו הוא על שאין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהקריב הקרבנות שבטלה העבודה ואין לנו כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו וישראל במעמדו, והתורה הולכת ומשתכחת מישראל, וכמ"ש בחגיגה (ה' ע"ב) כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה ואילו פשוטי ההמון גסי השכל קצרה בינתם מלהתאבל על כך, וסבורים שהאבילות היא על שניטלה מלכות ושררה מישראל ואיננו יושבים איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ואבל כזה אבל שוא הוא, ולכן הותר רק לחשובים להתאבל על ירושלים כי הם משיגים את גודל האבידה והשממון הרוחני ועל מה שיש להתאבל, ומטעם זה לא היה נהוג במקומותינו לערוך תקון חצות ברבים כי לאו כל מוחא סביל דא כח (וראה שם ח"ז סי' צז, אות ד).

וזל"ק ברעוא דרעוין (שלח תשל"ו): מצינו בגמ' אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וכו' דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה. ולהבין בעי מה ענין החשיבות והיוהרא בזה, כמו כן יש להתבונן בענין עריכת תיקון חצות שעניינו גדול מאוד וכמעט שאין דף בזה"ק שלא מוזכר שם חיוב הדבר וכן בספרי תלמידי הבעש"ט, והאידנא לא נהיגי בזה משום יוהרא, ואצל זקה"ק בעל דברי חיים זי"ע כשערך תיקון חצות היו נועלים הדלתות וכיבו כל הנרות פרט לנר אחד, ואף אחד לא היה רשאי להיות שם. וכן כ"ק אאדמו"ר זי"ע היה יושב לארץ עם אפר על ראשו והיה מכסה את החלון עם וילון שחור, ויש בזה עוד טעמים וענינים משום תיקון נשמות, ופליאה דעת להבין ענין היוהרא בזה, כשאחד בוכה מכאב לבו על שאנו נתונים בגלות המר זה אלף תשע מאות ושמונה שנים מה יש להתגאות בזה, ואצל הרבנים במדינת הגר היה נהוג לערוך תיקון חצות ברבים בימי בין המצרים, ובישיבתו של החתם סופר בליל שישי, ובמקומותינו לא נהגו בזה.

ונראה כי הנה בענין חצות איתא שאז הקב"ה בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן ושט ב"ח אלף עולמות ובאשמורת הבוקר שט בעולם הזה כמ"ש במג"א (סי' תקפ"א סק"א), ולכן אז עת רצון, והקשו בזה דהא גם ביום הוי עת רצון, ונראה כי בחשבת לילה מתבוננים אשר בחשוכא יתבינן בחושך ולא אור ער מתי יהא קל מסתתר בשפירי חביון מתי כבר תאיר עלינו באור פניך ונהיה מטיילין ביה חנגא לבהדי שכינתא עליה רמזון דין הוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו.

ולכן אז יושבים לארץ ומקוננים ער מתי אלקים יחרף צר ינאץ אויב שמך לנצח ובוכים מחוץ תשוקה להשתעשע באור פני מלך חיים ולהתדבק באלקים חיים, אבל מי שבוכה מחמת כי כשל כח הסבל מעול הפרנסה ושאר טירדות גשמיות הלא בוז יבזו לו, ובשמים שוחקים ומלעיגים על חסר דיעה שכמותו שעבור הכלים שלו רוצה שישתנו כל סדרי בראשית ולכן רוצה שישתנו כל סדרי בראשית, ולכן בהיות ובעוה"ר ראיתי בני עליה והמה מועטים שביקשו עבור צער השכינה הקדושה ושיבקשו רק למען הנשמה, לכן ביטלו תלמידי הבעש"ט ענין אמירת תיקון חצות אצל המון עם. ואכן מי שבוכה באמת מחמת שפלות קרן התורה וחילול כבוד שמו יתברך לא שייך בזה משום יוהרא כי הוא במדרגה זו שכוונתו רצויה לבקש רק לישועת ה'.

שמעתי מהגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל, שסיפר בשם הגרמ"ד ווייסמנדל זצ"ל, שפעם הגיע הרב מקירכדורף (הגה"צ רבי אשר לעמיל שפיצער) זצ"ל לנייטרא אל זקני זצ"ל [ששניהם היו תלמידי הגה"צ מאונסדורף זצ"ל] בג' השבועות של בין המצרים, ושם גם ערכו תיקון חצות כל יום בחצות היום, ורק בליל שישי בחצות הלילה, וכשראה את עבודתו של הגה"ק מנייטרא בתיקון חצות בבכיות עצומות, נענה ואמר: נראה עליו שהוא מתאונן ובוכה על החורבן כאילו זה עתה הגיע טלגרם מירושלים המודיע שזה עכשיו נחרב הבית...

להאריך כב' שעות בזמר יבנה המקדש בבכיות נוראות. וכן סיפר על מרן הדברי חיים זי"ע שבכל ליל שבת בשולחנו הטהור היה מזמר ניגוני גאולה, כמו הניגון 'גלות גלות' מהרה"ק מקאליב זי"ע, וכדומה, עד שהיתה כל השולחן רטובה מדמעות.

אחד הנוכחים: החתם סופר זי"ע נהג בערב תשעה באב למלא כוס שלם של דמעות והיה מטביל בו את לחמו בסעודה המפסקת.

מרן שליט"א: באונגרין היו עושים בחצות היום תיקון חצות ברבים בבית המדרש, כמו שנהגו בישיבתו של החתם סופר.

בחסרות קדשינו

מרכז 'מושיע ומגן' שע"י מפעל הצדקה והחסד הגדול 'עזר לקהל' דחסידי צאנז. מטרתם המרכזית של כינוסים אלו הייתה לסייע לציבור הרחב 'להגדיל ראש' ולהעניק כלים משמעותיים רבי תועלת להגדלת ההכנסה המשפחתית. הכינוסים רבי המשתתפים זכו להצלחה גדולה והותירו רושם עמוק בקרב המשתתפים.

מסע הצמיחה הכלכלי של צאנז יצא לדרך השבוע בס"ד:

מאות רבות מאנ"ש נאספו ביוזמת מרכז מושיע ומגן

שע"י עזר לקהל לכינוסים שהעניקו פריצת דרך

משמעותית להגדלת ההכנסה המשפחתית

בשבוע החולף נערכו במס' קהילות של אנשי שלומנו ערבי מבוא מרתקים ומעוררי עניין, כחלק ממיזם של

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא יקירא ושפיר"א, צנא מלא ספרא, פה מפיק מרגליות, מרביץ תורה ויראה, ה"ה

הרה"ג רבי **יעקב מאיר שפירא שליט"א**

רב קהל בית שמואל בית שמש

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב שמחת אירוסין הבת הכלה תחי'

עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש מורנו משה נ"י

בן האי גברא יקירא, צנא מלא ספרא, בנש"ק, אוצר בלום, ברוך הכשרונות, ה"ה

הרב **יעקב ישראל דייטש שליט"א**

מרבני מכון יד רמה

והברכה אחת היא קדם הסבים הגדולים המאורות הגדולים לממשלות התורה וההוראה, חוברים חיבורים מחוכמים

הגה"צ רבי חיים **צבי שפירא שליט"א** - רב שכונת רמת אהרן בב"ב וראב"ד קהל מחזיקי הדת

הגה"צ רבי **מתתיהו דייטש שליט"א** - רב שכונת רמת שלמה בירושלים עיה"ק

הגה"צ רבי **מאיר כץ שליט"א** - ראש כולל עיון סערט ויוניץ חיפה

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים, מתוך נחת שפע והרחבת הדעת,

מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

תעזבני לאורך ימים".

ואגב יצוין עוד מגליון בצילא דמהימנותא (חוקת תשע"ב): שמעתי מחדב"נ הגרא"פ מוטצער שליט"א, שבשנת תשל"ח כשהיה כ"ק מרן זי"ע בעיה"ק ירושלים למשך תקופה קצרה, התפלל הוא כמה שבועות תפילת שחרית כותיקין בכותל המערבי, ואח"כ סיפר על כך לפני חמיו כ"ק מרן זי"ע וסבר דבוודאי יעודדו על כך, אך ראה שהרצינו פניו הק' ואמר לו, היאך יכולים ללכת יום אחר יום לכותל המערבי... והיינו שלא הבין כלל היאך יכולים ללכת לשם הרבה (מגודל הצער).

בקודש. ולאחר השיעור ויום הנסיעה המפרכת המשיך רבינו זי"ע ונסע לעיה"ק ירושלים אל הכותל המערבי. ובהגיעו אל הכותל התפלל ערבית משך שעה ארוכה, בבכיות ותחנונים, כדרכו בקודש. ומיד לאחר התפלה הפיל רבינו זי"ע עצמו ארצה בישיבה - כשכל הנוכחים שלא ראו כזאת מעולם נהלמו דום - במשך כשעה ומחצה ערך תיקון חצות בבית נוראות שהמסו כל לב, כשהדמעות והבכיות מתגברות מרגע לרגע, ובפרט בפסוקים, "נפלה עטרת ראשנו, אוי נא לנו כי חטאנו, על זה היה דוה ליבנו, על אלה חשכה עינינו". ובפסוק, "למה לנצח תשכחני

בס"ד

יום בבית ה'

הזדמנות מיוחדת!

בשותפות קודש כפרנס יום בכולי הש"ס הנך רוכש לעצמך זכות אדירה ונשגבה: יום אחד של לימוד התורה הק' ברציפות במשך כל שעות היום והלילה בהשגות הנעלות שקבע ויסד כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בכולי הש"ס, שותפות קודש במאות תלמידי חכמים מופלגים ברחבי ארצה הק'

ר' אב

שותף בלימוד בבית ה'

לעילוי נשמת הרה"ח **ר' מרדכי מנחם בויס** ז"ל
בן הגה"ק ר' יחיאל זצ"ל אב"ד גוטא
מלבי"ע ד' אב תשס"ב

ר' אב

שותף בלימוד בבית ה'

הרב **בערל כהן** הי"ד - אב"י בקרית צאנז נתניה
לזכות שמחת הכנס בנו יקירו הבה"ח **שמעון מנשה שי**
לעול תורה ומצוות בשעה טובה ומוצלחת ובמזל טוב

ה' אב

שותף בלימוד בבית ה'

הרה"ח ר' **שמעון לעמל** הי"ד
לזכות עילוי נשמת הרה"ח **אליעזר ב"ר מאיר** ז"ל
מלבי"ע ד' אב

ו' אב

שותף בלימוד בבית ה'

הרה"ח ר' **יצחק אייזיק ויזל** הי"ד - אב"י ביוניאן טיני
לזכות שמחת הכנס בנו יקירו הבה"ח **שמעון שי**
לעול תורה ומצוות בשעה טובה ומוצלחת ובמזל טוב

"ותלמוד תורה כנגד כולם" ובוודאי שלזכות וחשיבות מרובה היא לרכוש זכות שותפות לפחות ליום אחד! של לימוד בכולי הש"ס. כדברי השי"ת הבחור בתורה לדוד המלך (שבת ל) כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

לימוד יומי של כל הש"ס
מיסודו של כ"ק מרן אדמו"ר מנחם זי"ע
בנשיאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לתרומות והנצחות: הר"ר שמואל בורד - 054-8441601

הכינוסים התקיימו באלעד, בני ברק, בית שמש, חיפה וירושלים. בכל הכינוסים הנמסרה הרצאה מרתקת על ידי טובי המלווים והמרצים של ארגון מסילה לכלכלה נכונה. באלעד נשא דברים הר"ר זאב ויינברגר. בבני ברק הר"ר יהונתן שיטריט. בבית שמש הר"ר יצחק אפטר. בחיפה הר"ר יעקב גיטלר ובירושלים הר"ר נחום ברוק. בהרצאותיהם העניקו שורה של כלים ייחודיים להגדלת ההכנסה המשפחתית בכמה צעדים פשוטים ועקביים שהצילו את חיי הכלכלה של אלפים. הכינוסים התקיימו הן לגברים והן לנשים. הרצאות אלו נמסרו במסגרת אגף 'להושיע' במרכז 'מושיע ומגן' הפועל יום יום בשיתוף פעולה עקבי עם מסילה ומעניק ליווי למשפחות רבות מקרב אנ"ש אשר פנו בבקשת סיוע, במסגרת הפעילות משפחות רבות נמצאים כבר זמן רב בתהליך עמוק ויוצאים ממצור למרחב.

במסגרת הפעילות של אגף 'והרויחני' של 'מושיע ומגן', נמסרה בכל הכינוסים הרצאה מיוחדת ע"י אחראי האגף, הר"ר משה מאיר וקסמן, מיקירי קהילתנו הק' בבני ברק, שערך לציבור היכרות בסיסית עם שון ההון, פיננסים, פנסיה וביטוחים, והציג בפניהם שורה של מסלולים של השקעות בטוחות שבס"ד הכפילו והשלישו את הונם של רבים שניסו, והתחייב לעמוד לימין של מי שירצה בכך.

מנהל אגף 'כף זכות' ב'מושיע ומגן', הר"ר יהושע פאליק וייס מחיפה הציג לציבור סל מלא זכויות שמגיעות לאנשים בגלל מקרים שונים אלא שבגלל חוסר מודעות אנשים לא מקבלים את הכספים. הוא הסביר על התהליכים של מיצוי זכויות ועל התקציבים שיש בנוגע לילדים במצבים שונים.

רבים נרשמו להמשך הקורסים שקמו ביזמת מרכז 'מושיע ומגן'.

ממרכז 'מושיע ומגן' נמסר שהצוות המקצועי של המרכז עומד הכן ללוות פרטנית כל משפחה מאנ"ש שרוצה בעז"ה להגדיל את הכנסתה ולבנות עתיד כלכלי בטוח יותר.

המשוב שהתקבל מהכינוסים היה חיובי ביותר. המשתתפים הביעו שביעות רצון רבה מהתכנים המועברים ומהיכולת שלהם לפתוח את ראשם לנושאים כלכליים שעד כה היו חתומות בפניהם. נרשמה התלהבות גדולה מהידע המעשי שניתן להם, והם ציינו כי הכינוסים תרמו להם רבות בהבנת הכלכלה

הנבונה, זכויותיהם מול הביטוח הלאומי, ודרכי התנהלות פיננסית נכונה.
מס' הטל' של מרכז 'מושיע ומגן': 03-3096544.

מאות הורים ועוד מאנשי שלומנו השתתפו

בוועידת "בתים נאמנים 3"

של מרכז "שמחם" דחסידי צאנז שהתקיימה השבוע

על רקע ימי האבל על חורבן בית המקדש, ובפתחו של חודש מנחם-אב, התכנסו השבוע מאות מאנשי "ש" מכל קצוות הארץ, ובראשם הורים לצאצאים בגיל שידוכים, לוועידת "בתים נאמנים 3" של מרכז "שמחם" דחסידי צאנז. הוועידה, שנועדה לתת מענה למצוקת השידוכים, התקיימה בהיכל רוזנברג בקרית צאנז, נתניה, וסיפקה להורים כלים והכוונה לקראת פרק האירוסין והנישואין של ילדיהם.

"הבו עצה הלום!" – זו הייתה הקריאה המדהדת בקרב ההורים ובני המשפחה שהגיעו לוועידה, כשהם מצפים לישועה בתחום השידוכים. למרות שבחצר קדשנו מצוקת השידוכים אינה חריפה כמו במקומות אחרים, במרכז "שמחם" רואים כל יחיד המצפה לזיווגו כ"עולם מלא". תפיסה זו עומדת לנגד עיני עסקני ופעילי שמחם, והיא שהופכת כל ועידה מסוג זה לחשובה ורלוונטית עבור כל אחד ואחד בנפרד.

אחד היסודות המרכזיים בפעילות "שמחם" הוא הזיכרון וההכרה שכל בחור מבוגר או בת מתבגרת, היו פעם צעירים... הוועידה נועדה לסייע להורים לעשות כל שביכולתם וכל השתדלות נדרשת מצדם, כדי

שילדיהם, העומדים כעת בתחילת פרק האיש מקדש או האשה מתקדשת, יבואו בברית האירוסין מבעוד מועד, בעיתם ובזמנם. המטרה היא למנוע הגעה לגילאים מבוגרים יותר, אשר עלולים להביא עמם אכזבות וימים רבים של מפח נפש. כל זאת כמובן, במסגרת ההשתדלות הטבעית שנמסרה לידי בני אנוש.

הוועידה התקיימה באווירה ייחודית של האחריות העצומה המוטלת על ההורים לעשות למען הזיווג ההגון של צאצאיהם, כאשר המשתתפים הצטיידו בכלים מעשיים להתמודדות עם מציאות השידוכים המאתגרת. ההדים לוועידה היו חיוביים ביותר, והיא מצטרפת לשורה של פעילויות מוצלחות של מרכז "שמחם" למען עתיד בתי ישראל.

את דבר שמחם בתחילת הוועידה מסר הרב בועז בדיחי הי"ו, שתיאר את המורכבות שיש כאשר עוסקים למען שידוכים והציג דוגמאות מהשטח על שינויי תפיסה והכרה תודעתית שסייעו להביא לידי גמר בשידוכים בשעה טובה ומוצלחת.

הרה"ג רבי אשר ישעיה מוטצען שליט"א, דומ"ץ בבד"צ בני ברק ורב מרכז שמחם, הביא כמה דוגמאות בענייני הלכה בתשלומי שדכנים והרחיב אודות הפעילות הענפה של שמחם הן בקהילתנו הק' והן מחוצה לה.

בהדרת כבוד התקבל האורח הרם כ"ק האדמו"ר משבט הלוי גאב"ד זכרון מאיר שליט"א שידיו רב לו בהצלחת בתים רבים בישראל והעמדתם על תילם.

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכת מזלא טבא

שלוחה בזה, קדם ידידנו הנכבד, האי גברא יקירא, איש חי ורב פעלים, שמו הטוב הולך לפניו, עושה חסד לאלפים, העסקן הנמרץ לבית צאנז, ה"ה

הר"ר **יוסף שמואל זילברמן** הי"ו

ראש הקהל דקהילתנו הק' בברכפלד

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת אירוסין הבן הבה"ח המו"מ בתו"ש כמר לוי יצחק נ"י

עב"ג הכלה תחי' בת הר"ר יהודה גוטמן הי"ו - אב"י פעיה"ק

והברכה אחת היא לסבים האישים היקרים

הרה"ח ר' **חיים זילברמן** הי"ו הרה"ח ר' **לוי גוטמן** הי"ו הרה"ח ר' **מנחם שנק** הי"ו

וזאת הברכה, מאלוקי המערכה, שאך ששון ושמחה ישמע לעד במעונו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, ולגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט, מתוך רוב שפע ונחת דקדושה, ושפע רב לעלמי עלמא אכ"ר.

הנהגלה

והבנת המצפים לישועה. מלבד הכלים הרבים שהעניק, ייחד דברים מיוחדים אודות האווירה הטובה והנוחה שצריך ליצור בבית בתקופת השידוכים ולא להיכנע ללחץ ולמתחים האופייניים בתקופה הזו. כן הרחיב בשבח הפעילות של מרכז שמחם כפי שרואה מקרוב את הפעילות מאז שמרכז שמחם הוקם וחלק שבחים לעומד בראשו ר' ישראל חיים בלומנטל אשר פועל ללא ליאות במגוון אדיר של פעילויות למען השידוכים. הרב ישראל חיים בלומנטל הי"ו, מנהל מרכז "שמחם", מסכם בסיפוק את הוועידה ואת ההשפעה הרבה שהותירה בקרב כל הנוכחים ומוסר כי בקו של שמחם ניתן לשמוע בשלוחות נפרדות את כל השיחות וההרצאות שנמסרו בוועידה. 09-88-515-88, שלוחה מס' 7.

במסגרת קרן הפרסים "בני אפרים"

בחורי מכינה לישיבה קטנה דחסידי צאנז בביתר נבחנו בהצטיינות מרובה על כל הלכות שבת

במעמד רב רושם חולקו מלגות ופרסים יקרי ערך לבחורי החמד תלמידי מכינה לישיבה שע"י תלמוד תורה 'דרכי אבות' דחסידי צאנז בביתר עילית בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, אשר למדו, נתייגעו ונבחנו בעל פה ובהצלחה מרובה על כל הלכות שבת החמורות במסגרת המפעל הגדול 'קרן הפרסים בני אפרים'.

מסביב לשולחנות ערוכים התאספו הבחורים החשובים נ"י, בראשות המנהל הרוחני של הת"ת הרה"ג ר' אברהם פסח שמרלר שליט"א והר"מ הרה"ג

האדמו"ר שליט"א נשא שיחה בנויה לתלפיות הנוגעת לשורה של סוגיות והיבטים בחיי השידוכים, הן במבט ההשקפתי-תורני והן בחיי המעשה, ובתוך כך הביא כמה וכמה עניינים שקיבל מבית אבותיו זצ"ל בקשר לשידוכים. דברותיו שנמסרו במשך למעלה משעה חרשות חריש עמוק בקרב הנוכחים.

מנהל מרכז 'שמחם', מוה"ר ישראל חיים בלומנטל, ביקש את רשות הציבור לדבר מספר דקות בהן השמיע את נהמת לבו אודות הכאב האיום השורר במשפחות שיש בהן מצפים לישועה בשידוכים וביטא את האחריות שיש אצל כל אחד לעשות כל מה שאפשר למען המצפים וח"ו שלא להתעלם מכך. הוא העניק כמה דוגמאות של עובדות טריות שמהם עולה כמה אנשים מהשורה פעלו גדולות ונצורות למען השידוכים.

במרכז המעמד, נשמעה ברכת הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, שנמסרה על ידי הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א ובה העיד על ההערכה הרבה שיש למרן שליט"א לפעילותו של מוה"ר ישראל חיים בלומנטל הי"ו מנהל מרכז 'שמחם' במשך כל השנה כולה. בדבריו הרחיב אודות החשיבות לדבר טוב אחד על השני, להסתכל על המעלות של כל אחד ואחד, בפרט כאשר מדובר בבירורים אודות שידוכים. כן הרחיב אודות התנהלות השידוכים מול הבחורים אשר בישיבה.

הרב אהרן זילבר הי"ו, יו"ר זילבר ייעוץ והדרכה, מסר הרצאה מקצועית הלכה למעשה בנוגע לניהול השידוכים בבית וההתנהלות מול השדכנים ומול הבנים

הצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא יקרא, מרביץ תורה ויראה, כתר הלומים על ראשו יצור, תהלתו בקהל חסידים, ה"ה

הרה"ג רבי **שלמה זלמן היילפרין** שליט"א

ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק ומגדולי אישי החינוך והחסד בקרייתנו הק' ולאביו הדגול הגה"צ **גאב"ד ראדומישלא** שליט"א

ולחותנו הגאון רבי **יעקב ישראל שמרלר** שליט"א - ראש הכוללים

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת אירוסים בנו החתן המו"מ בתו"ש מורנו שלום ישכר דוב נ"י עב"ג הכלה תחי'

בת כ"ק האדמו"ר מזידיטשוב ספינקא שליט"א

נדחת כ"ק אדמו"ר מטשטקאווא זצ"ל ולהבחל"ח הגה"צ רבי יעקב יעקבוביץ שליט"א

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים, מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

התרגשות רבה אחזה בנוכחים בעת הקראת שמות המצטיינים הרבים שעלו ובאו לקבל את הפרסים היקרים מידי האורח הגרד"י הרשקוביץ שליט"א, הודות להתייגעותם והצטיינותם הרבה במבחנים בע"פ במשך כל השנה כולה.

מתוך ריקודי שמחה והודיה יצאו התלמידים מרוממים ומתעלים ופיהם שיר ושבח להנהלת קרן הפרסים ולהנהלת הת"ת על קיום מעמד מפואר ומרומם זה שייחקק בליבם עוד זמן רב.

נ'עשה ונשמע – שבעים פנים לתורה

שו"ת ישיב יצחק חלק חמישים ושש

מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א

שהחיינו וקיימנו והגיענו – זוהי תחושת הלב לנוכח הבשורה המרנינה על הופעתו לאור עולם של כרך נוסף – חלק חמישים ושש – מסידרת ספרי השו"ת הנודעים "ישיב יצחק" מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומו"צ פעה"ק וראש כולל ש"ס.

בציון מיוחד מצטיין ספר זה שהינו ספר השבעים כולל סדרת הספרים חידושים וביאורים ושו"ת על ד' חלקי השו"ע. שבעים פנים לתורה – מספרי הגאון המחבר שליט"א לאויט"א אשר מימי תורתו פרים רבים ומתרבים כמעין המתגבר, פרי עמלו ויגיעתו בתורה בהתמדה מעוררת השתאות זה עשרות רבים בשנים, ובעת שחרית ימים זכה לקירבה יתירה ונדירה, מאת רבו ומורו גאון ישראל וקדושו כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע אשר מאהבתו בכל לב ונפש לתוה"ק ולומדיה הראה לו אותות אהבה וחובה מופלגים כידוע וכזכור לכל בני התקופה.

כתיבת תשובות המחבר הוא עפ"י הוראתו והדרכתו בקודש של כ"ק מרן זי"ע, בעומדו בכור המבחן לפניו במסגרת כולל ש"ס ביקשו לאחר שיגמור ש"ס וראשונים וד' חלקי שו"ע במסגרת כולל ש"ס יכתוב תשובות להלכה למעשה ממקורות הראשונים והדגיש שרק אז יש סייעתא דשמיא לכון ההלכה לאמיתה של תורה כמו שנהגו גדולי הפוסקים מדורי דורות.

וברבות השנים פקע שמו כצלוחית של פליטון, ואותו יום יום ידרושון לשמוע דבר ה' זו הלכה מקרוב ומרחוק מצפון ומים, בין קשת השואלים המגוונת בולטים גאוני ופוסקי הדור אדמו"ר"ם נערצים ורבנים נודעים ורופאים בכירים בענייני רפואה בהלכה

ר' יעקב כהן שליט"א ובהשתתפות אורח הכבוד הרה"ג ר' דוד יהודה הרשקוביץ שליט"א מרבני קרית צאנז בנתניה.

בתחילת המעמד נשא דברים המג"ש המסור הרה"ג ר' יעקב כהן שליט"א ופירט בהרחבה את כל סדר הלימוד של הבחורים ואת השקעתם הרבה בלימודם ויגיעתם בהלכות שבת עד שהגיעו עד הלום בקצירת פירותיהם אשר זרעו בעמל רב מידי יום ביומו במשך כל השנה כולה.

לאחמ"כ נשא דברי ברכה המנהל הרוחני של התלמוד תורה, הרה"ג ר' אברהם פסח שמרלר שליט"א ובתוך דבריו שיבח את בחורי החמד על לימודם היסודי ועל רצונם העז להבין היטב את כל הלכות שבת עד שיגיעו לכדי ידיעת ההלכה לדברים הנוגעים למעשה ממש מבלי לוותר על שום פרט ופרט, כן ציין לשבח את "קרן הפרסים בני אפרים" שמעודד ומתגמל את הבחורים תמידין כסדרן כדי להרבות ולהיטיב ללומדים ולנבחנים ובפרט כעת עם חלוקת הפרסים יקרי הערך. כאן כיבד המנהל הרוחני שליט"א את אורח הכבוד שהגיע ממרחק כדי לכבד את מעמד חלוקת הפרסים ה"ה הרה"ג ר' דוד יהודה הרשקוביץ שליט"א מרבני קרית צאנז בנתניה, אשר תיבל את דבריו עם עובדות והנהגות קודש מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע אשר הוא היה עד להן מקרוב, ואת הקשר החזק שהיה בין רבינו זי"ע, לאביו עמוד ההוראה הגה"צ רבי אפרים פישל זצוק"ל אבדק"ק האליין שע"ש ולזכרו הוקם 'קרן הפרסים בני אפרים'.

את דבר 'קרן הפרסים בני אפרים' הביא הרה"ג ר' בן ציון הרשקוביץ שליט"א מראשי קרן הפרסים ור"מ בישיבת אורחות יושר, אשר שיבח רבות את הנבחנים שתמידין כסדרן רואים אותם לומדים ומתייגעים בשעות לא שעות, בלילה וביום, בין הסדרים ולפנות בוקר, הכל כדי להכיר ולדעת את המעשה אשר יעשון כרצונו של זקינו זצוק"ל שע"ש הוקמה קרן הפרסים, וכן בשכרם הרב של הלומדים, בעוה"ז ובעוה"ב, כן הוסיף לשבח את כל צוות המכינה לישיבה ובראשם המנהל הרוחני הגרא"פ שמרלר שליט"א והר"מ הגר"י כהן שליט"א, על השקעתם העצומה בבחורים היקרים נ"י בכל התחומים ובפרט במסגרות בני אפרים, כמו"כ הודה לאביו האורח הרה"ג ר' דוד יהודה שליט"א על התמסרותו הרבה למען קרן הפרסים.

השנה שעל"ט במבחנו בכתב ובמבחני שקלא וטריא בע"פ.

בשעה היעודה התאספו כל התלמידים עם צוות הת"ת למעמד שנערך ע"י הנהלת החיידר בבית מדרשינו 'שפע חיים' ברוב פאר והדר כראוי וכיאות למעמד חשוב זה.

פתח והנחה את המעמד המנהל הרוחני הרב בן ציון יעקובוביץ שליט"א בדבריו הודה לכל צוות הת"ת על העמל והיגיעה במשך השנה שעמלו כדי להגיע למעמד מרהיב זה. וכן הודה לעומדים מאחורי כל המפעל הגדול המנהלים החשובים מוה"ר משה ישראלי הי"ו ומוה"ר יהושע שמרלר הי"ו.

כאן כיבד את הרב אברהם משה כהן שליט"א מחשובי המחנכים בת"ת לשאת דברים לכבוד המעמד בדבריו הרחיב על עמל התלמידים בתוכנית ועל הנחת רוח שיש להקב"ה מזה.

את דבר ההורים הביא המשפיע הרה"ג ר' שמעון הלפון שליט"א, בדבריו הרחיב בגודל מעלת היגיעה וחזרת הלימוד תמידין כסדרן בשילוב סיפורים מגדולי ישראל זיע"א, ובסיום דבריו הודה בשם כל הורי התלמידים להנהלת הת"ת ולצוות המלמדים אשר עמלו ללא לאות במשך כל השנה לעודד ולדרבן את התלמידים לשקידת ולחזרת הלימוד עדי הגיעם עד עתה בקבלת התעודות והפרסים.

לאחמ"כ הגיע לפאר את המעמד הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רב בית מדרשינו העתיק 'דברי חיים', ואף נשא דברים לתלמידים בהשמיעו זכרונות מאהבת התורה ועידוד הלימוד אשר ראה ושמע אצל כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע.

שיאו של המעמד עת הגיע חלוקת התעודות והפרסים בשווי אלפי שקלים, והכריזו את שמות התלמידים שעלו וקיבלו את התעודות והפרסים מהגרד"ז רייך שליט"א, שבאופן אישי צירף ברכה לכל אחד ואחד.

בסיומו של המעמד ניגנו הרבה ניגוני תורה והודיה מתוך הודאה על העבר ובקשה על העתיד להגדיל תורה ולהאדירה.

קביעת תכניות הלימוד בכוללי הש"ס לשנה הבעל"ט
בשמחה וסיפוק רב התקבלו בהיכלי כוללי הש"ס תכניות וסדרי הלימוד לשנה הבעל"ט שנת תשפ"ו. הוועד הרוחני של ראשי הכולל בכוללי הש"ס דנו בעיון

היושבים על מדין, המוצאים אצל המחבר שליט"א כתובת למענה בהיר ומקיף בכל מקצועות ההלכה.

פוסק הדור הגאון רבי **משה שטרנבוך** שליט"א גאב"ד העדה החרדית אמר למחבר שתשובותיו נכתבים מן השמים (שרייב'ן זיך הימל'דיג).

להלן טעימה קצרה מהנושאים הנידונים בספר החדש:

חלק או"ח: מתקן טכני המאפשר לקטועי יד ימין להניח תפילין ללא צורך להשתמש ביד נוספת האם יכולים לברך על הנחה זאת; בני משפחת חטופים שקיבלו מידע על שיחרורם בשבת איזה ברכה יברכו בשעת השחרור. **חלק יור"ד:** בנידון אין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם; לענין לשחרר מחבלים רוצחים תמורת שחרור חטופים; חיילים שדרים בבתים שכבשו בעזה האם חייבים במזוזה. **חלק אבהע"ז:** אדם מסורתי שהיה בחזקת ישראל מצא אחר שנים בקברי אבות על ציון סבא רבה שלו כעין צורת נשיאת כפים האם יש לחוש שהוא כהן; נתגיירו אב ובנו ולהאב ניתן השם יוסף ולבן שם עקיבא וכתבו בגט של הבן עקיבא בן יוסף האם הגט כשר; האם מניעה של רבו ליציאה מן הארץ נחשב כאונס וכגט בכפיה. **חלק חו"מ:** החליף טלית עם חבריו במקום ציבורי האם רשאי להשתמש בו בנתיים ולברך עליו כטלית שאולה; האם מהני הפקר ע"י טלפון; רב בארה"ב מיוצאי סוריא המוסר שיעורי תורה בערבית בתקשורת ומתקשרים אליו גויים ממדינות ערב משמיעת השיעורים בנושאים שונים. כהנה וכהנה ישמע חכם ויוסף לקח מדובשה של תורה. ברכת עולם התורה שלוחה להמחבר שליט"א עוד ינובון דשן ורענן להשקות הצמאים לדבר ה' זו הלכה ממעיינו הנובע והברוך ויזכה לישב בבית ה' לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא אכ"ר. ניתן להשיג את הספר במכון "ישיב יצחק" בטל' - 053-310-4656.

מעמד כבוד התורה וחלוקת תעודות ופרסים

בת"ת 'דרכי אבות' צאנו בעיה"ק צפת

לקראת סיום זמן הקיץ נערכה בתלמוד תורה מעמד הוקרה והערכה וחלוקת תעודות הצטיינות ופרסים יקרי ערך לתלמידים היקרים שעמלו ויגעו ומצאו כדי מידתם בבחינות הנערכות בתוכנית 'בתורתו יהגה'. אשר במסגרתם נבחנו על כל החומר הלימודי במשך

להסביר כלל על המוסד הקדוש שהקים מרן זי"ע, אלא להראות את תכניות הלימוד הנעלים ויבינו לאיזה רמות נשגבות קיבלו על עצמם את העול תורה להשתלם בידיעת כל התורה הש"ס ופוסקים.

מנהל כוללי הש"ס מוה"ר שמואל בורד הי"ו מוסר בהתפעלות מרובה על רבים וטובים שמתעניינים בסדרי הלימוד המיוחדים בתוך שאיפה גדולה ללמוד בהשגות נעלות ולהגיע בס"ד לידיעת התורה.

"אחותנו את היי לאלפי רבבה"

נפתח מקום של קבע, משרד חדש, לסניף של מפעל הצדקה והחסד של אנ"ש "עזר לקהל" בבית שמש
בשורה משמחת לאנ"ש תושבי בית שמש: מפעל הצדקה והחסד של צאנז "עזר לקהל" פותח משרד קבע ברחוב האמוראים 82. המהלך נועד להרחיב את פעילות הסיוע למשפחות במצוקה בעיר, ולספק להן מענה מרוכז ומסודר.

פתיחת המשרד החדש מהווה ציון דרך בהתפתחות ארגון "עזר לקהל", המלווה משפחות נזקקות בקהילות אנ"ש ובכללן בבית שמש. פעילות הארגון בעיר שהתבצעה גם עד כה בצורה מפליאה אך באופן שאינו מרוכז, תעבור עתה למבנה ייעודי. זהו צעד משמעותי שיאפשר לארגון להגביר את פעילותו ולרכז את כל תחומי העזרה והסיוע תחת קורת גג אחת.

המשרד, הממוקם ברחוב האמוראים 82, ישמש כמרכז לקבלת קהל, חלוקת סיוע, ותיאום פרויקטים של חסד. הוא נועד לספק מענה מקיף למשפחות הזקוקות לתמיכה, תוך שמירה על כבודן ועל צנעת הפרט.

מאחורי פעילות "עזר לקהל" בסניף בית שמש, עומדים גבאים ופעילים מסורים. בראשם עומדים הרב חיים אלטר ראטה, הרב ישראל אברהם שמעון, הרב שמואל טוביאס, והרב שמעון דב בלומנטל. לצידם פועלים עוד מתנדבים, התורמים מזמנם וממרחם למען הקהילה.

הנהלת וגבאי "עזר לקהל" בארץ הקודש מברכים את העוסקים במלאכה, ומאחלים להם הצלחה בפעילותם. הם מדגישים את חשיבות הסיוע למשפחות במצוקה, ומקווים שהמשרד החדש יאפשר לארגון להמשיך ולהרחיב את מעגלי החסד בעיר באופן שכל משפחה מאנ"ש בבית שמש תזכה למענה הולם בשעת הצורך.

רב בתוכניות הלימוד במסגרת ש"ס 70 דף ובמסגרת שלימות בהוראה וקבעו את סדרי הלימוד המיוחדים במתכונת הנעלה וקדושה שקבע כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע שיביאו בסייעתא דשמיא תועלת מרובה לעמלי התורה בכוללי הש"ס להתעלות בלימוד וידיעת כל התורה ש"ס ופוסקים.

במסגרת לימוד הש"ס גפ"ת 70 דף, בחודש תשרי מסיימים בס"ד מסכת חולין ומתחילים במסכת עבודה זרה, ובמשך השנה ילמדו מסכתות ביצה הוריות שבועות כתובות בכורות ברכות חגיגה נדה סוטה כריתות. במסגרת שלימות בהוראה מסיימים בחודש תשרי את החזרה כללית על כל חלק אורח חיים בלימוד הלכות עירובין ור"ח. ובחודש מרחשון מתחילים בס"ד טור ושו"ע חלק חושן משפט. במסגרת ידיעת הש"ס - 50 דף, מתחילים בתשרי בלימוד מסכת הוריות ותמיד ומסיימים מסכת סוכה, וממשיכים במסכתות זבחים ברכות קידושין חולין גיטין.

בכוללי הש"ס ישנם כהיום למעלה ממאתיים אברכים בני עליה מכל ערי ארץ הקודש, וסניף במאנסי שבניו יורק. הלומדים בשני מסלולים מקבילים, מסלול של לימוד הש"ס, ותוכנית של שבעים דף גמרא עם תוס' לחודש, כשבכל שלשה חודשים נערכת חזרה על 210 דפים גפ"ת. ותוכנית של 50 דף גפ"ת לחודש, מסלול שני של הוראה, לימוד לפי הסדר כל הארבעה טורים ושלחן ערוך, המבחנים נערכים בשמונה מוקדים בארה"ק בקרית צאנז נתניה בירושלים בני ברק ביתר בית שמש קרית צאנז טבריה חיפה אלעד ובמאנסי שבניו יורק.

עמלי התורה המופלגים בכוללי הש"ס - שקבלו עליהם את עול תורה בדרגה הגבוהה והקדושה שהציב להם כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע, לא יודעים מושג של בין הזמנים, כך שגם בחודש זה מנחם אב נלמד במסגרת ש"ס מסיימים מסכת סנהדרין ובמסכת חולין, ובמסגרת הוראה חזרה כללית על שו"ע אורח חיים הלכות קריאת ס"ת והלכות סעודה וברכת המזון וברכת הפירות, מסיימן קל"ה עד סימן רי"ט.

בשיחה מיוחדת שערכו ראשי כוללי הש"ס עם הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים שליט"א ראש ישיבת חיי משה ומפארי בוגרי כוללי הש"ס התבטא הרב בהתפעלות ובהערצה מרובה על סדרי הלימוד ברמה גבוהה הדורשת מעמלי התורה יגיעה ושקיעה בלימוד התורה יומם ולילה, ואמר שלמשכילים בעם אין צורך

הדים רבים לסגולה המיוחדת שתישלח ע"י מרן שליט"א: אנ"ש בארה"ב נרתמים בכל לבם וכיסם לטובת רשת הכוללים 'מרכז התורה' קרית צאנו

הדים רבים למה שפורסם בשבוע שעבר ברחבי קהילותינו הק' בארה"ב מאת אחד מאנ"ש שם, אודות המובא בספר סגולות הבעש"ט (דף קע"ז אות פא – מ' מתנה) שאמנם אין נהוג להביא מתנה סכין סגולה לפרנסה מאחד לשני, כדי לא לרמוז שמוסר לו פרנסתו, אך שונה הדבר כאשר מקבלים את הסגולה הזו מאת צדיק שבדור, כיון שהוא משפיע פרנסה משמי מעל לישראל, בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

מתנה ייחודית זו תגיע בשבועות הקרובים בעז"ה לארה"ב לקראת ראש השנה הבעל"ט, לכל אנ"ש משתתפי המגבית למען רשת הכוללים "מרכז התורה" קרית צאנו. ה"גיבענטשטע מעסער'ס" – סכינים מבורכים לראש השנה, יישלחו אישית על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, תמורת תרומה חודשית של \$52 ומעלה.

מוה"ר יודל שפירא הי"ו מנהל מרכז התורה מוסר כי רבים מאנ"ש בארה"ב אמנם נמצאים בקאנטרי אך לבם חם וער לתת ולתמוך במקום התורה הגדול של צאנו, בלב ובנפש חפצה, בפרט כאשר עולם התורה בארצנו הק' נמצא תחת רדיפה מתמדת של שונאי הדת.

בימים אלה, ממשיכים שר העסקנים מוה"ר בערל שטמר הי"ו ומנהל הכוללים מוה"ר יודל שפירא הי"ו בפניות טלפוניות נרגשות לציבור בארה"ב, בקריאה לסיוע מידי למען עולם התורה. קריאתם הנרגשת מבקשת מאנ"ש לעמוד לימנם ולתמוך בלומדי התורה, המהווים את שבת לוי שבדורנו, הפנינה שבכתר עם ישראל. ואכן תודות לאנ"ש בארה"ב נאספות תרומות נדיבות המבטיחות את המשך שקידתם של לומדי התורה במסירות עילאית בארץ הקודש בעז"ה.

לפרטים נוספים ולתרומה, ניתן ליצור קשר עם מוקד "חיים לכל חי" - ר' יודל שפירא הי"ו בטלפון: +972.54.842.2012.

התייסדות שיעורי תורה ברבים בקהילתנו הק' במאנשעסטער

התחדשות מרוממת והתעוררות רבתית לקביעת שיעורי תורה ברבים וחברותות לימוד מורגשת בקרב בני קהילתנו הק' במאנשעסטער, כשנמנו וגמרו בני קהילתנו הק' לקבוע יחדיו עת להתוועד בעסק התורה ובחזוונות דאורייתא בבית מדרשנו.

במכתב קדשו ששיגר כ"ק מרן שליט"א בעת התייסדות בית מדרשנו, חרט מרן שליט"א בלשונו הזהב "על כן נהגו אבות"ק שיסדו והקימו בתי מדרש בשילוב בית וועד לחכמים לקביעת עתים לתורה ולקבוע שיעורים כסדרן על זאת הננו בזה לחזקכם ולאמצכם שתראו להשתית את בית ה' על יסודות איתנים אלו שישמע בבית זה קול רנה של תורה ושל תפילה מתוך אהבה אחוה וריעות".

כעת בתקופה זו אחר שזכו בערב חג מתן תורתנו העל"ט לחנוך את המשכן החדש של בית מדרשנו, נמנו וגמרו בני קהילתנו הק' להתמיד מדי יום ביומו בלימוד שעה קבועה בשעות הערב כרצון וכתקנת כ"ק מרן שליט"א.

באסיפת המרעים שהתקיימה ע"י שולחנות ערוכים, ואורגנה ע"י גבאי בית מדרשנו המסור לכל ענייני וצרכי הקהילה הר"ר צבי אהרן ליבער הי"ו, במסגרת ביקורם של ראשי 'קרן הצלה', ה"ה הדומ"צ הרה"ג רבי שמואל ייגר שליט"א, הרב אברהם דוד שכטר שליט"א משב"ק, והרה"ח ר' משה גליק הי"ו במאנשעסטער, קיבלו אנשי שלומינו את הבשורה המרנינה והמשמחת על התייסדות שיעורי התורה ברבים, כשהכל מיד משבחים ואומרים הנני.

בימים שלאחמ"כ נמסר על התווסדות שיעור יומי קבוע בשעה זו, שיעור ללימוד הש"ס עמוד ליום בשינון ובידיעה ברורה, יחד עם מאות אנ"ש בכל קצות תבל, במסגרת 'דף השינון' שע"י מפעל התורה תורתם משתמרת, כשהחפצים להצטרף לחבורה זו, יפנה להר"ר שלום אליעזר (ב"ר יעקב מאיר) קליין הי"ו.

אנשי שלומנו בארה"ב התחברו ב'קשר של קיימא' למפעלות הקודש של היכלי התורה והחסידות

מנהלי היכלי התורה והחסידות שבו ממסע השותפות השנתי בקרב אחינו היקרים, אנשי שלומנו הנכבדים בארה"ב, לצדי ידידי ואוהדי חצר קדשנו שם, במסגרת מגבית השותפות השנתית אצל אנשי שלומנו אשר כמידי שנה פתחו בתיהם וליבם למען היכלי התורה והחסידות, והוזילו זהב מהונם למען החזקת התורה ולומדיה ומפעלות החסידות וצרכי חצה"ק.

מסע השותפות התקיים השנה בסימן 'קשר של קיימא' כאשר במהלך ביקורם שם, הביאו המנהלים המסורים הי"ו בפני אנ"ש התומכים הנכבדים את דבר ממלכת הפאר היכלי התורה והחסידות, את דבר תלמיד

האמיץ והאיתן ואינם זונחים את התמיכה והשותפות האמיצה ורבת השנים עם ממלכת הפאר היכלי התורה והחסד בארה"ק, אשר מהווה אף עבורם זרקור של אור המאיר לעולם כולו באור יקרות, למרות הקושי הרב ולמרות הגידול המבורך והמפעים של מוסדותנו הק' בארה"ב בכל אתר ואתר, התמיכה האיתנה למען מוסדותנו הק' בארה"ק ממשיכה לגדול ולצמוח ולהעניק לנו את הכח והעידוד הגדול והטוב ביותר".

המנהלים הי"ו משגרים תודתם וברכתם לכל אחד ואחד מאנשי שלומנו היקרים שפתחו ליבם כאולם למען החזקת מפעלות התורה והחסידות, ואשר נסכו בהם כוחות איתנים להמשך משא הקודש – כאשר בס"ד בחודשים הקרובים ימשיכו המנהלים הי"ו וישובו לפקוד את בתיהם וליבם של ידידנו ותומכנו היקרים אשר טרם זכו לחזק התקשרותם באהבה לבית חיינו, בקשר של קיימא.

הישיבות הק' וחצר הקודש צאנז, אשר ככל עולם התורה בארה"ק מצויים זה מכבר למרמס ע"י חורשי רעתנו המבקשים להצר צעדי לומדי התורה, ומאיימים להמיט כורת על מטה הקמח' המחזיק את התורה.

במסעם זה, השתתפו מנהלי היכלי התורה והחסידות מוה"ר בר יוחאי שמעון הי"ו ומוה"ר זאב קליין הי"ו, יחד עם חבר העסקנים המסורים הר"ר יצחק יהושע וינברגר הי"ו והר"ר משה דב לוינשטיין הי"ו, אשר יחדיו ביקשו לחזק ב'קשר של קיימא' את השותפות האיתנה של אנשי שלומנו היקרים בארה"ב, המקושרים בעבותות אהבה לאילנא דחיי ולחצר קדשנו מריחוק מקום וקירוב לבבות הומים.

עם שובם ארצה אומרים המנהלים הי"ו כי "שוב ושוב מפעים לראות ולהיווכח אודות הקשר של קיימא בה מחוברים ומקושרים עד מאד אנשי שלומנו התומכים הנכבדים המחזקים שוב ושוב את הקשר

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והיקר, איש חי ורב פעלים,

מסייע למכוננו בכל עת

הרה"ח ר' **שמואל מושקוביץ** הי"ו

אב"י בקרית הבעש"ט פ"ת

לרגל השמחה השרויה במעונו

שפחת נישואי בנו החתן המו"מ

כמר יעקב צבי נ"י

עב"ג הכלה תח"י במזל טוב ובשעטומ"צ

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

שפחת החתונה תתקיים אי"ה ביום ג'
י"א מנחם אב באולמי בני הדקל בב"ב

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבדים והנעלים

יקרים שבערכין

משפחת קנאפפלער הי"ו

לע"נ ראש משפחתם

הרה"ח ר' **צבי ז"ל**

בן הרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל

קנאפפלער

נלב"ע י"ב אב תשס"ח

תנצב"ה

גליון זה נדבת

ידידנו הנגיד הנכבד והנעלה,

יקר שבערכין

הרה"ח ר' **אברהם רייך** הי"ו

ראש הקהל דקהלתנו הק' בליקווד

לע"נ זקינו

הרה"ח ר' **יעקב יצחק**

ב"ר שלמה הלוי ז"ל ברמינקא

אשר עמד לימין כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע ביסוד
ישיבות שארית הפליטה לאחר שנות
המלחמה

נלב"ע ח' אב תשע"א, תנצב"ה